

სამოქალაქო დიპლომატია ქართულ-აფხაზურ კონფლიქტში

CIVIL DIPLOMACY IN THE GEORGIAN-ABKHAZ CONFLICT

**სამოქალაქო დიპლომატია
ქართულ-აფხაზურ კონფლიქტში**

**CIVIL DIPLOMACY
IN THE GEORGIAN-ABKHAZ CONFLICT**

ასოციაცია
“სამართალი და თავისუფლება”
2011

სარედაქციო კოლეგია:

ავტორი:

ტატო ხუნდაძე

რედაქტორები:

**თამარ ხელაძე
ირაკლი სესიაშვილი**

თარგმანი:

ლია მამნიაშვილი

ინგლისური ტექსტის რედაქტორი
ვინსენტ ბოივინი

ტექნიკური რედაქტორი:

ირაკლი სვანიძე

აიწყო და დაკაბადონდა
ასოციაციაში “სამართალი და
თავისუფლება”

OPEN SOCIETY GEORGIA FOUNDATION
ფონდი ღია საზოგადოება საქართველო

გამოცემულია ფონდ “ღია საზოგადოება -
საქართველოს” ფინანსური მხარდაჭერით.

ავტორის/ავტორების მიერ საინფორმაციო მასალაში გამოთქმული მოსაზრება შესაძლოა არ გამოხატავდეს ფონდის პოზიციას. შესაბამისად, ფონდი არ არის პასუხისმგებელი მასალის შინაარსზე.

© 2011. ასოციაცია “სამართალი და თავისუფლება”
ISBN 978-9941-0-3783-2

მიმოხილვა

პროექტის „სამოქალაქო საზოგადოება და კონფლიქტის ტრანსფორმაცია“ ფარგლებში, რომელიც ხორციელდებოდა ფონდ „ღია საზოგადოება საქართველოს“-ს ფინანსური მხარდაჭერით, ასოციაციამ „სამართალი და თავისუფლება“ ჩაატარა კვლევა „სამოქალაქო დიპლომატია ქართულ-აფხაზურ კონფლიქტში“. პროექტის მიზანს წარმოადგენდა ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის ტრანსფორმაციის კუთხით არსებული სამოქალაქო ინიციატივების კვლევა და კვლევის შედეგების გავრცელებით საზოგადოების ინფორმირებულობის ამაღლება. კვლევის ძირითად ამოცანებს წარმოადგენდა პასუხი გაცეცა შემდეგ კითხვებზე: რა იყო მიზეზი საქართველოში არსებული კონფლიქტების ტრანსფორმაციის პროცესის შეფერხებისა ან მისი განუხორციელობის? იყო თუ არა ეს ხელისუფლებისა და სამოქალაქო საზოგადოების არარელევანტური საქმიანობის შედეგი? მოცემული კვლევა ეფუძნება ადგილობრივი და საერთაშორისო მშვიდობის მშენებლობის ორგანიზაციების საქმიანობის ანალიზსა და გამოკითხული ექსპერტების ინტერვიუებს (სულ 15 რესპონდენტი). კვლევის პროცესში ასევე გამოყენებულ იქნა ფოკუს ჯგუფის მეთოდი, რომელშიც ჩართული იყო ხუთი ექსპერტი. ნაშრომში მოცემულია ის ძირითადი ფაქტორები, რომლებიც ხელს უშლის კონფლიქტის ტრანსფორმაციის პროცესს. ასევე, სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებისთვის კვლევას თან ახლავს რეკომენდაციები, რომლებიც ეფუძნება კვლევის შედეგებსა და ძირითადად მიგნებებს.

წინამდებარე კვლევა ძირითად განკუთვნილია იმ სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებისთვის, რომლებიც ჩართული არიან საქართველოში მშვიდობის მშენებლობის პროცესში, ასევე, მოცემული ნაშრომი საინტერესო შეიძლება აღმოჩნდეს იმ სამთავრობო, საერთაშორისო ინსტიტუტებისა და დაინტერესებული პირებისთვის, რომლებიც დაკავებული არიან ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის ტრანსფორმაციის საკითხებით.

იმედს გამოვთქვამთ, რომ წინამდებარე კვლევა გამოიწვევს საზოგადოებრივ დისკუსიებსა და წაახალისებს ახალი ნაშრომებისა თუ იდეების შექმნას ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის ტრანსფორმაციის შესახებ.

თავი I შესავალი

კონფლიქტოლოგიაში მეცნიერთათვის ერთ-ერთ საინტერესო კვლევის საგანს წარმოადგენს როგორც სამოქალაქო აქტორები, ასევე მათი როლი კონფლიქტის ტრანსფორმაციის პროცესში.

ამ თემის მიმართ ინტერესი განსაკუთრებით გაიზარდა საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ, რასაც თან სდევდა „ახალი ტიპის“ კონფლიქტების წარმოქმნა. უზარმაზარი იმპერიის რღვევამ შეუქცევადი პროცესები გამოიწვია ახლად შექმნილი სახელმწიფოების შიგნით, რაც გამოიხატა სეცესიონისტური მოძრაობების გააქტიურებასა და მმართველ ელიტებს შორის მკვეთრ დაპირისპირებებში. საბჭოთა რესპუბლიკების სწრაფვამ დამოუკიდებლობისკენ და ეთნიკური ნაციონალიზმის გააქტიურებამ, გაამძაფრა მცირე ეთნოსების შიში და გააღრმავა გაუცხოება „ტიტულური“ ერების მიმართ. თავის მხრივ, რუსეთმა, სადაც ჯერ კიდევ ცოცხლობდა იმედი იმპერიის შენარჩუნებისა, გამოიყენა ზემოთქმული ტიპის კოლიზიები თავის სასარგებლოდ. შედეგად, პოსტ-საბჭოთა სივრცეში მივიღეთ ხუთი „ახალი ტიპის“ კონფლიქტი, უზარმაზარი მსხვერპლი, ასიათასობით დევნილი და საფრთხე კონფრონტაციის განახლებისა¹.

„ცივი ომის“ დროინდელი ბიპოლარული საერთაშორისო სისტემა თვისობრივად განსაზღვრავდა მსოფლიოში არსებული კონფლიქტების ტიპებსაც. სისტემის ორ პოლუსს შორის იდეოლოგიური კონფრონტაცია იწვევდა მსოფლიოს მასშტაბით ცხელი წერტილების წარმოქმნას, რაც ცხადაა, პირველ რიგში, გამომდინარეობდა ამ სახელმწიფოების გავლენის გაძლიერების თუ გაფართოების სურვილიდან, რომლის ფარგლებშიც იდეოლოგიური მიდგომები გამოყენებული იყო როგორც კონფლიქტების მმართველის ინსტრუმენტი².

„ახალი ტიპის“ კონფლიქტების წარმოშობამ, რომლებიც, თავის მხრივ, მნიშვნელოვნად განსხვავდება „ცივი ომის“ პერიოდის დაპირისპირებებისგან, დღის წესრიგში დააყენა კონფლიქტების დარეგულირების კუთხით ახალი მიდგომების ჩამოყალიბების აუცილებლობა.

თანამდეროვე მსოფლიოში, სადაც ადგილი აქვს სახელმწიფოების მზარდ ურთიერთდამოკიდებულებას და გლობალიზაცია შეუქცევად სახეს იღებს, სულ უფრო თვალსაჩინო ხდება არასახელისუფლებო მოთამაშეების

¹ შედარებისთვის იხ. ABKHAZIA: DEEPENING DEPENDENCE, p. 8 http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/202_abkhazia_deepening_dependence.ashx.

² რასაკვირველია არსებობს გამონაკლისებიც ეთნო კონფლიქტების წარმოშობის კუთხით. მაგალითისთვის შეგვიძლია მოვიყვანოთ კვიპროსისა და რუანდის კონფლიქტები. თუმცა, როგორც ზემოთ ავლენიშნეთ, ძირითადად მაინც სახეზე იყო იდეოლოგიური კონფლიქტები.

ზეგავლენა პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მიღების პროცესზე. საზოგადოების აქტიური მონაწილეობა პოლიტიკურ ცხოვრებაში ქმნის რეალობას, სადაც პირველ დონეზე მიღებული გადაწყვეტილებები უცილოდ მოითხოვს მათ ლეგიტიმაციას ქვედა რგოლში. შეგვიძლია მივიჩნიოთ, რომ თანამედროვე ლიბერალურ-დემორატიულ საზოგადოებაში უმაღლეს დონეზე მიღებული გადაწყვეტილებების არალეგიტიმურობა წარმოადგენს პოლიტიკური კრიზისის ერთ-ერთ წინაპირობას.

ზოგად პოლიტიკურ კონტექსტში არსებულმა ცვლილებებმა გამოიწვია რეალ-პოლიტიკისგან განსხვავებული პარადიგმების ნახალისება (მაგალითად, კონსტრუქტივისტული ხედვა). ამით აიხსნება ისეთი თეორიებისა და მიდგომების პოპულარიზაცია, როგორც კონფლიქტის „მართვა“, „ტრანსფორმაცია“ და „მოგვარება“. ეს თეორიები მორგებულია თანამედროვე რეალებს და ითვალისწინებენ სამოქალაქო საზოგადოების უდიდეს მნიშვნელობას პოლიტიკური ცვლილებების პროცესში. სწორედ ამ თეორიებს უკავშირდება კონფლიქტოლოგიაში როგორც კოოპერაციაზე დაფუძნებული იდეების კულტივირება, ასევე საერთაშორისო საზოგადოების ჩართულობის ხარისხის ზრდა კონფლიქტების დარეგულირებაში.

თუმცა აღსანიშნავია, რომ რეალობაში ამ მიდგომებმა ეთნო-პოლიტიკური კონფლიქტების დარეგულირების საქმეში შედეგი ვერ მოიტანა. ამის თვალსაჩინო მაგალითია საქართველოში არსებული კონფლიქტების ტრანსფორმაციის კუთხით გადადგმული ნაბიჯების არაეფექტურობა.

საქართველოში წარმოქმნილმა ეთნო-პოლიტიკურმა კონფლიქტებმა დიდი ყურადღება მიიპყრო მსოფლიო საზოგადოების მხრიდან, თუმცა მხოლოდ მათი დასრულების შემდგომ და არა მათ აქტიურ ფაზაში. შემოვიდა უამრავი საერთაშორისო სამთავრობოთაშორისი და არასამთავრობო ორგანიზაცია, რომელთა მიზანს წარმოადგენდა მშვიდობის მშენებლობა და რეგიონში სტაბილური გარემოს ჩამოყალიბება.

მიუხედავად, საერთაშორისო საზოგადოების მხრიდან გაღებული ძალისხმევის მასშტაბურობისა, მაინც ვერ მოხერხდა დაპირისპირებულ საზოგადოებებში სამშვიდობო კულტურის ჩამოყალიბება, რისი თვალნათელი დადასტურებაცაა შერიგების პროცესის მიმართ ამ საზოგადოებებში არსებული არასტაბილური და რიგ შემთხვევებში ნეგატიური დამოკიდებულებები, რასაც თან სდევდა პოსტ-კონფლიქტურ პერიოდში კონფლიქტის ზონებში მომხდარი ძალადობის ფაქტები.

განვიხილოთ პერიოდში ხელშესახები შედეგების ვერმიღწევა ბუნებრივად აჩენს კითხვებს, რომელზეზეც პასუხის გაცემის გარეშე შეუძლებელია პროგრესის მიღწევა. აუცილებელია გაირკვეს, თუ რა იყო მიზეზი საქართველოში არსებული კონფლიქტების ტრანსფორმაციის პროცესის შეფერხებისა ან მათი განუხორციელობისა? იყო ეს ხელისუფლებისა თუ სამოქალაქო საზოგადოების არარელევანტური საქმიანობის შედეგი? თუ პროცესის შეფერხების მიზეზების ახსნა უფრო ღრმა ანალიზს მოითხოვს?

წინამდებარე ნაშრომის ძირითად მიზანს წარმოადგენს, გაარკვიოს, თუ რა ხელშემშლელი ფაქტორები არსებობდა საქართველოში არსებული კონფლიქტების ტრანსფორმაციისათვის და რა არის მიზეზი სამოქალაქო სექტორის აქტივობის (სამოქალაქო დიპლომატიის) დაბალი შედეგიანობის. ამ ამოცანის შესასრულებლად გამოვყავით ოთხი საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაცია, რომლებიც სარგებლობდნენ მაღალი რეპუტაციითა და ნდობით კონფლიქტით გახლეჩილ ორივე³ საზოგადოებაში. ეს მეთოდი ითვალისწინებს არა მხოლოდ საერთაშორისო ორგანიზაციების საქმიანობის შეფასებას, არამედ, ძირითადად, მათი ადგილობრივი პარტნიორების აქტივობაზე დაკვირვებასა და შესაბამისი დასკვნების გაკეთებას.

წინამდებარე კვლევაში, პირველ რიგში, გამოვყოფთ კონფლიქტის ტრანსფორმაციის პროცესში კონცეპტუალურად რა ადგილი გააჩნია სამოქალაქო საზოგადოებას, შემდგომ ეტაპზე ოთხი საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციის საქმიანობის შესწავლის ფარგლებში განვიხილავთ საქართველოსა და აფხაზეთის სამოქალაქო საზოგადოების აქტივობას, საბოლოო ჯამში, მოვახდენთ შედარებით ანალიზს თეორიას და პრაქტიკას შორის. კონფლიქტის ტრანსფორმაციის თეორიული მოდელი საშუალებას იძლევა განვსაზღვროთ სამოქალაქო საზოგადოების საქმიანობის მეთოდები, საშუალებები, საზღვრები, პრობლემათა მიზნები, შემდგომში შედარებითი ანალიზის საშუალებით წარმოვაჩინოთ ტენდენციები და შეზღუდვები ადეკვატური დასკვნებისათვის.

გარდა ამისა, კვლევის პროცესში აქტიურად გამოვიყენეთ ფოკუს ჯგუფისა და ჩალრმავებული (არასტრუქტურირებული) ინტერვიუების მეთოდები. რესპონდენტები შერჩეულ იქნენ ქართულ-აფხაზურ დიალოგში ჩართულობისა და მშვიდობის მშენებლობის პროცესში არსებულ გამოცდილებაზე დაყრდნობით. ასეთმა მეთოდოლოგიამ მნიშვნელოვან მიგნებებამდე მიგვიყვანა, რაზეც ვრცლად პროექტის დასკვნით ნაწილში ვისაუბრებთ.

კვლევა მოიცავს ექვს ძირითად ნაწილს: შესავალი, კვლევის მეთოდოლოგია და თეორიული საფუძველი, მშვიდობის მშენებლობის ორგანიზაციების მიმოხილვა, მშვიდობის მშენებლობის პროცესის ძირითადი დაბრკოლებები, ფოკუს ჯგუფის შედეგები და დასკვნა.

³ ნაშრომი ეხება მხოლოდ ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის კუთხით არსებულ სამშვიდობო ინიციატივებს.

თავი II

კვლევის მეთოდოლოგია და თეორიული საფუძველი

2.1. კვლევის მეთოდოლოგია

ნაშრომში მეთოდოლოგიური მხარე ორ ნაწილად არის შემოთავაზებული: პირველი, კვლევის თეორიულ/მეთოდოლოგიური მხარე, რომელიც კონფლიქტოლოგიაში არსებულ თეორიულ მოდელებს ემყარება და კონცეპტუალური ჩარჩოს ფუქციას ასრულებს, და მეორე, - ტექნიკურ/მეთოდური მხარე, რომელიც ემპირიული მონაცემების მოსაპოვებლად და გასაანალიზებლად არის გამოყენებული, ძირითადად ეფუძნება მეორადი წყაროების ანალიზს, რომელშიც იგულისხმება არსებული კვლევები, სტატიები, მოხსენებები და ნაშრომები, რომლებსაც, თავის მხრივ, კვლევის ძირითადი ვარაუდებისა და ჰიპოთეზის თანმიმდევრულ ანალიზში მნიშვნელოვანი ფასეულობა და ფუნქცია გააჩნიათ.

კვლევაში მნიშვნელოვანი ადგილი ეთმობა არასტრუქტურირებული ინტერვიუს ელემენტსაც⁴, რადგან ამ სახის ინტერვიუები, სტრუქტურირებულ ინტერვიუსთან შედარებით, უფრო მოქნილ და თავისუფალ ხასიათს ატარებს. ინტერვიუები ჩატარდა კონფლიქტის კუთხით მომუშავე ექსპერტებთან, ასევე საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლებთან და ქართულ-აფხაზური დიალოგის აქტიურ მონაწილეებთან. კვლევის ამ დამატებითმა კომპონენტმა საინტერესო ხასიათი შესძინა ნაშრომს და ახალი კითხვებზე პასუხების აღმოჩენამდე მიგვიყვანა.

კვლევის საბოლოო ეტაპზე, რომელიც პროექტების შეფასებასა და დასკვნების გამოტანას ითვალისწინებდა, გამოვიყენეთ შეფასების შვიდი კრიტერიუმისაგან შემდგარი სტრუქტურა; ფოკუს-ჯგუფის საშუალებით შეფასების ამ სისტემაში განვიხილეთ სამოქალაქო ინიციატივები კონფლიქტის ტრანსფორმაციის კუთხით და გამოვყავით ამ აქტივობების სუსტი და ძლიერი მხარეები, რაც საბოლოოდ კვლევის დასკვნაში აისახა.

2.2. კონფლიქტის ტრანსფორმაცია

წინამდებარე თავში ვეცდებით წარმოვაჩინოთ კონფლიქტის დარეგულირების ერთ-ერთი სტრატეგია - ტრანსფორმაცია, რომელსაც მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია თანამედროვე კონფლიქტოლოგიაში. ამ შემთხვევაში ჩვენს მიზანს წარმოადგენს მიმოვიხილოთ ტრანსფორმაციის თეორიის ძირითადი პოსტულატები, ჩამოვაყილობოთ კონცეპტუალური ბაზისი და შემდეგ ამ

⁴ იხ. ზურაბიშვილი, თ, 2006, გვ.14 <http://www.ucss.ge/upload/iblock/ed0/ed0bfc8dc-56c1add7a368a99025fd0f.pdf>.

ჩარჩოში მოვახდინოთ ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის დარეგულირებაში ჩართული სამოქალაქო საზოგადოების საქმიანობის შეფასება.

ტრანსფორმაცია [ლათ. transformatio] ლათინური სიტყვაა და გარდაქმნას, სახეცვლილებას ნიშნავს⁵. თვით **კონფლიქტის ტრანსფორმაციის** ცნება შედარებით ახალი დამკვიდრებულია, სამეცნიერო ლიტერატურაში მისი გამოყენების ზრდა ემთხვევა საბჭოთა კავშირის დაშლის პერიოდს. ეს მოვლენა დაკავშირებული იყო მოკავშირე რესპუბლიკებში „მატრიოშკა ნაციონალიზმის“ აქტიურ ფაზაში გადასვლასა და სეცესიონისტური მისწრაფებების მატებასთან. კონფლიქტოლოგიაში არსებული თეორიული მიდგომები ვერ პასუხობდა იმჟამად არსებულ გამოწვევებს და არ შესწევდა უნარი შეეჩერებინა პოსტ-საბჭოთა სივრცეში არსებული სახელმწიფოებრივი კრიზისები, რომლებმაც სათავე დაუდეს ეთნიკურ შუღლსა და ადამიანთა მასობრივ განადგურებას. შესაბამისად, დღის წესრიგში დადგა ახალი კონცეპტუალური ჩარჩოების ჩამოყალიბება, რომელიც უზრუნველყოფდა კონფლიქტის ძალადობრივი გამოვლინებების მინიმალიზებასა და გრძელვადიანი მშვიდობის დამყარებას კონფლიქტურ რეგიონებში. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ კონფლიქტის ტრანსფორმაციის კონცეპტი უკვე არსებობდა ოთხმოციანი წლებიდან; როგორც ჯონ პაულ ლედერაჰი აღნიშნავს, იგი 1980 წლიდან იწყებს ამ ტერმინის გამოყენებას ცენტრალურ ამერიკაში არსებულ კონფლიქტებთან დაკავშირებით⁶.

რიგი თეორიტიკოსებისა და პრაქტიკოსებისა უპირსპირდებიან კონფლიქტის მხოლოდ ნეგატიურ ასპექტში განხილვას და იძლევიან მისი ხასიათის განსხვავებულ დესკრიპციას. კონფლიქტის მოგვარების თეორიისაგან განსხვავებით, რომელიც კონფლიქტს განსაზღვრავს „ცუდ“ მოვლენად⁷ და მის მოგვარებას შესაძლებელად განიხილავს დროის მოკლე მონაკვეთში მედიაციითა თუ სხვა სახის ჩარევით, ტრანსფორმაციის თეორია კონფლიქტის ფენომენს განიხილავს როგორც „არაძალადობრივ ბრძოლას სოციალური ცვლილებებისთვის“⁸. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, კონფლიქტი არის ერთგვარი „ძრავი ცვლილებებისთვის, რომელიც ხდის ურთიერთობებსა და სოციალურ სტრუქტურებს დინამიკურად ანგარიშვალდებულს ადამიან-

⁵ იხ. სამოლქო განათლების ლექსიკონი, <http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=3&t=40348><http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=6&t=22580>.

⁶ Lederach, John Paul. "Conflict Transformation." Beyond Intractability. Eds. Guy Burgess and Heidi Burgess. Conflict Research Consortium, University of Colorado, Boulder. Posted: October 2003 <http://www.beyondintractability.org/essay/transformation/>

⁷ Spangler, Brad. ~Settlement, Resolution, Management, and Transformation: An Explanation of Terms. ~ Beyond Intractability. Eds. Guy Burgess and Heidi Burgess. Conflict Research Consortium, University of Colorado, Boulder. Posted: September 2003 http://www.beyondintractability.org/essay/meaning_resolution/.

⁸ Cordula Reimann, 2007, For conflict transformation: the survey of contemporary theories related to the conflict settlement, The Berghof Handbook for Conflict Transformation, http://www.berghof-handbook.net/documents/publications/russian_reimann_handbook.pdf.

ნის ძირითადი მოთხოვნები მის მიმართ”⁹. კონფლიქტის ტრანსფორმაციის თეორიის ერთ-ერთი გამოჩენილი მეცნიერის, იოჰან გალტუნგის, მოსაზრებით კონფლიქტს გააჩნია როგორც დადებითი, ასევე უარყოფითი სახე, ის ყალიბდება საზოგადოების სტრუქტურაში არსებული წინააღმდეგობებიდან. შემდეგ ეს წინააღმდეგობები მჟღავნდებიან ატიტუდებსა და ქცევებში¹⁰.

კონფლიქტის ტრანსფორმაციის თეორია გვთავაზობს კონფლიქტის განსხვავებულ აღწერას. როგორც ლედერაჰი აღნიშნავს, „ტრანსფორმაციის ლინზით“ დანახული კონფლიქტი არ უკავშირდება მის დაუყოვნებლივ გადაჭრას მოლაპარაკებისა თუ სხვა ტექნიკების გამოყენებით, არამედ იძლევა კონფლიქტის დარეგულირების კომპლექსური ხასიათის პარადიგმას¹¹.

კონფლიქტის ტრანსფორმაციისთვის აუცილებელია საზოგადოების თითოეულ რგოლს გააჩნდეს საკუთარი როლი მშვიდობის მშენებლობის გრძელვადიან პროცესში. ეს პროცესი უნდა განხორციელდეს ეტაპობრივად, ნაბიჯ-ნაბიჯ, საზოგადოების სხვადასხვა ჯგუფების (დონეების) თანმიმდევრული ჩართულობით.

ამ თეორიის მიხედვით, მთავარი აქცენტები კეთდება „კულტურული და სტრუქტურული ძალადობის“ აღმოფხვრაზე. სტრუქტურული ძალადობა არის შედეგი „ცუდი“ მმართველობის სისტემისა, რომელიც ხასიათდება პოლიტიკური, სოციალური თუ ეკონომიკური უთანასწორობით, ძალაუფლებისა და რესურსების არათანაბარი გადანაწილებით. კულტურული ძალადობა შესაძლებელია განვსაზღვროთ როგორც „ლეგიტიმაციის“ მიმნიჭებელი სოციალური მოვლენა, რომელიც აკანონებს სტრუქტურულ ძალადობას საზოგადოებაში¹².

უნდა აღინიშნოს, რომ არსებობს გარკვეული კორელაცია სახელმწიფოს მშენებლობასა (state-building) და კონფლიქტის ტრანსფორმაციას შორის. სუსტი სახელმწიფოებრიობის პირობებში არსებული „ბოროტი სტრუქტურები“ ქმნიან ნოყიერ ნიადაგს კონფლიქტის ძალადობრივ ფორმაში გადასაზრდელად. კონფლიქტების მშვიდობიანი დარეგულირების კულტურის არარსებობა კი არის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მიზეზი სამხედრო დაპირისპირებებისა.

ტრანსფორმაციული მოდელის გამოყენებით შესაძლებელია კონფლიქტის „ძალადობის ფორმებისგან“ გათავისუფლება, რაც მხარეებს მისცემს

⁹ Lederach, John Paul. "Conflict Transformation." Beyond Intractability. Eds. Guy Burgess and Heidi Burgess. Conflict Research Consortium, University of Colorado, Boulder. Posted: October 2003 <http://www.beyondintractability.org/essay/transformation/>.

¹⁰ იხ. შედარებისთვის: Galtung, J. 1996. Peace by Peaceful Means, 70-126.

¹¹ იქვე.

¹² Cordula Reimann, 2007, For conflict transformation: the survey of contemporary theories related to the conflict settlement, The Berghof Handbook for Conflict Transformation, http://www.berghof-handbook.net/documents/publications/russian_reimann_handbook.pdf.

შესაძლებლობას პოლიტიკური მეთოდებით მოახდინონ სოციალური ცვლილებების განხორციელება.

კონფლიქტის ტრანსფორმაციის თეორიას თავისუფლად შეგვიძლია ვუნოდოთ განვითარების თეორია, რადგან სტრუქტურული და კულტურული ძალადობის აღმოფხვრა „კარგი მმართველობის“ ჩამოყალიბების გზით სწორედ რომ ხელს უწყობს ადამიანების ძირითადი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებას, რაც, რასაკვირველია, წარმოადგენს ძირითად ფაქტორს სამართლიანი და განვითარებული საზოგადოების არსებობისთვის.

2.3. მრავალდონიანი დიპლომატია: კონფლიქტის ტრანსფორმაციის ძირითადი ინსტრუმენტი

რა არის მრავალდონიანი დიპლომატია და რაში გვეჭირდება იგი? კონფლიქტი, თავისი რთული და კომპლექსური ხასიათიდან გამომდინარე, შეუძლებელია გათავისუფლდეს ძალადობის ფორმებიდან საზოგადოების ყველა ფენის აქტიური ჩართვის გარეშე. შესაბამისად, აუცილებელია მრავალდონიანი მიდგომის გამოყენება, რომელიც პოზიტიურ ზემოქმედებას მოახდენს გახლეჩილ საზოგადოებებზე მშვიდობის მშენებლობისა და კონფლიქტის ტრანსფორმაციის კუთხით. კონფლიქტის მოგვარების სტრატეგიისგან განსხვავებით, რომელიც, ძირითადად, ორიენტირებულია დიპლომატიის მეორე დონეზე არსებულ ინიციატივებზე, ტრანსფორმაციული მოდელი დამატებით იყენებს დიპლომატიის მესამე დონეს.

საერთო სურათის დასანახად უმჯობესია მოვახდინოთ მრავალდონიანი დიპლომატიის (Multi-track Diplomacy) თითოეული ელემენტის დიფერენციაცია და ანალიზი (იხ. დანართი, ცხრილი 1.1).

როგორც მოცემული ცხრილიდან ჩანს, მრავალდონიანი დიპლომატია მოიცავს მოქმედებათა ფართო სპექტრს, რომელიც ორიენტირებულია როგორც შედეგზე, ასევე პროცესსა და სტრუქტურულ ცვლილებებზე. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ დიპლომატიის თითოეული დონე ლოგიკურად არის გადაჯაჭვული ერთმანეთთან. შეუძლებელია ისაუბრო რომელიმე დონის წარმატებაზე ან წარუმატებლობაზე ცალკეულად, რადგან ზოგადი სურათი არ შეიცვლება, თუ არ არსებობს საზოგადოებაში საერთო შეთანხმება, ანუ კონფლიქტის ტრანსფორმაცია ვერ განხორციელდება საზოგადოების ცალკეული ჯგუფების დონეზე.

უნდა აღინიშნოს, რომ ზემოაღწერილი მრავალდონიანი დიპლომატიის მიდგომა ხაზს უსვამს კონფლიქტის ტრანსფორმაციისა და მშვიდობის მშენებლობის პროცესში საზოგადოების სრული სპექტრის ჩართვის აუცილებლობას, ასევე დიპლომატიის დონეებს შორის კოორდინაციის აუცილებლობას. ეს გამოწვეულია იმით, რომ კონფლიქტი, თავისი კომპლექსური ხასიათიდან გამომდინარე, ითხოვს სისტემურ მიდგომას,

მისი ტრანსფორმაცია კი შეუძლებელი ხდება არათანმიმდევრული და შეუთანხმებელი მიდგომების არსებობის შემთხვევაში. მეორე მხრივ, კოორდინაციისა და თანმიმდევრული მუშაობის შემთხვევაში წარმოიქმნება სინერგია, რომელიც ხელს უწყობს კონფლიქტის მშვიდობიანი დარეგულირების პროცესს¹³. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ კოორდინაცია არ გულისხმობს სახელმწიფოს, ანუ პირველი დონის წარმომადგენლების მხრიდან პროცესის მონოპოლიზებას. სახელმწიფოს გავლენის ზრდა სამოქალაქო სექტორზე თავისთავად გამორიცხავს დემოკრატიული და მშვიდობიანი პროცესის არსებობას, მეტიც, ასეთი ტენდენცია პირდაპირ მიუთითებს სტრუქტურული ძალადობის ფორმების ზრდაზე, რაც, თავის მხრივ, უკუპროპორციულად აისახება მშვიდობის მშენებლობისა და კონფლიქტის ტრანსფორმაციის პროცესზე. დიპლომატიის დონეებს შორის კოორდინაცია ეფუძნება არა ძალადობრივ კონტროლს, არამედ ანგარიშვალდებულებისა და თანამშრომლობის პრინციპებს.

---

¹³ McDonald, John W.. "Multi-Track Diplomacy." Beyond Intractability. Eds. Guy Burgess and Heidi Burgess. Conflict Research Consortium, University of Colorado, Boulder. Posted: September 2003 http://www.beyondintractability.org/essay/multi-track_diplomacy/.

თავი III

საქართველოში მოღვაწე საერთაშორისო მშვიდობის მშენებლობის ორგანიზაციები და სამოქალაქო ინიციატივები

კვლევის მიმდინარეობის პროცესში გამოიკვეთა ოთხი ძირითადი საერთაშორისო ორგანიზაცია, რომლებმაც ხელშესახებ შედეგებს მიაღწიეს დაპირისპირებულ მოსახლეობას შორის ნდობის აღდგენის, არსებული უარყოფითი სტერეოტიპების ნგრევისა და საშუალო რგოლის ლიდერებს შორის თანამშრომლობის გარემოს ჩამოყალიბების მიმართულებით. ამ ორგანიზაციების გამოყოფის ერთ-ერთ მთავარ კრიტერიუმად გამოვიყენეთ მათ მიმართ არსებული ნდობის ხარისხი, ომის შედეგად გაყოფილ ორივე საზოგადოებას შორის. შეიძლება ითქვას, რომ გამყოფი ხაზებით დაშორებულ მოსახლეობას შორის რეპუტაციის დონით, ასევე განხორციელებული პროექტების რაოდენობის (შედეგიანობის) ხარისხით გამოირჩევა შემდეგი ოთხი საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაცია:

1. შერიგების რესურსები (Conciliation Resources)
2. საერთაშორისო განგაში (International Alert)
3. კალიფორნიის უნივერსიტეტი ირვინში (University of California at Irvine)
4. ბერგჰოფის კონფლიქტების კვლევის ცენტრი (Berghof Research Center for Constructive Conflict Management)

გარდა ამისა, ნაშრომის ამ თავში მოექცა ასევე სხვა ადგილობრივი და საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციების პროექტებიც, რომლებმაც გარკვეული გავლენა მოახდინეს მშვიდობის მშენებლობის პროცესზე, თუმცა, ძირითადი აქცენტი მაინც ზემოთ აღნიშნული ოთხი ორგანიზაციის მიერ განხორციელებულ პროექტების ანალიზზეა გაკეთებული.

საერთაშორისო ორგანიზაციების საქმიანობის შესწავლაზე არჩევანის გაკეთება გამოინვია ორმა მიზეზმა: 1) ქართულ და აფხაზურ სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებს არ გააჩნდათ საშუალება რიგი სუბიექტური თუ ობიექტური მიზეზების გამო, ჰქონოდათ პირდაპირი ინტერაქცია საერთაშორისო დონორებისა თუ არასამთავრობო ორგანიზაციებისგან დამოუკიდებლად; 2) ფასილიტიის პროცესი ხორციელდებოდა სწორედ საერთაშორისი არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ.

ამ ორი მიზეზის გათვალისწინებით შესაძლებელია ითქვას, რომ საერთაშორისო ჩართულობის გარეშე ქართულ-აფხაზური სამოქალაქო ინიციატივები, როგორც ასეთი, ვერ იარსებებდა ან იარსებებდა შეზღუდული, მცირე ფორმით. შესაბამისად, ჩვენი კვლევა, არსებული მოცემულობიდან გამომდინარე, დაეფუძნა საერთაშორისო (არასამთავრობო) ორგანიზაციების

გამოცდილების ანალიზს, რაც, ბუნებრივია, მოიცავს ქართულ-აფხაზურ სამოქალაქო ინიციატივებს.

ანალიზისთვის შეიქმნა ის პროექტები, რომელთაც თავიანთი ფორმებიდან, ხასიათიდან და მასშტაბებიდან გამომდინარე, ზემოქმედება მოახდინეს როგორც კონფლიქტის სტრუქტურასა და პროცესზე, ასევე შეძლეს კონკრეტული შედეგების მიღწევა სამშვიდობო პროცესის განვითარების მიმართულეებით.

3.1. დიალოგი და შიდასაზოგადოებრივი საქმიანობა

წინამდებარე ქვეთავში, რომელიც ეძღვნება ქართულ-აფხაზური სამოქალაქო დიალოგის პროექტების განხილვას, მოცემულია რამდენიმე მათგანის დეტალური აღწერა. აქვე ვეხებით იმ სისუსტეებსა და პრობლემებს, რომელთა არსებობის გამო ვერ მოხერხდა კონფლიქტის ტრანსფორმაცია საზოგადოებრივ დონეზე.

„შლაინინგის პროცესი“¹⁴ „შლაინინგის პროცესი“ არის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი პროექტი, რომელსაც ახორციელებდა „შერიგების რესურსები“ ქართულ-აფხაზური დიალოგის ფორმატში. პროექტი მიმდინარეობდა 2000 წლის თებერვლიდან. ამ პროექტს „შლაინინგის პროცესი“ სიმბოლურად ეწოდა, რადგან პირველი შეხვედრები გაიმართა ქალაქ შლაინინგში (ავსტრია). თავდაპირველი შეხვედრების ორგანიზატორი „შერიგების რესურსებთან“ ერთად იყო „ბერჰოფის კვლევითი ცენტრი“¹⁵.

პირველი საპილოტე შეხვედრა განხორციელდა 1997 წლის იანვარში ქალაქ შლაინინგში „ავსტრიის მშვიდობისა და კონფლიქტის მოგვარების სასწავლო ცენტრში“.

პროექტის გააჩნდა სამი კონკრეტული მიზანი:

1. მხარდაჭერა აღმოეჩინა ორივე მხრის სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლებისთვის, რათა მათ განეხილათ საკუთარი შესძლებლობები და გაეღრმავებინათ ცოდნა საკუთარი ინტერესებისა და მოთხოვნილებების მიხედვით;
2. განეხილათ შესაფერისი კომუნიკაციის ფორუმები, რაც საშუალებას მისცემდა გადაწყვეტილების მიმღებ პირებს ჩამოეყალიბებინათ კონსტრუქციული მიდგომები და საერთო ინიციატივები, ძირითადი სიძნელეების აღმოფხვრის მიზნით.
3. ჩამოეყალიბებინა საერთო წარმოდგენები (შეხედულებები) პროექტის მონაწილეებს შორის, რაც საშუალებას მისცემდა მათ დიალოგის პრო-

¹⁴ <http://www.c-r.org/our-work/caucasus/schlaining.php>.

¹⁵ იხ. Oliver Wolleh, A Difficult Encounter d The Informal Georgian-Abkhazian Dialogue Process, 2006, http://www.berghof-peacesupport.org/publications/SC_Difficult_Encounter.pdf.

ცესი გადაზრდილიყო პრაქტიკულ პროექტებში, მოქმედებებსა და პოლიტიკურ გადაწყვეტილებებში¹⁶.

გარდა ამ სამი ძირითადი მიზნისა, პროექტის ავტორების ამოცანას წარმოადგენდა სემინარებისთვის მიეცა წინასწარ ჩამოყალიბებულ თეორიული სტრუქტურის სახე, ანუ დიალოგის ფარგლებში მომხდარიყო „ინტერაქციისა და თანამშრომლობის” დიაგრამის პრაქტიკული ხორც-შესხმა. ეს კონცეპტუალური დიაგრამა პირველი რიგის ამოცანად ისახავს დიალოგის მონაწილეებს შორის კონტაქტის დამყარებას, შემდგომი ეტაპი გულისხმობს ურთიერთგაგების ჩამოყალიბებას, პრობლემური საკითხის განხილვას, პრობლემის მოგვარების თეორიული სცენარის შემუშავებასა და ფინალურ ეტაპზე „საერთო მოქმედების” მიღწევას.

დიალოგის ეს ფორმატი შეიქმნა პოლიტიკოსებისა და სამოქალაქო აქტივისტებისთვის. იგი იძლეოდა საშუალებას პოლიტიკოსებს დახურულ რეჟიმში ესაუბრათ მტკივნეულ თემებზე და გაეანალიზებინათ მათ წინაშე არსებული პრობლემები და მოეხდინათ ამ პრობლემების გადაჭრისთვის ახალი იდეების გენერირება. პროექტის ფორმა არაოფიციალური ხასიათის იყო, მხარეები არ იყვნენ წარმოდგენილები როგორც დელეგაციები, შესაბამისად, არ ხდებოდა პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მიღება. ისინი არ წარმოადგენდნენ სახელნიფო ინსტიტუციებს და შეხვედრებში მონაწილეობას იღებდნენ როგორც ექსპერტები. მუშაობა ეყრდნობადა “ჩეთემ ჰაუსის” პრინციპს, ანუ დაუშვებელი იყო რომელიმე მონაწილის ან მხარის საჯაროდ ციტირება, თუმცა ამავე დროს შეხვედრებზე გაჟღერებული იდეების გავრცელება დაშვებული იყო. კონფიდენციალურობის ამ ფორმით უზრუნველყოფილი იყო მუშაობის გულახდილი, პირდაპირი და პრინციპული ხასიათი. პროექტის არსებითი ნაწილი გახლდათ ის, რომ შეხვედრებში მონაწილეობას ლებულობდნენ მხოლოდ ქართველი და აფხაზი მაღალი თანამდებობის პირები, პოლიტიკოსები და ექსპერტები. მესამე მხარე დიალოგის პროცესში უშუალოდ მონაწილეობას არ იღებდა. „პერიგების რესურსებს” (ასევე “ბერჰოფის ცენტრს” 2004 წლამდე) გააჩნდა მხოლოდ ფასილიტატორის როლი. ეს პროცესი იყო ერთადერთი ფორმატი, სადაც ქართველ და აფხაზ პოლიტიკოსებს რეგულარულად და თანმიმდევრულად ეძლეოდათ საშუალება მესამე მხარეების გავლენის გარეშე ეწარმოებინათ არაფორმალური დიალოგი; მოწინააღმდეგე მხარის პოზიციებისა და ინტერესების შესწავლითა და გათვალისწინებით განესაზღვრათ საკუთარი სტრატეგია და ტაქტიკური ნაბიჯები; დიალოგის ფორმით დააკონკრეტებინათ ერთმანეთის ხედვები სხვადასხვა საკითხზე და, შესაბამისად, მოემზადებინათ მომავალი ოფიციალური თუ არაოფიციალური შეხვედრები; 2000 წლის თებერვლიდან 2007 წლის ივლისამდე „მლანინგის პროცესის” პროექტის ფარგლებში სულ 20 სამუშაო შეხვედრა-სემინარი ჩატარდა.

¹⁶ იქვე.

„შლანინგის პროცესის“ დადებითი მახასიათებლები შესაძლებელია ჩამოვყალიბოთ შემდეგი სახით:

1. პროექტის მასშტაბურობა, რაც გულისხმობს კონფლიქტის ორივე მხრიდან მონაწილეების სოლიდურ რაოდენობას (პროექტში მონაწილეობა მიიღო სულ 56 ადამიანი აფხაზური - და 59 ქართული მხრიდან)

2. პროექტის სოლიდურობა და პოლიტიკურ პროცესზე მნიშვნელოვანი ზეგავლენის არებობა. პროექტის ამ დადებით მახასიათებლს ადასტურებს ისეთი პოზიტიური დოკუმენტების შექმნა, როგორებიცაა, „მომავლის გასაღები“¹⁸ და „საქართველოს სახელმწიფოში აფხაზეთის განსაკუთრებული სტატუსის შესახებ კონცეფცია“. მიუხედავად იმისა, რომ არც ერთი ამ დოკუმენტის რეალიზება არ მომხდარა, თვით ასეთი პოზიტიური და ორივე მხარის ინტერესებზე დაფუძნებული დოკუმენტების არსებობა მიუთითებს „შლანინგის პროცესის“ მნიშვნელოვან ზეგავლენაზე.

3. პროექტის ინფორმაციულობა. ეს მახასიათებელი შესაძლებელია გაიშალოს შემდეგი სახით: იმის გათვალისწინებით, რომ „შლანინგის პროცესში“ მონაწილეობას იღებდნენ პოლიტიკოსები, ეს ვითარება იძლეოდა შესაძლებლობას მხარეებს შორის მომხდარიყო ინფორმაციის გაცვლა და არსებული პოზიციების რევიზია. ის ფაქტი, რომ ამ პროექტით გათვალისწინებული შეხვედრები არაოფიციალურ სახეს ატარებდა, პოლიტიკოსებს საშუალებას აძლევდა დიალოგი ენარმოებინათ პოპულარული გარეშე და არ ყოფილიყვნენ შეზღუდული ორივე საზოგადოებაში კონფლიქტის შედეგად ჩამოყალიბებული მითებითა და სტერეოტიპებით.

მიუხედავად იმისა, რომ ზემოთ აღწერილ პროცესში ორივე მხრიდან მონაწილეობდნენ უმაღლესი თანამდებობის პირები, მაინც ვერ მოხერხდა ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის კონსტრუქციულ სიბრტყეზე გადაყვანა. ეს განპირობებული იყო რიგი ფაქტორებით, რომლებსაც ნაშრომის დასკვნით ნაწილში შევეხებით.

„შლანინგის პროცესის“ ბოლო შეხვედრა ჩატარდა 2007 წლის 26-30 ივლისს ქალაქ ლონდონში. ამ პროცესის ერთ-ერთი ორგანიზატორისა და აქტიური მონაწილის ჰაატა ზაქარეიშვილის მოსაზრებით, პროექტის შეჩერების ერთ-ერთი ძირითადი მიზეზი იყო საქართველოს ხელისუფლების მიერ კონფლიქტების კუთხით პოზიციების რადიკალური ცვლილება. მისი აზრით, საქართველოს მთავრობამ სცადა ქართულ-აფხაზური და ქართულ-ოსური კონფლიქტი გადაეყვანა ქართულ-რუსული დაპირისპირების სიბრტყეში. ასეთი ვითარებიდან გამომდინარე, საქართველოს ხელისუფლებას ხელს აღარ აძლევდა

¹⁸ „ეს დოკუმენტი არ იყო „შლანინგის პროცესის“ პირდაპირი შედეგი, თუმცა მისი ერთ-ერთი ავტორი იყო მონაწილე ამ პროცესისა. შესაბამისად იდეები რომელიც ამ დოკუმენტშია ჩადებული, შესაძლოა განპირობებული იყო შეხვედრებზე მიღებული გამოცდილებით“, ჯონათან კოენი („შერიგების რესურსები“, პროგრამების დირექტორი).

ქართულ-აფხაზური დიალოგის პროცესის გაგრძელება. შესაბამისად, მიიღეს სხვადასხვა სახის ზომები, რომლებიც გარდაუვალს გახდიდა „შლაინინგის პროცესის“ შეჩერებას. ზაქარეიშვილი ერთ-ერთ სტატიაში¹⁹ აღწერს, თუ როგორ იბლოკებოდა „შლაინინგის პროცესი“ ნაბიჯ-ნაბიჯ. მისი თქმით, მთავრობამ პროცესის დაბლოკვის მიზნით, საკუთარი გავლენის ქვეშ მყოფ პოლიტიკოსებს აუკრძალა შეხვედრებში მონაწილეობა, რის შედეგადაც დიალოგის პროცესის გაგრძელება ამ ფორმატში შეუძლებელი გახდა.

კალიფორნიის უნივერსიტეტი (ირვაინი) 1997 წლიდან მოყოლებული, პოლა გარბის პროექტის ფარგლებში რეგულარულად აწყობს სემინარ-შეხვედრებს, სადაც ქართული და აფხაზური საზოგადოების წარმომადგენლები დიალოგის ფორმატში განიხილავენ სხვადასხვა პრობლემურ საკითხს. დიალოგს გააჩნია ტრანსფარანტული სახე, რაც გულისხმობს შეხვედრების მიმდინარეობის ჩანერას და შემდგომ ნაშრომის სახით გამოცემას. ამ პროექტის ფარგლებში გამოიცა 14 კრებული. ნაშრომის დასახელებაა “The aspects of Georgian-Abkhazian conflict”, იგი გამოდის, რუსულ და ინგლისურ ენებზე (მიმოხილვა). ნაშრომის ნახვა შესაძლებელია ინტერნეტის საშუალებითაც²⁰.

„შლაინინგის პროცესისგან“ განსხვავებით, ეს პროექტი განეკუთვნება მეორე დონის დიპლომატიას, რამდენადაც მასში მხოლოდ სამოქალაქო სექტორის წარმომადგენლები მონაწილეობენ. პაატა ზაქარეიშვილის აზრით, საწყის ეტაპზე პროექტის ფარგლებში გამოცემული ნიგნები (“The aspects of Georgian-Abkhazian conflict”) არ სარგებლობდა დიდი პოპულარობით, თუმცა დღესდღეობით ეს ტენდენცია შეცვლილია და რამდენიმე ნომერი ხელმეორედ იბეჭდება.

პროექტის ძირითად მიზნებს წარმოადგენს:

1. მხარი დაუჭიროს კონსტრუქციულ დიალოგს და თანამშრომლობას ქართულ და აფხაზურ საზოგადოებებს შორის;
2. წვლილი შეიტანოს კონფლიქტის ტრანსფორმაციის თეორიის განვითარებაში, კონფლიქტის დინამიკაზე არაოფიციალური დიპლომატიის ზეგავლენაზე დაკვირვებით;
3. პროექტის შედეგების გავრცელება როგორც რეგიონში, ასევე საერთაშორისო ორგანიზაციებსა და სპეციალისტებში, რომლებიც დაკავებული არიან კონფლიქტების მოგვარების საკითხებით²¹.

ყოველ შეხვედრაზე განიხილებოდა განსხვავებული საკითხები და თემები, რომლებიც, ძირითადად, ეხებოდა ორივე მხარისთვის აქტუალურ ასპექტებს: „არაოფიციალური დიპლომატიის როლი სამშვიდობო პროცესში“, „კულტურის მემკვიდრეობითობა სახელმწიფო მშენებლობის კონტექსტში“, „კავკასიაში სტაბილურობის შეთანხმების განხილვა და სამშვიდობო პრო-

ცესის სტრატეგია“, „ძირითადი ინტერესებისა და მხარეთა ინტერესების ანალიზი ურთიერთქმედების მოდელების შემუშავებისას“, „ცვლილებების დრო“, „რუსეთის როლი: მითები და რეალობა“, „საქართველოს ნატოში შესვლის შესაძლო შედეგები ქართულ-აფხაზური მშვიდობიანი პროცესის კუთხით“. დიალოგის პროცესის ეფექტურობას ზრდიდა ამ პროცესებში მონაწილე მაღალი დონის საერთაშორისო ექსპერტები, მათ შორის აშშ-ს, ევროპის, რუსეთის სამეცნიერო კვლევითი და არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლები.

პროექტის ამ ფორმატმა ხელი შეუწყო დიალოგის პროცესს, აფხაზურ და ქართულ სამოქალაქო საზოგადოებებში ტოლერანტობის კულტურის ამაღლებას. სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლები, პოლიტიკოსებისგან განსხვავებით, ღიად აფიქსირებდნენ საკუთარ პოზიციებს ყველაზე მტკივნეულ საკითხებზეც კი, რაც ოფიციალურ დონის შეხვედრებზე შეუძლებელი იქნებოდა.

ამ პროექტის დადებით მხერებებიდან შესაძლებელია გამოვყოთ შემდეგი მახასიათებლები:

1. **პროექტის გამჭვირვალობა**, რაც გამოიხატებოდა ყოველი შეხვედრის სტენოგრაშირებასა და შემდეგ პუბლიკაციების სახით გამოცემაში;
2. **პროექტის მასშტაბურობა**, რაც გამოიხატა შეხვედრებისა და მონაწილეების დიდ რაოდენობაში;
3. **საზოგადოების ინფორმირებულობა** - გამოშვებული პუბლიკაციების საშუალებით.

გარდა ზემოთ აღნიშნული პროექტებისა, უნდა აღინიშნოს საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციის „საერთაშორისო განგაშის“ საქმიანობა ქართულ-აფხაზური დიალოგის განვითარების საქმეში. „საერთაშორისო განგაში“ ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის კუთხით სამოქალაქო ინიციატივებს ახორციელებს 1997 წლიდან. რეგიონში ორგანიზაციის მიზანია დაეხმაროს გახლეჩილ საზოგადოებებს ისეთი სტრუქტურების შექმნაში, რომლებიც ხელს შეუწყობს მშვიდობის მშენებლობას, გავლენას მოახდენს მთავრობასა და საზოგადოების სხვა ფენებზე სხვადასხვა ჯგუფებში ნდობის მშენებლობის საშუალებით²². „საერთაშორისო განგაშის“ ერთ-ერთ მნიშვნელოვან და ორიგინალურ პროექტს წარმოადგენდა ე.წ. მწერლების პროექტი, რომლის ფარგლებში გამოიცა ნიგნი „სამხრეთ კავკასიელი მწერლები ომის შესახებ“. აღნიშნულ ნიგნიში თავმოყრილია

¹⁹ http://zakareishvili.com//index.php?categoryid=1&p2_articleid=3.

²⁰ Publications From Georgian-Abkhaz Dialogue Conferences, <http://www.socsci.uci.edu/~cpb/progs/projpubs.htm>.

²¹ Publications From Georgian-Abkhaz Dialogue Conferences, <http://www.socsci.uci.edu/~cpb/progs/projpubs.htm>.

²² <http://www.international-alert.org/caucasus/index.php?t=1>.

აფხაზი, ქართველი, აზერბაიჯანელი, სომეხი და ოსი მწერლების ნაწარმოებები ომის შესახებ²³.

მეოთხე მნიშვნელოვან პროექტს, რომელიც ითვალისწინებდა ქართულ-აფხაზური სამოქალაქო დიალოგის ხელშეწყობას, წარმოადგენდა ჩრდილოეთ ირლანდიის პროექტი, რომელიც, ფაქტიურად, „შლაინინგის პროცესის“ ფარგლებში აღმოცენდა. ეს პროექტი მოიცავდა ჩრდილოეთ ირლანდიასა და დიდ ბრიტანეთში სასწავლო ვიზიტებს, სადაც ხდებოდა ჩრდილოეთ ირლანდიის სამშვიდობო პროცესის პოლიტიკური, უსაფრთხოებისა და ეკონომიკური ასპექტების განხილვა და მათი ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის კონტექსტთან შედარება²⁴.

3.2. ახალგაზრდული დიალოგი

საერთაშორისო და ადგილობრივი საერთაშორისო მშვიდობის მშენებლობის ორგანიზაციების საქმიანობის კიდევ ერთ დამატებით კომპონენტს წარმოადგენდა ახალგაზრდებთან მუშაობა, რამდენადაც ახალგაზრდები მომავალი განვითარებისა და სოციალური ტრანსფორმაციის ძირითად მამოძრავებელ ძალას წარმოადგენს²⁵. ამ მიმართულებით სამოქალაქო ინიციატივების ძირითად მიზანი იყო კონფლიქტის შედეგად გაყოფილ საზოგადოებებში ახალგაზრდებს შორის ნდობის შენება და მომავლის ლიდერების ფორმირება, რომლებიც შემდგომში მოახერხებდნენ საერთო ენის გამონახვასა და ერთობლივი სტრატეგიების ჩამოყალიბებას²⁶. წინამდებარე ქვეთავში განხილულია ორი მნიშვნელოვანი ახალგაზრდული პროექტი, მათი სტრუქტურა, ძირითადი ძლიერი და სუსტი მხარეები.

“ახალგაზრდების დიალოგის პროექტი” (ახორციელებს „შერიგების რესურსები“) - დაიწყო 2007 წელს და დღემდე გრძელდება (2011). პროექტის ფაგლებში კონფლიქტის ზონის ფარგლებს გარეთ ჩატარდა 5 შეხვედრა²⁷. პროექტის სამიზნე ჯგუფში შედიან 18-28 წლის ახალგაზრდები, რომლებიც საკუთარი საზოგადოების აქტიური წევრები (ახალგაზრდა ლიდერები) არიან²⁸.

²³ იქვე.

²⁴ http://www.microconflict.eu/publications/PWP3_NM_NP.pdf.

²⁵ http://www.berghof-handbook.net/documents/publications/schell_faucon_hb.pdf.

²⁶ http://www.c-r.org/our-work/caucasus/youth_dialogue_project.php.

²⁷ „2007 წლამდე “შერიგების რესურსები“ ახორციელებდა საერთაშორისო საზაფხულო სკოლის პროექტს ბიჭვინთაში ყოველწლიურად, რომელშიც მონაწილეობდნენ ქართველი ახალგაზრდებიც. ამ პროექტის ფარგლებში 2002-2006 წლებში ბიჭვინთაში გაიმართა ხუთი საერთაშორისო საზაფხულო სკოლა, რომელშიც მონაწილეობა მიიღო დაახლოებით 170 ახალგაზრდამ, მათ შორის 20 ქართველმა“, მირა სოვაკარი („შერიგების რესურსები“, კავკასიური პროექტების მენეჯერი).

²⁸ Conciliation Resources, Youth Dialogue Project, , http://www.c-r.org/our-work/caucasus/youth_dialogue_project.php.

პროექტის მიზანია ქართველ და აფხაზ ახალგაზრდებს მიეცეს კონფლიქტის გაანალიზებისა და ერთმანეთის პოზიციების გაზიარების შესაძლებლობა. პროექტი დაფუძნებულია იმ მოსაზრებაზე, რომ, რამდენადაც ახალგაზრდა თაობას არ აქვს საშუალება პირდაპირი კონტაქტები ჰქონდეთ „მონინალმდევე“ მხარესთან, შესაბამისად, უნდა შემუშავებულიყო ისეთი ფორმატი, სადაც ახალგაზრდა ლიდერებს ერთმანეთთან ამ საკითხებზე დიალოგისა და დისკუსიის გამართვა შეეძლებოდათ²⁹.

ზოგიერთ შეხვედრას გააჩნდა „სასწავლო ვიზიტის“ სახე, რაც გულისხმობდა მონაწილეთათვის საერთაშორისო ორგანიზაციების სტრუქტურისა და საქმიანობის პრინციპების გაცნობას, ასევე შეხვედრების მოწყობას ძალადობრივი კონფლიქტით დაზარალებულ ადამიანებთან, არსებული გამოცდილებისა და გაკვეთილების გაზიარების მიზნით. ასეთი ტიპის შეხვედრების საშუალებით ევროპულ დედაქალაქებში მყოფ გადანყვეტილებების მიმღებ პირებს აქვთ საშუალება მოისმინონ უშუალოდ ქართველი და აფხაზი ახალგაზრდებისგან თუ როგორ ხედავენ ისინი მათ მომავალს რეგიონში და რას ელიან ისინი ევროპული ინსტიტუტებისგან. ამ კუთხით, პროექტის დღის წერსრიგში ყოველთვის გათვალისწინებულია ახალგაზრდების შეხვედრა საერთაშორისო ექსპერტებთან და დიპლომატებთან³⁰.

„ახალგაზრდული დიალოგის პროექტში“ მონაწილეობის პრინციპი სხვა მსგავსი პროექტებისგან განსხვავებულია. კერძოდ, არსებობს როტაციის განსაზღვრული წესი, რომლის მიხედვით, ყოველ ახალ შეხვედრაში მონაწილეების ერთ მესამედს მაინც უნდა შეადგენდეს წინარე შეხვედრების მონაწილეები. როტაციის ასეთი პრინციპის მიზანს წარმოადგენს, ერთი მხრივ, ახალგაზრდების კომპეტენციის გაზრდა, მეორე მხრივ კი, ნდობის მუდმივი მშენებლობა მომავალ პოლიტიკურ თუ საზოგადოებრივ ლიდერებს შორის. პროექტის კოორდინატორები ცდილობენ პროცესში აქტიურად ჩართონ ახალგაზრდები რეგიონებიდან. პროექტის ფარგლებში განხორციელებულ ორმხრივ შეხვედრებში ჩართულია მინიმუმ ორი დევნილი. თავის მხრივ, ასეთი მიდგომა ხელს უწყობს პროექტის სამიზნე ჯგუფის გაფართოებას, რამდენადაც იგი არ შემოიფარგლება მხოლოდ დედაქალაქში მცხოვრები ახალგაზრდების ჩართულობით.

„შერიგების რესურსების“ ადგილობრივი პარტნიორების აზრით, პროექტს გააჩნია რიგი დადებითი მახასიათებლებისა. პირველ რიგში, ახალგაზრდებს ეძლევათ თავიანთ თანატოლებთან ურთიერთობის საშუალება, რაც ხელს უწყობს მინიმუმ პერსონალური ურთიერთობების ჩამოყალიბებას. ასეთი ურთიერთობები კი შესაძლებელია მომავალში პარტნიორობის და პოზიტიური მშვიდობის ჩამოყალიბების ერთ-ერთ წინაპირობად იქცეს. გარდა ამისა, შეხვედრებიდან დაბრუნებული მონაწილეები აცნობიერებენ, რომ

²⁹ იქვე.

³⁰ მაგალითისთვის იხ. http://www.c-r.org/our-work/caucasus/documents/Youth_Dialogue_Brussels_2010_report.pdf.

ძირითადი პრობლემა თავიანთი საზოგადოების შეხედულებებშია, რაც რიგ შემთხვევებში მათთვის ადგილობრივ გამონკვევად იქცევა. მაგალითისთვის შეგვიძლია მოვიყვანოთ „ახალგაზრდული ორგანიზაცია პირველების“ აქტივობა საქართველოს საზოგადოების შიგნით, რომელიც მიზნად ისახავს სამოქალაქო საზოგადოების ჩართულობის ამაღლებას ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის ტრანსფორმაციის კუთხით. აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ ამ ორგანიზაციის ბირთვი დაკომლექტებულია იმ ახალგაზრდებით, რომლებიც მონაწილეობას იღებდნენ „შერიგების რესურსების“ მიერ ორგანიზებულ ქართულ-აფხაზურ დიალოგში. ამ ახალგაზრდების საქმიანობა ძირითადად მოიცავს საჯარო დისკუსიებისა და სტუდენტური შეხვედრების ფორმატში საზოგადოების ფართო ფენებისთვის ქართულ-აფხაზური დიალოგის პოზიტიური შედეგების გაცნობასა და სამშვიდობო იდეების კულტივირებას სოციუმის ახალგაზრდულ ნაწილში³¹.

დასკვნის სახით შესაძლებელია ითქვას, რომ პროექტის დადებით მხარეს წარმოადგენს მისი მეთოდოლოგიური ასპექტი, რომელიც მაქსიმალურად ხელს უწყობს ახალგაზრდებს შორის ნდობის მშენებლობას და უზრუნველყოფს მშვიდობიანი სივრცის არსებობას დიალოგისთვის. გარდა ამისა, დიალოგის ასეთი სახე ხელს უწყობს მტრის ხატის ფენომენის დეკონსტრუირებასა და უარყოფითი სტერეოტიპების შემცირებას. როგორც პროექტის ერთ-ერთი აქტიური მონაწილე, კოტე ჩოკორაია, აღნიშნავს, აფხაზ ახალგაზრდობაში, სუბიექტური თუ ობიექტური მიზეზების გამო, ბავშვობიდან ინერგება ისეთი დისკურსები, რომლებიც ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის ტრანსფორმაციაზე დადებითად არ ან/და ვერ აისახება. მისი აზრით, სწორედ ამ ცრუ დისკურსების დეკონსტრუქცია წარმოადგენს ახალგაზრდული დიალოგის ერთ-ერთ ძირითად ამოცანას.

პროექტის უარყოფით მხარედ კი შეგვიძლია ჩავთვალოთ მონაწილეთა შეზღუდული რაოდენობა, რაც ვერ ემსახურება დაპირისპირებულ საზოგადოებებში მშვიდობის უპირატესობის, როგორც ასეთის, და სახალხო დიპლომატიის, როგორც კონფლიქტის ტრანსფორმაციისთვის ერთ-ერთი ძირითადი საშუალების, პოპულარიზაციას. თუმცა პროექტის მონაწილეების მრავალჯერადი სემინარები რეგიონებში გარკვეულწილად ამ ნაკლის კომპენსირებას ახდენს.

გარდა ამისა, პროექტს გააჩნია დამატებით ერთი სისუსტე, კერძოდ პროექტის არასათანადო საინფორმაციო პოლიტიკა, რაშიც იგულისხმება ის მნიშვნელოვანი ასპექტი, რომ ამ პროექტის შესახებ არ ხდება ინფორმაციის სათანადოდ გავრცელება, არ ხდება ინფორმაციის განთავსება სოციალურ და საინფორმაციო ქსელებში. ასეთი მიდგომა ამცირებს პროექტში საზოგადოების ახალგაზრდული ნაწილის ჩართულობას, რაც სათანადოდ ვერ აისახება კონფლიქტის ტრანსფორმაციის პროცესზე.

³¹ <http://pirvelebi.ge/index.htm>.

„ჩართულობა დიალოგის გზით“³² - პროექტი ხორციელდება ევროკომისიის ფინანსური მხარდაჭერით. ქართულ-აფხაზური და ქართული-ოსური დიალოგის ფორმატში ბერგჰოფის ცენტრი, დანარჩენ ოთხ საერთაშორისო და ადგილობრივ პარტნიორ ორგანიზაციებთან³³ ერთად, ატარებს ახალგაზრდა ლიდერების სასწავლო შეხვედრებს. პროექტს გააჩნია რამდენიმე მიზანი, კერძოდ:

1. გააფართოვოს სივრცე პირდაპირი ინტერაქციისთვის კონფლიქტით დაშორიშორებულ საზოგადოებებს შორის;
2. ხელი შეუწყოს შესაძლებლობების ზრდას ახალგაზრდა ლიდერებში, რათა მათ მიეცეთ საშუალება იმსჯელონ მათ საზოგადოებებში არსებული პრობლემების გადაწყვეტის კომპლექსურ მოდელებზე;
3. ასევე მათ მიეცეთ შესაძლებლობა გამოიკვლიონ მშვიდობის მშენებლობის პროცესის შესაძლებლობები და შეზღუდვები³⁴.

პროექტის ფარგლებში სასწავლო შეხვედრები იმართება მოლდოვასა და კოსოვოში, სადაც მონაწილეები ხვდებიან ადგილობრივ ჟურნალისტებს, ექსპერტებს, მეცნიერებსა და პოლიტიკოსებს. კოსოვოსა და მოლდოვას (დნესპისპირეთის) კონფლიქტის მაგალითზე მონაწილეებს აქვთ საშუალება გაანალიზონ ქართულ-აფხაზური და ქართულ-ოსური კონფლიქტები, მოახდინონ შედარებები და დაინახონ განსხვავებები, ასევე, იპოვონ საერთო შეხების წერტილები და გამოიკვლიონ ის გზები, რომლითაც შესაძლებელია ამ კონფლიქტების მშვიდობიანი დარეგულირება.

თითოეულ ვიზიტში მონაწილეობას იღებს 12 მონაწილე (6 საქართველოდან, დანარჩენი ექვსი აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთიდან). შეხვედრები გრძელდება ექვსი სამუშაო დღის მანძილზე. სამუშაო ჯგუფის ფასილიტაციას აწარმოებენ ბერგჰოფის ცენტრი და სხვა საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციები, რომლებიც ჩართული არიან აღნიშნულ პროექტში.

როგორც პროექტის ქართველი კოორდინატორი, თინათინ ასათიანი აღნიშნავს, პროექტის მიზნებიც და სამიზნე ჯგუფის შედგენის პრინციპები ორიენტირებულია მომავალზე. მისი მოსაზრებით, პროექტის შედეგიანობაზე მსჯელობა მხოლოდ მომავალში იქნება შესაძლებელი, რადგან მიზნები მომავალზეა გათვლილი. ეს პროექტი არ შემოიფარგლება მხოლოდ საზღვარგარეთ კონფლიქტური საზოგადოებებიდან გამოსული ახალგაზრდების შეხვედრით. სამშობლოში დაბრუნების შემდგომ ადგილობრივ (კოორდინატორ) ორგანიზაციებში მუდმივად იმართება შეხვედრები, სადაც ხდება გამოცდილებისა და შთაბეჭდილებების გაზიარება. გარდა ამისა, ეწყობა გასვლითი შეხვედრები რეგიონებში, სადაც ახალგაზრდები

³² <http://www.caucasus-dialog.net/Caucasus-Dialog/Welcome.html>.

³³ იქვე.

³⁴ იქვე.

თავიანთ თანატოლებს უზიარებენ აფხაზებსა და ოსებთან არსებული ურთიერთობების გამოცდილებას.

აღსანიშნავია ისიც, რომ მონაწილეთა კონტიგენტი არ შემოიფარგლება დედაქალაქის მასშტაბით. პროექტის კოორდინატორები ცდილობენ შეხვედრებში ერთი მონაწილე მაინც წარადგინონ რეგიონიდან. ეს ხელს უწყობს სამშვიდობო ინფრასტრუქტურის მშენებლობას მთელი ქვეყნის მასშტაბით.

„ახალგაზრდული დიალოგის პროექტისგან“ („შერიგების რესურსები“)³⁵ განსხვავებით, ამ პროექტში მონაწილეების შერჩევა ხდება ძველი მონაწილეების რეკომენდაციების საფუძველზე. მონაწილეების შერჩევის ასეთი მეთოდი აძლიერებს გუნდურობის განცდას და ხელს უწყობს მათ კოლექტიურ ქმედებებს შიდა სოციალური ცვლილებების მოსახდენად. ასეთი ქმედებების მკაფიო მაგალითს წარმოადგენს პროექტის შედეგად ჩამოყალიბებული ახალგაზრდული ჯგუფის მიერ მომზადებული მიმართვა, რომლის მიზანს წარმოადგენდა ე.წ. „მოდალობების“ დოკუმენტში (საქართველოს ოკუპირებულ ტერიტორიებზე საქმიანობის წარმართვის ნესები)³⁶ ცვლილებების ინიცირება³⁷.

საბოლოოდ კი შეიძლება გამოვიტანოთ დასკვნა, რომ პროექტი „ჩართულობა დიალოგის გზით“ ატარებს კომპლექსურ ხასიათს და ორიენტირებულია მომავალზე. ორგანიზატორების პროფესიონალიზმი კი არის ერთ-ერთი ძირითადი წინაპირობა პროექტის წარმატებისა.

3.3. შიდასაზოგადოებრივი პროექტები

მშვიდობის მშენებლობის ორგანიზაციების შიდასაზოგადოებრივი საქმიანობა ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის ტრანსფორმაციის კუთხით ფოკუსირებული იყო კონფლიქტით დაზარალებულ და მარგინალურ ჯგუფებთან მუშაობაზე. მშვიდობის მშენებლობის ორგანიზაციების ძირითად ბენეფიციარებს ამ მიმართულებით წარმოადგენდნენ: დევნილები, ექს-კომბატანტები, ძალადობის შედეგად ფიზიკურად დაზარალებული პირები (განსაკუთრებით ბავშვები, რომელთაც ესაჭიროებოდათ ფსიქოლოგიური რეაბილიტაცია).

დევნილებთან მუშაობის კუთხით განსაკუთრებით აღსანიშნავია „შერიგების რესურსების“ საქმიანობა. „შერიგების რესურსების“ ძალისხმევით ჩამოყალიბდა კოალიცია, რომელიც აერთიანებს 20 დევნილების საკითხებზე მომუშავე არასამთავრობო ორგანიზაციებს. ამ კოალიციის საქმიანობა

³⁵ იხ. გვ. 11-13.

³⁶ <http://www.smr.gov.ge/uploads/file/041010/statement.pdf>.

³⁷ ეს დოკუმენტი მომზადდა ახალგაზრდების ჯგუფის მიერ, რომლებიც მონაწილეობდნენ პროექტ „ჩართულობა დიალოგის გზით“. დოკუმენტს ხელი მოაწერა ამ პროექტის ყველა მონაწილემ, რაც შემდგომ გადაეცა რეინტეგრაციის საკითხებში საქართველოს სახელმწიფო მინისტრის აპარატს. იხ. დანართი. 2.

მოიცავს: დევნილების თემაზე საერთო ანალიზის ჩატარებას, ძირითად აქტორებს შორის ინფორმაციის გაცვლას, დევნილების ინტეგრაციისა და უფლებების დაცვის ხელშეწყობას, დევნილების უფლებების ადვოკატირებას. ამ კოალიციის ერთ-ერთი წარმომადგენელი მინვეული იყო მრჩეველად მთავრობის მიერ იძულებით გადაადგილებულთა პირთა შესახებ სტრატეგიის შესამუშავებლად³⁸.

„შერიგების რესურსების“ მხარდაჭერით, 2009 წლიდან აფხაზეთში ფუნქციონირებს ტელე-სტუდია ასარკია (“Asarkia”)³⁹. ამ სტუდიის ძალისხმევით მზადდება სხვადასხვა სახის რეპორტაჟები აფხაზეთში მიმდინარე საზოგადოებრივი მოვლენების შესახებ. რეპორტაჟების ნაწილი ეძღვნება აფხაზეთში მცხოვრებ ეთნიკურ ქართველებს. ეს პროექტი ასევე ითვალისწინებს გაზეთ „ადამიანები და დრო“-ს გამოშვებას. ამ გაზეთის თემები ძირითადად ფოკუსირებულია სამ რაიონზე: ოჩამჩირე, გალი და ტყვარჩელი. გაზეთი ეხება ამ რაიონებში მიმდინარე მოვლენებს, სამოქალაქო სექტორს, ასევე მოთხრობილია ამ რაიონებში მცხოვრები ადამიანების ისტორიები⁴⁰. მირა სოვაკარის მოსაზრებით, აფხაზურ მოსახლეობაში კვლავ არსებობს უარყოფითი სტერეოტიპები და უნდობლობა ქართველი მოსახლეობის მიმართ. ეს პროექტი ემსახურება სწორედ ამ სტერეოტიპების ნგრევასა და აფხაზურ საზოგადოებაში ქართველების შესახებ პოზიტიური საზოგადოებრივი აზრის ფორმირებას.

აფხაზეთში შიდასაზოგადოებრივი საქმიანობის კუთხით განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია „ჰუმანიტარული პროგრამების ცენტრის“ საქმიანობა, რომელიც მოიცავს შემდეგ აქტივობებს:

1. სასწრაფო დახმარების აღმოჩენა ძალადობის შედეგად დაზარალებული პირებისთვის;
2. ომით დაზარალებული ადამიანების რეაბილიტაცია;
3. ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის შესახებ აუდიო-ვიზუალური არქივის მომზადება;
4. ადგილობრივი არასამთავრობო ორგანიზაციების შესაძლო ბლოკების განვითარება;
5. ექს-კომპატანტების რეინტეგრაცია.

1994 წლიდან „ჰუმანიტარული პროგრამების ცენტრის“ საქმიანობა ძირითადად ფოკუსირებული იყო ომის შედეგად დაზარალებული ადამიანების ფსიქოლოგიურ რეაბილიტაციაზე, თუმცა, გარკვეული პერიოდის შემდგომ ამ ორგანიზაციის საქმიანობის არეალი გაფართოვდა და მოიცვა ისეთი საკითხები როგორცაა დემოკრატიული ღირებულებებისა და პოლიტიკური

³⁸ <http://www.c-r.org/our-work/caucasus/idp-network.php>.

³⁹ <http://www.asarkia.info/>.

⁴⁰ http://www.asarkia.info/upload/people_and_times/n24.pdf.

პლურალიზმის მხარდაჭერა აფხაზურ საზოგადოებაში. „შერიგების რესურსების“ მხარდაჭერით ეს ორგანიზაცია გამოსცემდა ჟურნალს „სამოქალაქო საზოგადოება“. გარდა ამისა „ჰუმანიტარული პროგრამების ცენტრი“ ატარებს ტრენინგებს მასწავლებლებისთვისა და ახალგაზრდებისთვის სამოქალაქო განათლების საკითხებზე და ამავე დროს მუშაობს ადგილობრივი მმართველი სტრუქტურების რეფორმირებაზე.

ამ ორგანიზაციის ძალისხმევით, ქართულ ორგანიზაციებთან პარტნიორობით, განხორციელდა რამდენიმე საზაფხულო ბანაკი ქართველი დევნილი ბავშვებისა და აფხაზების მონაწილეობით⁴¹.

ზემოთ აღნიშნული ორგანიზაციების გარდა, შიდასაზოგადოებრივ დონეზე კონფლიქტის ტრანსფორმაციის საკითხზე მომუშავე ძირითად აქტორებს წარმოადგენდნენ: არასამთავრობო ორგანიზაცია „ოჯახი“, ქალთა ორგანიზაცია - კულტურული და ჰუმანიტარული ფონდი „სოხუმი“, ასოციაცია „დაეხმარე საკუთარ თავს“, „აფხაზეთიდან იძულებით გადაადგილებულ ქალთა ასოციაცია“ და ა.შ. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ამ ორგანიზაციების ძირითად ბენეფიციარებს წარმოადგენდნენ დევნილები და ომის შედეგად დაზარალებული სხვა პირები.

შეჯამება

დიალოგზე ორიენტირებულ პროექტებზე საუბრის შეჯამებისას შეიძლება ითქვას, რომ ამ პროექტების საშუალებით მოხერხდა მცირე ჯგუფების ჩამოყალიბება სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებში. თუმცა, აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ფართო საზოგადოების განწყობებზე მათი გავლენა საკმაოდ მცირეა როგორც აფხაზეთში, ასევე საქართველოს დანარჩენ ნაწილში. ამას ადასტურებს ის გამოკითხვები, რომლებიც ჩატარდა კონფლიქტით დაშორებულ საზოგადოებებში. მაგალითისთვის, 2009 წელს ამერიკელი და რუსი ექსპერტების მიერ ჩატარებული სოციალური გამოკითხვებიდან ირკვევა, რომ აფხაზეთის ტერიტორიაზე მცხოვრები ეთნიკურად აფხაზი მოსახლეობის დაახლოებით 58% პროცენტი ცალსახად აცხადებს, რომ არ შეუძლია სხვებს აპატიოს 1992-1993 წლებში ჩადენილი ძალადობა; ამავე კვლევის მიხედვით, ეთნიკურად აფხაზი მოსახლეობის მხოლოდ 9%-ს შეუძლია აპატიოს სხვებს ომის დროს ჩადენილი ძალადობა⁴². რაც შეეხება საქართველოს საზოგადოებას, ამ მხრივ მნიშვნელოვანია 2010 წელს „შერიგების რესურსებისა“ და „კავკასიის კვლევითი რესურსების“ მიერ ჩატარებული კვლევა⁴³, რომელიც ეხებოდა დევნილების განწყობების ანალიზს იძულებით გადაადგილების, დაბრუნების, კონფლიქტის მოგვარებისა და სამართლიანობს საკითხებთან დაკავშირებით. კვლევა

⁴¹ http://www.microconflict.eu/publications/PWP3_NM_NP.pdf.

⁴² http://www.colorado.edu/ibs/pec/defacto_states/docs/OLoughlinEtal_InsideAbkhazia.pdf.

⁴³ http://www.c-r.org/our-work/caucasus/documents/IDPs_2011/IDPs%20in%20Georgia_Final.pdf.

ჩატარდა დევნილთა კომპაქტური ჩასახლების ადგილებში. ამ კვლევის მიხედვით, ირკვევა, რომ გამოკითხულ დევნილთა 20% მიიჩნევს, რომ კონფლიქტის გადანაცვების გზად სამხედრო საშუალებები გამოყენებული უნდა იყოს მხოლოდ უკიდურეს შემთხვევაში, 6% კი კონფლიქტების გადანაცვების ძალისმიერ გზას ემხრობა. აქედან შესაძლებელია გამოვიტანოთ დასკვნა, რომ გამოკითხულთა 26% კვლავ უშვებს ძალისმიერი საშუალებების გამოყენებას კონფლიქტის გადანაცვების ერთ-ერთ ძირითად საშუალებად, რაც, თავის მხრივ, მიუთითებს სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების, კერძოდ კი, დიალოგის პროცესის ფართო საზოგადოებაზე არასაკმარისი გავლენის არსებობაზე. თუ მხედველობაში მივიღებთ იმ ფაქტსაც, რომ დევნილები წარმოადგენდნენ იმ სოციალურ ჯგუფს, რომელთანაც ყველაზე დიდი საქმიანობა გასწიეს სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებმა და მშვიდობის მშენებლობის პროცესში ჩართულმა აქტივისტებმა, ეს მდგომარეობა შესაძლებელია შევაფასოთ როგორც მძიმე. ზემოთ აღნიშნული ნაწინამძღვრებიდან შესაძლებელია ვივარაუდოთ, რომ საქართველოს საზოგადოების დანარჩენ ნაწილში სიტუაცია ბევრად უფრო მძიმეა⁴⁴.

ექსპერტთა ნაწილი დიალოგის პროცესზე საუბრისას აღნიშნავს, რომ ქართულ-აფხაზური დიალოგის გავლენა ძალადობრივი კონფლიქტით დაშორებულ საზოგადოებებს შორის საკმაოდ მცირეა. „საერთაშორისო კრიზისების ჯგუფის“ მკვლევარის, მედეა ტურაშვილის, მოსაზრებით, სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებმა და მშვიდობის მშენებლობს აქტივისტებმა ვერ მოახერხეს კონფლიქტის ტრანსფორმაციის იდეა ექციათ სამოქალაქო მოძრაობად და ეს იდეა დარჩა მხოლოდ მცირე ჯგუფებისა და ცალკეული ექსპერტების დონეზე. მისი თქმით, ამას განაპირობებს სხვადასხვა ფაქტორები, რომელთაგან უმნიშვნელოვანესია სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებისგან დამოუკიდებლად არსებული ფაქტორები (ისეთები, როგორიცაა: კონტროლირებადი მედია და საზოგადოებრივი თვით-რეგულაციის ფორმები, მთავრობის ნეგატიური განწყობა დიალოგის მიმართ და ამის შედეგად წარმოქმნილი დაბრკოლებები), მეორე მხრივ კი, თავად სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების სისუსტეები, კერძოდ ელიტიზმი, კოორდინაციის სიმცირე, პროაქტიულობის ნაკლებობა, ინსტიტუციონალური არამდგრადობა და ა.შ. მისი აზრით, სწორედ ეს ფაქტორები განაპირობებენ ამ კუთხით

⁴⁴ „მოცემული ცნობების მიხედვით ჩვენს მიერ ჩატარებული ანალიზი ეწინააღმდეგება ზემოთ ნახსენებ მოსაზრებას: რასაკვირველია ამ კუთხით კიდევ ბევრია გასაკეთებელი, თუმცა ჩვენი აფხაზი პარტნიორები ძალიან გაკვირვებული იყვნენ ამ 59%-იანი მაჩვენებლით, რომლებიც ეწინააღმდეგებიან კონფლიქტის ძალისმიერი გზით გადანაცვლებას, რამდენადაც ისინი მოელოდნენ რომ ძალისმიერი მეთოდების გამოყენების მომხრეთა ბევრად უფრო მაღალ მაჩვენებელს. 1995 წლის გამოკითხვის შედეგების მიხედვით, რომელიც ჩაატარა „ნორვეგიის ლტოლვილთა საბჭომ“, დევნილთა მესამედი მიიჩნევდა რომ დაბრუნება შესაძლებელი იყო მხოლოდ მშვიდობიანი საშუალებით“, მირა სოვაკარი, („შერიგების რესურსები“, კავკასიური პროექტების მენეჯერი).

მომუშავე სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების წარუმატებლობას. აღსანიშნავია, რომ ამავე მოსაზრებას იზიარებს „შერიგების რესურსების“ კავკასიური პროექტების მენეჯერი მირა სოვაკარი. მისი შეფასებით, ძირითადი პრობლემა, რომელიც საერთაშორისო და ადგილობრივი მშვიდობის მშენებლობის ორგანიზაციების წინაშე დგას, არის დიალოგის პროცესის არასრულფასოვანი გავრცელება გაყოფილ საზოგადოებებში. თუმცა, იგი ამავე დროს აღნიშნავს რომ ეს პრობლემა უფრო მეტად დაკავშირებული სამოქალაქო კულტურისა და აქტივიზმის ნაკლებობასთან სამხრეთ კავკასიაში და არა მშვიდობის მშენებლობის ორგანიზაციების სისუტეებთან.

რაც შეეხება მშვიდობის მშენებლობის ორგანიზაციების შიდასაზოგადოებრივ მუშაობას, მის ძირითად ნაკლოვანებაა ის, რომ ეს საქმიანობა ძირითადად ფოკუსირებული იყო ძალადობის შედეგად დაზარალებულ სოციალურ ჯგუფებზე და ნაკლებად (ან არასრულად) ითავლისწინებდა საზოგადოების ფართო ფენებთან მუშაობას. ამას ემატება ისიც, რომ მშვიდობის მშენებლობის ორგანიზაციების ოფისები ძირითად განლაგებული იყო დედაქალაქში და რეგიონებში მათი საქმიანობა მიზერული იყო (თუ არ ჩავთვლით სამეგრელოს)⁴⁵. ესეც გახლდათ დამატებითი ფაქტორი კონფლიქტის ტრანსფორმაციის პროცესის ფართო საზოგადოებაში გაუვრცელებლობისა.

რაც შეეხება აფხაზეთში მომუშავე ადგილობრივ არასამთავრობო ორგანიზაციებს, მათი საქმიანობის ფოკუსი, ქართული ორგანიზაციების – მსგავსად, მიმართული იყო ძალადობის შედეგად დაზარალებულ მოსახლეობასთან მუშაობაზე და იგი ვერ ვრცელდებოდა საზოგადოების ფართო ფენებზე. მათ ვერ შეძლეს ადგილობრივ საზოგადოებაში საქართველოს საკითხზე ტაბუ მოეხსნათ. მეტიც, ხშირად ეს ორგანიზაციები და მშვიდობის მშენებლობის აქტივისტები ნებსით თუ უნებლიეთ თავს არიდებდნენ საკუთარ საზოგადოებაში საუბარს ქართულ ორგანიზაციებთან კავშირებსა და თანამშრომლობაზე, რამდენადაც აფხაზური საზოგადოება დღემდე დახურულია ასეთი თემებისთვის და საქართველოს (ქართველების) პოზიტიურ კონტექსტში მოხსენიება აგრესიას იწვევს. ამ აგრესიისგან თავის დასაცავად აფხაზური მშვიდობის მშენებლობის ორგანიზაციები ქართულ-აფხაზურ დიალოგსა თუ სხვა ტიპის ერთობლივ პროექტებს ხშირად რეგიონულ კონტექსტში მოიხსენიებენ⁴⁶. ასეთი რეალობა ხელს უშლის აფხაზურ საზოგადოებაში გამჯდარი „მტრის ხატის“ ფენომენის დეკონსტრუირებას და მიზანშეწონილი იქნება, თუ ადგილობრივი ორგანიზაციები შეცვლიან საქმიანობის სტრატეგიას ამ კუთხით.

⁴⁵ http://www.microconflict.eu/publications/PWP3_NM_NP.pdf.

⁴⁶ კვლევის ავტორებმა შეგნებულად შეიკავა თავი ასეთი ტიპის განცხადებებისა და პროექტებიდან ციტირებისგან.

3.4. კვლევითი პროექტები

კვლევით ორგანიზაციებსა და აკადემიურ წრეებს შეუძლიათ მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანონ კონფლიქტისა და ძალადობის მიზეზების გადაზრების პროცესში. კონფლიქტის ტრანსფორმაციის თეორიიდან გამომდინარე, კვლევითი ორგანიზაციები შესაძლებელია ჩართული იყვნენ როგორც სამშვიდობო პროცესის მონიტორინგში, ასევე შექმნან შესაძლებლობები გაცვლითი და საგანმანათლებლო პროგრამებისთვის⁴⁷. წინამდებარე ქვეთავში განვიხილავთ ძირითად კვლევით პროექტებს, რომელთაც მოახდინეს გავლენა საქსპერტო საზოგადოებაზე პოზიტიური განწყობების ფორმირების კუთხით, ასევე წვლილი შეიტანეს პირველი დონის დიპლომატებს შორის მოლაპარაკებებში.

„სადისკუსიო მასალები ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის შესახებ“⁴⁸ - ეს პროექტი შესაძლებელია ჩაითვალოს „შლაინინგის პროცესის ერთგვარ გაგრძელებად, ამ პროექტის იდეაც სწორედ „შლაინინგის პროცესის“ მიმდინარეობისას დაიბადა. პროექტს მხარი დაუჭირეს აფხაზური და ქართული სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლებმა, აბესალომ ლეფსაიამ და პაატა ზაქარეიშვილმა. ეს პროექტი შეიძლება ჩაითვალოს ბერგჰოფის ცენტრის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან წარმატებად, რომელიც დაკავშირებული იყო ქართულ-აფხაზურ კონფლიქტთან⁴⁹.

პროექტის ავტორებმა მოამზადეს ორიგინალური ვერსია სადისკუსიო მასალების შედგენისთვის, რომელიც ეფუძნებოდა ჟურნალ „აკორდისა“ და სხვა კონფლიქტოლოგიის სფეროში არსებულ სამეცნიერო ლიტერატურას, ასევე პროექტში ჩართული ადამიანების გამოცდილებას.

სხვა პროექტებისგან განსხვავებით, რომლებიც მხოლოდ დიალოგზე იყო ორიენტირებული, წარმოდგენილი ფორმატი შეიცავდა თანამშრომლობის ასპექტებსაც. პროექტის ფარგლებში დაგეგმილი წიგნის ავტორები იქნებოდნენ ორივე მხარის წარმომადგენლები. წერისა და აპრობაციის პროცესში პროექტში მონაწილე პირებმა შეძლეს უფრო ღრმად ჩანვდომოდნენ კონფლიქტის მიზეზებს, ანუ პროექტს გააჩნდა გარკვეული მნიშვნელობა სამეცნიერო კუთხითაც.

კრებულის შემდგენლები ორი წლის განმავლობაში პერიოდულად ატარებდნენ შეხვედრებს და მუშაობდნენ მასალის გასწორებასა და სრულყოფაზე. მოცემული მასალების საფუძველზე, 2002 წლის გაზაფხულზე აფხაზეთსა და საქართველოს დანარჩენ ტერიტორიაზე ჩატარდა ტრენინგების ციკლი („შერიგების რესურსებისა“ და „ბერგჰოფის ცენტრის“ მხარდაჭერით

⁴⁷ იხ. Rupesinghe, K., Anderlini, S. N. (1998), p. 126, *Civil Wars, Civil Peace: An Introduction to Conflict Resolution, International Alert*, London, Sterling, Virginia.

⁴⁸ http://www.berghof-conflictresearch.org/documents/publications/GA_DiscussionPack.pdf.

⁴⁹ „ბერგჰოფის ცენტრის“ გარდა ამ პროცესში უშუალოდ ჩართული იყო „შერიგების რესურსები“ და საფუძვლად აღებული იყო „შერიგების რესურსების“ მიერ ჩრდილოეთ ირლანდიის შესახებ მომზადებული მასალები.

ჩატარდა შეხვედრები მასწავლებლებსა და პუბლიკაციის ავტორებს შორის; შეხვედრაზე განიხილეს ნაშრომში წარმოდგენილი მასალები). ამ ტრენინგების შედეგად მიღებული გამოცდილება გაითვალისწინეს კრებულის საბოლოო ვერსიაში.

პროექტის განხორციელების ორივე ეტაპზე, როგორც შინაარსის შეფასების, ისე მეთოდური აპრობაციის სტადიაზე, პროცესში ჩართულები იყვნენ საზოგადოების სხვადასხვა ფენების წარმომადგენლები - ოფიციალურები პირები, უნივერსიტეტის პედაგოგები, სტუდენტები, მოსწავლეები, გამოცდილი ტრენერები და სხვა. პროექტის მიმართ საზოგადოებება დადებითად განეწყო, რისი ნიშანიც იყო ის, რომ წინასწარი აპრობაცია წარმატებით ჩატარდა.

შეჯამების სახით შესაძლებელია გამოვყოთ ძირითადი დადებითი მახასიათებლები, რომლებიც პროდუქტიულ სახეს აძლევს ზემოთ აღწერილ პროექტს:

1. კონფლიქტის ღრმა ანალიზი, რაც ეყრდნობოდა კონფლიქტის ორივე მხარის წარმომადგენლების ერთობლივ მუშაობას;
2. ორივე მხარის ჩართულობა პროექტის იმლიმენტაციის პროცესში (თანამშრომლობის ასპექტი);
3. საზოგადოების ფართო ჩართულობა, ტრენინგებში მონაწილეობის სახით.

„დიალოგი კვლევის გზით“ - კვლევით პროექტებს „საერთაშორისო განგაში“⁵⁰ ახორციელებს 2008 წლიდან. „საერთაშორისო განგაშს“ საკუთარი გამოცდილებისა და რეპუტაციის გამოყენებით, მიეცა საშუალება ძალადობრივი კონფლიქტით დაშორებულ ორივე მხარეს თავი მოეყარა იმ ადამიანთა ჯგუფებისთვის, რომელთაც გააჩნდათ სოლიდური გამოცდილება აკადემიური მუშაობის კუთხით, ასევე შეეძლოთ გარკვეული გავლენა მოეხდინათ გადაწყვეტილებების მიღების პროცესებზე.

„საერთაშორისო განგაშის“ აქტიური ფინანსური თუ სხვა სახის მხარდაჭერით, ბოლო ორი წლის განმავლობაში მომზადდა ორი ანალიტიკური ნაშრომი: „საერთაშორისო მონაწილეობა ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის მოგვარების პროცესში“⁵¹ და „სამხედრო მოქმედებათა განუახლებლობის გარანტიები: საფრთხის მოლოდინი ქართულ-აფხაზური ურთიერთობის კონტექსტში“⁵².

როგორც „საერთაშორისო განგაშის“ ევრაზიული პროგრამის პროექტის მენეჯერმა ჯულიეტ სკოფილდმა აღნიშნა, ამ პროექტის შექმნის ძირითად მოტივაციას წარმოადგენდა:

⁵⁰ <http://www.international-alert.org/>.

⁵¹ <http://www.international-alert.org/pdf/Georgian-Abkhaz.pdf>.

⁵² http://www.international-alert.org/pdf/Dialogue_on_security_guarantees_in_the_context_of_the_georgian_abkhaz_conflict_en.pdf.

1. „კონფლიქტთან დაკავშირებული საკითხებისა და მათი ინტერპრეტაციისადმი ერთმანეთისგან განსხვავებული მიდგომის გაცნობიერება;
2. კვალიფიციურად მომზადებული კვლევის შედეგების გავრცელება გადანყვეტილებების მიმღებ ჯგუფებში“.

მისივე თქმით, „კვლევით პროექტებს“ მოაქვს ორი უმნიშვნელოვანესი შედეგი:

1. „იდეებს, რომლებიც განხილული იყო არაოფიციალურ შეხვედრებზე და რომელთა ნაწილი მოთავსდა კვლევაში, ამჟამად შეაქვს ნვლილი ოფიციალურ მოლაპარაკებებში;
2. ადამიანთა ჯგუფები ორივე მხრიდან ინფორმირებული არიან მონიანალმდევე მხარის მოტიავაციაზე, მოთხოვნილებებსა და პროცესებზე, რომელიც ვითარდება დაპირისპირებულ საზოგადოებებში“⁵³

ამ ორი უმნიშვნელოვანესი შედეგის გათვალისწინებით, „კვლევით პროექტებს“ შესაძლებელია ვუნუდოთ წარმატებული პროექტი, თუმცა აუცილებელია აღინიშნოს ის სისუსტეები, რომლებიც ხელს უშლის პროექტში ჩართულ ადამიანებს მასშტაბური გავლენა მოახდნონ, ერთი მხრივ, გადანყვეტილებების მიმღებ პირებზე, მეორე მხრივ კი, ძალადობრივი კონფლიქტით გახლეჩილ საზოგადოებებზე.

კვლევითი პროექტების ერთ-ერთ ძირითად სისუსტეს წარმოადგენს ის გარემოება, რომ პროექტში თანამშრომლობას ნაკლები ყურადღება ეთმობა⁵⁴. კერძოდ, პროექტის მონაწილეები ქართული და აფხაზური მხრიდან ერთმანეთისგან დამოუკიდებლად ამზადებენ ანალიტიკურ სტატიებს, რაც ამცირებს სივრცეს თანამშრომლობისთვის.

⁵³ „ეს არის სხვადასხვა ორგანიზაციის მიერ ჩატარებული გრძელვადიანი სამუშაოს შედეგი. სინამდვილეში დიალოგის ეს ეტაპი - „დიალოგი კვლევის გზით“ განხორციელება შესაძლებელია გახდა, მხოლოდ იმიტომ რომ მას წინ სდევდა უამრავი პროექტი, რომელთა განხორციელების საშუალებითაც ჩამოყალიბდა ნდობა პროექტის მონაწილეებს შორის. ამის შედეგად პროექტის მონაწილეები დასთანხმდნენ მიეღოთ მონაწილეობა ერთსა და იმავე პროცესში და გამოექვეყნებინათ ნაშრომები ერთსა და იმავე საკითხზე სხვადასხვა პერსპექტივიდან“, ჯულიეტ სკოფილი - „საერთაშორისო განგაშის“ ევრაზიის პროგრამების მენეჯერი.

⁵⁴ „მე ამას არ ვეთანხმები. პროექტი შეიცავს თანამშრომლობის ელემენტს. პირველ რიგში ამას ადასტურებს კვლევის საგნის შერჩევის პროცედურა: კვლევის თემის შერჩევა ხდება საერთო შეხვედრაზე (დიალოგის რეჟიმში), სადაც მხარეები თანხმდებიან იმ თემებზე, რომლებიც მათ სურთ „შეუკვეთონ“ მეორე მხარეს. მოლაპარაკებების საშუალებით პროექტის მონაწილეები თანხმდებიან საკვლევ თემებზე და შემდგომ ატარებენ კვლევას „პარალელურ“ რეჟიმში. ეს არის მნიშვნელოვანი ასპექტი ამ პროექტის და იგი უზრუნველყოფს ორივე მხარის ინტერესს კვლევის შედეგებისა და ძირითადი მიგნებების მიმართ. უფრო მეტიც, პროექტის მონაწილეებს აქვთ საშუალება გაცვალონ კვლევების სამუშაო ვერსიები და გააკეთონ კომენტარები ერთმანეთის ტექსტებზე კვლევის საბოლოო ვერსიის გამოქვეყნებამდე.“

კვლევითი პროექტების მეორე და უმნიშვნელოვანესი სუსტი მხარეა ის ასპექტი, რომ **პროექტში არ არის განსაზღვრული ინსტრუმენტი, რომლითაც მოხდება დადებული რეკომენდაციების ადვოკატირება**. ეს მნიშვნელოვანია იმ კუთხით, რომ მიუხედავად იმისა, რომ კვლევის პროცესში მონაწილეობას იღებენ ძირითადად მთავრობასთან დაახლოებული პირები და ინტელექტუალური ელიტის წარმომადგენლები⁵⁵, გამომუშავებული რეკომენდაციები ძირითადად ვერ ჰპოვებენ ხელისუფლების მხრიდან სათანადო უკუკავშირს, რაც ერთიორად ამცირებს პროექტის მიზანშეწონილობას და მინიმუმამდე დაჰყავს შესრულებული სამუშაოს მნიშვნელობა⁵⁶. ამ ორი სისუსტის გათვალისწინებით შესაძლებელია ითქვას, რომ საერთაშორისო განგაშის ეს პროექტი მოითხოვს მნიშვნელოვან გარდაქმნებს. წინააღმდეგ შემთხვევაში ეს იქნება არა მშვიდობის მშებებლობის კენ მიმართული ინიციატივა, არამედ საქართველოს საექსპერტო საზოგადოების ფინანსური და ინტელექტუალური მხარდაჭერის პროექტი, რაც, თავის მხრივ, არ მოდის თანხვედრაში პროექტის ძირითად მიზნებთან.

ამ პროექტზე საუბრისას ივლიანე ხაინდრაგამ⁵⁷ აღნიშნა, რომ მკვლევარების ფუნქციას არ წარმოადგენს კვლევის შედეგად დადებული რეკომენდა-

---

მეორე მიზეზი რის გამოც არ ვეთანხმები ამ დასკვნას, არის ის რომ თუ გადავხედავთ კვლევის დასკვნებს ადვილად მისახვედრია რომ ისინი მნიშვნელოვნად არ განსხვავდებიან ერთმანეთისგან. რასაკვირველია პროექტის მონაწილეები არ იცვლიან საკუთარ პოზიციებს კონფლიქტის შესახებ (მაგალითად კონფლიქტის გადანყვეტის პოლიტიკურ გზებზე), თუმცა ეს არ არის დიალოგის მიზანი. ჩვენ არ გვაქვს იმის მოლოდინი, რომ მხარეები შეიცვლიან საკუთარ პოზიციებს კონფლიქტის შესახებ. ჩვენი მიზანია ღრმად გავაანალიზოთ ის თუ რა დგას ამ პოზიციების უკან და ვიპოვოთ ალტერნატიული გზები არსებული პრობლემების მოსაგვარებლად. თუ ჩვენ შევძლებთ კიდევ ერთი ეტაპის გადალახვას, არ იქნება რთული საერთო რეკომენდაციების შემუშავება. ჯერ-ჯერობით მხოლოდ მკითხველს აქვს შესაძლებლობა რომ გამოიტანოს ეს საერთო დასკვნები კვლევებიდან. პროექტის ძირითადი მიზანია მოახდინოს ამ კუთხით საექსპერტო საზოგადოების აზროვნების სტიმულირება და „მონაწილემდეგ“ მხარეების მოსაზრებების გვერდი გვერდ მოთავსება - ეს ინიციატივა არ არის ცალსახად ადვოკატირების პროექტი“, ჯულიეტ სკოფილდი - „საერთაშორისო განგაშის“ ევრაზიის პროგრამების მენეჯერი.

⁵⁵ თუმცა ცალსახად არ შეიძლება იმის თქმა რომ თითოეული მკვლევარი მთავრობის მიმართ პოზიტიურად არის განწყობილი.

⁵⁶ „მე ვეთანხმები იმას, რომ ეს მექანიზმი მართლაც არ არსებობს. თუმცა კვლევის რეკომენდაციებს, ადვილად შევამჩნევთ რომ ისინი ძირითადად არ არიან კონკრეტულები. ერთ-ერთი კვლევა, რომელიც მომზადდა „დიალოგი კვლევის გზით“ პროექტის ფარგლებში ეხებოდა უსაფთხოების გარანტიებსა და ცეცხლის განუხლებლობის შესახებ დოკუმენტის ხელმოწერას. ეს საკითხი ფუნქვაში განიხილებოდა 3 წლის განმავლობაში და მხარეებს ჰქონდათ მხოლოდ მცირე პროგრესი, შესაბამისად გააკრიტიკო პატარა არასამთავრობო ორგანიზაცია, იმის გამო რომ მან ვერ მოახერხა გაკლენის მოხდენა გადანყვეტილებების მიმღებ პირებზე უსამართლობაა! უნდა ვაღიაროთ, რომ ამ კუთხით არსებობს უამრავი სხვა ფაქტორი და არასამთავრობო ორგანიზაციებს შეუძლიათ მხოლოდ მცირე წვლილის შეტანა. ასეთი დიდი მოლოდინები არასამთავრობო ორგანიზაციების მიმართ არ უნდა გვქონდეს. არასამთავრობო ორგანიზაციებს აქვთ მნიშვნელოვანი როლი, თუმცა სხვა აქტორების როლი უფრო დიდია“, ჯულიეტ სკოფილდი - „საერთაშორისო განგაშის“ ევრაზიის პროგრამების მენეჯერი.

⁵⁷ ივლიანე ხაინდრაგა არის ამ პროექტის ერთ-ერთი ძირითადი მონაწილე და მკვლევარი.

ციების ადვოკატირება და ეს უფრო ორგანიზატორების მოვალეობაა. მისი მოსაზრებით, ამ ნაკლის კომპენსირებისთვის აუცილებელია პროექტში ჩაერთონ ამ საქმის სპეციალისტები, რომლებიც შეეცდებიან ხელისუფლებასთან აქტიური კომუნიკაციით ხელი შეუწყონ კვლევის შედეგების ასახვას მთავრობის გადაწყვეტილებებში.

ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის და პოლიტიკური კონტექსტის ანალიზის კუთხით მნიშვნელოვანია აღინიშნოს „კონფლიქტებისა და მოლაპარაკებების საერთაშორისო ცენტრისა“ და „საერთაშორისო კრიზისების ჯგუფის“⁵⁸ მიერ მომზადებული კვლევები. 1997 წლიდან „კონფლიქტებისა და მოლაპარაკებების საერთაშორისო ცენტრმა“ განახროციელა კვლევითი პროექტი „ეთნიკური, სოციალური და რელიგიური კონფლიქტების ადრეული შეცნობისა და მონიტორინგის ქსელი“⁵⁹. პროექტის მთავრი მიზანი იყო კონფლიქტურ ზონებში არსებული სიტუაციის ანალიზი და დაპირისპირებული მხარეებისთვის შესაბამისი რეკომენდაციების მიწოდება. გარდა ამისა, ამ ორგანიზაციის მიერ გამოიცა წიგნები და ჟურნალები კონფლიქტის შესახებ, რომელთაც მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვთ, ერთი მხრივ, საქართველოში კონფლიქტოლოგიის განვითარებაში, მეორე მხრივ კი, საზოგადოებრივი ცნობიერების ამაღლებაში. ამ ორგანიზაციის საქმიანობაზე საუბრისას განსაკუთრებით აღსანიშნავია ჟურნალის „დრო მშვიდობისა“ გამოცემა, რომელშიც მოცემულია ცნობილი კონფლიქტოლოგებისა და მშვიდობის მეცნიერების სტატიები და ესეები.

შეჯამება

მშვიდობის მშენებლობის ორგანიზაციების მიერ ინიცირებული და შესრულებული პროექტების შეფასებისას შესაძლებელია გამოვყოთ სამი ძირითადი პრობლემა:

1. საქართველოში არსებულ კონფლიქტების კვლევის ორგანიზაციებს (იგივე შეიძლება ითქვას აფხაზურ მხარეზეც) გააჩნიათ საკმაოდ სუსტი ინსტიტუციონალური ბაზა და ხშირად ასეთი ორგანიზაციები ძირითადად კონკრეტულ პიროვნებებზე არიან დაფუძნებულები. კონფლიქტი, როგორც დინამიკური პროცესი, მოითხოვს მუდმივ ანალიზსა და დაკვირვების პროცესის წარმოებას. ასეთ შესაძლებლობებს საქართველოში არსებული კვლევითი ორგანიზაციები მოკლებულნი არიან, რასაც, ერთი მხრივ, განაპირობებს კვალიფიციური ადამიანური რესურსის ნაკლებობა, მეორე მხრივ კი, ფინანსური შეზღუდვები⁶⁰. ფინანსურ შეზღუდვებს ინვესტ

⁵⁸ <http://www.crisisgroup.org/en/regions/europe/caucasus/georgia.aspx>.

⁵⁹ <http://www.iccn.ge/Projects/>.

⁶⁰ მირა სოვაკარის მოსაზრებით ქართველი მკვლევარებისთვის დამატებით შეზღუდვას წარმოადგენს აფხაზეთში მიმდინარე მოვლენების შესახებ ინფორმაციის ნაკლებობა.

ის ფაქტი, რომ საერთაშორისო დონორი ორგანიზაციები ნაკლებად აფინანსებენ კვლევით პროექტებს, სახელმწიფოს ჩართულობა კი კვლევით პროექტების დაფინანსებაში მიზერულია.

2. მეორე ძირითად პრობლემად შეიძლება დასახელდეს კვალიფიციური მკვლევარების ნაკლებობა. ეს პრობლემა განსაკუთრებით მწვავე დგას აფხაზურ საზოგადოებაში, რაც განპირობებულია იმ გარემოებით რომ ქართველ მკვლევართან ერთად საერთო ნაშრომების მომზადება აფხაზურ საზოგადოებაში უარყოფითად აღიქმება და მოითხოვს დიდ გამბედაობას. ამის შედეგად მკვლევართა რაოდენობა, რომელსაც შესწავთ უნარი საერთო კვლევები ანარმონ ქართველ კოლეგებთან კონფლიქტის თემებზე შეზღუდულია ადამიანთა მცირე ჯგუფამდე. გარდა ამისა, ჩვენს მიერ ზემოთ ნახსენებ პრობლემას გააჩნია სხვა ასპექტებიც. კერძოდ, ამას ემატება, სსრკ-ის პერიოდში სოციალური მეცნიერების შესწავლის კუთხით საქართველოში არსებული ჩავარდნა. რამდენადაც კონფლიქტოლოგია და მშვიდობის მეცნიერება შედარებით ახალი დისციპლინებია, ამ პრობლემის არსებობა ლოგიკურია. მედეა ტურაშვილის თქმით, ხშირად ერთი და იგივე პიროვნება ასრულებს ნაშრომებს კონფლიქტების, საერთაშორისო პოლიტიკის, ეკონომიკის, რეგიონული თანამშრომლობის პრობლემების შესახებ, რაც, თავის მხრივ, იწვევს კვლევის ხარისხის შემცირებას. კონფლიქტის შესახებ შესრულებული ნაშრომები როგორც ქართულ, ასევე აფხაზურ მხარისაც ხშირად ფოკუსირებულია ისტორიაზე და ამა თუ იმ მხარის პოზიციებისა და ქმედებების ისტორიით გამართლებაზე⁶¹, რაც უკარგავს კვლევებს აქტუალობას და მიმდინარე პოლიტიკის კორექტირების კუთხით მათ უხარისხოს ხდის.

3. მესამე პრობლემა უშუალოდ არ უკავშირდება ჩატარებული კვლევების შინაარსს. ეს პრობლემა გულისხმობს კვლევის შედეგების (რეკომენდაციების) არასრულფასოვან არტიკულაციას კონფლიქტის მიმართ მთავრობის სტრატეგიისა და გადაწყვეტილებებში. ამ პრობლემას, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, განაპირობებს ადვოკატირების კამპანიის არასრულფასოვანი წარმოება ან მისი არქონა⁶².

⁶¹ <http://www.conflict-prevention.net/page.php?id=40&formid=73&action=show&surveyid=53>.

⁶² „ეს არ არის გამოწვეული მხოლოდ ადვოკატირების ნაკლებობით, მიუხედავად იმისა, რომ უნდა ვაღიაროთ რომ ადვოკატირების მხრივ არსებობს სისუსტე. მაგალითისთვის, „დიალოგი კვლევის გზით“ პროცესი ხშირად ვაკრიტიკებულია იმის გამო, რომ იგი ფოკუსირებულია „არასწორ“ კონფლიქტზე - ანუ ქართულ-აფხაზურ კონფლიქტზე და არა - რუსულ-ქართულზე. აქ არსებობს ფუნდამენტური განსხვავება ქართულ ხელისუფლების აღქმაში კონფლიქტის მიმართ, რამდენადაც ისინი სათანადოდ არ აღიარებენ აფხაზებს - როგორც კონფლიქტის მხარეს და შესაბამისად უარყოფენ ყველა რეკომენდაციის შესაბამისობას, რომელიც უკავშირდება ქართულ-აფხაზურ კონფლიქტს“, ჯულიეტ სკოფილდი - „საერთაშორისო განგამის“ ევრაზიის პროგრამების მენეჯერი.

3.5. მედია

მედია საშუალებები კონფლიქტის ტრანსფორმაციის პროცესში ერთ-ერთი მძლავრი ინსტრუმენტია, რამდენადაც ამ სფეროს აქვს დიდი პოტენციალი როგორც პოზიტიური, ისე ნეგატიური საზოგადოებრივი აზრის, განწყობებისა და ატიტუდების ფორმირებისა და ცვლილებების მოხდენის კუთხით⁶³. სწორედ ამიტომაც წინამდებარე ქვეთავში შევეცადეთ წარმოგვედგინა ის პროექტები, რომლებიც გამოირჩეოდა გახლენილ საზოგადოებებზე გავლენისა და ჩართულობის სიდიდით.

„ნების არქონა“⁶⁴ - ასოციაციამ “სტუდია რე”⁶⁵, ბრიტანული ორგანიზაცია “შერიგების რესურსებისა” და ჰაინრიხ ბიოლის ფონდის მხარდაჭერით, საქართველოში არსებული კონფლიქტების თემაზე გადაიღო დოკუმენტური ფილმი „ნების არქონა“. ფილმმა მწვავე დისკუსია გამოიწვია ქართულ და აფხაზურ საზოგადოებებში, ამიტომაც გადავწყვიტეთ მოგვეხდინა მისი შინაარსისა და გამომხაურების მოკლე დესკრიპცია. აქვე აღვნიშნავთ, რომ ამ შემთხვევაში ჩვენ მიზანს არ წარმოადგენს ფილმის თითოეული ეპიზოდის ცალ-ცალკე განხილვა.

„ნების არქონა“, როგორც გარკვეული კონტექსტის მატარებელი ფენომენი, არის ერთ-ერთი თვალსაჩინო მაგალითი იმისა, თუ როგორ მოქმედებს გახლენილ საზოგადოებებში საკუთარი შეცდომის გააზრებისა და მონანიების ელემენტები კონფლიქტის დინამიკაზე.

ფილმს გააჩნია დოკუმენტური ხასიათი და ძირითადად დაფუძნებულია სახელმწიფო მოღვაწეებთან, ექსპერტებსა და კონფლიქტური რეგიონებიდან დევნილ მოსახლეობასთან ინტერვიუებზე. ფილმის ასეთი სტრუქტურა იძლევა კონფლიქტის მიზეზების ზოგადი სურათის დანახვის საშუალებას, რომელიც მაქსიმალურად დაცლილია ეთნო-ნაციონალისტური აბერაციებისაგან და ძირითად აქცენტირებას აკეთებს ქართული მხრიდან დაშვებულ შეცდომებზე.

ფილმის ასეთმა ხასიათმა მწვავე დიკუსიები გამოიწვია აფხაზურ საზოგადოებაში, მეტიც, აფხაზი ექსპერტების აზრით, მამუკა ყუფარაძის მიერ გადაღებული ფილმი გასცდა იმ დარბაზის ფარგლებსაც, სადაც მისი ჩვენება შედგა, და იმ არხსაც, სადაც მისი ტრანსლირება მოხდა. „შერიგების რესურსებმა“ მოახერხა ის რომ ფილმის რეჟისორს მამუკა ყუფარაძეს, მონანილება მიეღო ფილმის საჯარო ჩვენებასა და დისკუსიაში, რომელიც გაიმართა სოხუმში. თუმცა მას შემდეგ რაც ფილმის ტრანსლირება მოხდა სახელმწიფო ტელევიზიით ყოველგვარი გაფრთხილების გარეშე, ეს გახდა მასობრივი პოლიტიკური ისტერიის საბაზი აფხაზურ საზოგადოებაში⁶⁶. მირა სოვაკარის თქმით, სახელმწიფო ტელევიზიით ფილმის ჩვენების შემდგომ

⁶³ http://www.berghof-handbook.net/documents/publications/melone_hb.pdf.

⁶⁴ <http://www.youtube.com/watch?v=YZ8O2Ya-fnA>.

⁶⁵ <http://www.studiore.org/?menu=7&art=102>.

⁶⁶ <http://liberali.ge/en/node/3084>.

გაჩნდა ჭორები იმის შესახებ, რომ ამ ფილმის გადაღება იყო საქართველოს სახელმწიფო სტრატეგიის ნაწილი. ფილმის კრიტიკოსების მოსაზრებით ფილმის მიზანი იყო აფხაზურ საზოგადოებაში შეექმნა ილუზია, რომ ქართველები შეიცვალნენ; რის შედეგადაც აფხაზები დათანხმდებოდნენ ნებაყოფლობით რეინტეგრაციას საქართველოსთან, რამდენადაც სამხედრო გზით პრობლემის მოგვარება ახალი რეალებიდან გამომდინარე შეუძლებელია. საგულისხმოა ის ფაქტიც, რომ ფილმს არ გააჩნდა მხოლოდ უარყოფითი სახის გამოხმაურება. აფხაზეთის ლიბერლურ წრეებში მიიჩნიეს, რომ „ეს ფილმი არის საქართველოში მომხდარი ომების ჭეშმარიტი მიზეზის ძიების უიშვიათესი მცდელობა“, სადაც გაკრიტიკებულია საქართველოს ხელისუფლება, მისი ელიტა და ზოგჯერ მთელი ერი იმ უპასუხისმგებლო ქმედებების ჩადენის გამო, რომლებმაც გარდაუვალი გახადა სისხლისღვრა ქართულ და აფხაზურ საზოგადოებებს შორის⁶⁷. ცნობილი აფხაზი ექსპერტი, ირაკლი ხინთბა, აფხაზური საზოგადოების ზოგიერთი წარმომადგენლის გამოხმაურებას ფილმის შესახებ „მასობრივ ისტერიას“ უწოდებს და ასეთი მიდგომების არსებობას აფასებს თვით აფხაზების ძირითადი მიზნის, საყოველთაო აღიარების შემაფერხებელ ფაქტორად⁶⁸.

მამუკა ყუფარაძემ ინტერვიუში აღნიშნა, რომ ამ ფილმის ჩვენება ჯერ-ჯერობით ვერ მოხერხდა საზოგადოებრივი მაუწყებლის საშუალებით. აგრეთვე, ფილმი არ უჩვენებიათ საქართველოში არსებულ სხვა მსხვილ ტელევიზიებსაც, თუ არ ჩავთლით ტელევიზია „მესტროსა“ და „კავკასიას“. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ ამ ტელევიზიებს არა აქვთ რეგიონებში მაუწყებლობის საშუალება. მამუკა ყუფარაძის მოსაზრებით, ასეთი ვითარება აიხსნება ხელისუფლების მიმართ ფილმში ასახული კრიტიკული დამოკიდებულებებით.

ყუფარაძეს თქმით, 2010 წელს ამჯერად „საერთაშორისო განგამის“ მხარდაჭერით გადაღებულ იქნა ფილმის გაგრძელება, რომელშიც, პირველი ნაწილისგან განსხვავებით, მეტი ადგილი ეთმობა აფხაზი ექსპერტების ინტერვიუებს, რაც, მისი აზრით, მნიშვნელოვანია საზოგადოებაში პოზიტიური ცვლილებების მოხდენისთვის.

ნამდვილი ისტორიები კავკასიიდან - „შერიგების რესურსების“ მხარდაჭერით განახორციელდა პროექტი „რადიო დღიურები“, რომელშიც მონაწილეობდა 40 ჟურნალისტი საქართველოდან (მათ შორის აფხაზეთიდან და სამხრეთ ოსეთიდან), აზერბაიჯანიდან, სომეხეთიდან და ე.წ. მთიანი ყარაბაღიდან. პროექტის მიზანს წარმოადგენდა ომის შედეგად დაზარალებულ და ხანგრძლივი ვადით დაყოფილ საზოგადოებებს შორის სტერეოტიპების ნგრევა და სამოქალაქო დისკუსიის წარმოება კონფლიქტთან დაკავშირებულ საკითხებზე. პროექტის განხორციელება დაიწყო 2002 წელს და რადიოს საშუალებით გადაიცა 1300-ზე მეტი დღიური.

⁶⁷ იქვე.

⁶⁸ <http://khintba.livejournal.com/1722.html?view=23482#123482>.

ზოგიერთი მათგანი გამოქვეყნდა ქართულ, აფხაზურ, აზერბაიჯანულ და სომხურ გაზეთებში. დღიურები ინერებოდა რიგით მოსახლეობასთან და საუბრები ძირითადად ეხებოდა მათ ცხოვრებას და ომის შემდგომ არსებულ პრობლემებსა და გამონწვევებს. პროექტის მიმდინარეობის პროცესში არსებობდა გარკვეული სირთულეებიც; ხშირად რესპოდენტების დიალოგზე დათანხმება საკმაოდ რთულ ამოცანას წარმოადგენდა, ნაწილი ინკოგნიტოდ დარჩენას ამჯობინებდა⁶⁹. თუმცა, როგორც პროექტის ერთ-ერთი მონაწილე, თამარ ბალავაძე, აღნიშნავს, ყველაზე საინტერესო ისტორიებს სწორედ ჩაკეტილი ცხოვრების მქონე რესპოდენტებისგან ლებულობდნენ⁷⁰. 2006 წელს რუსულ ენაზე გამოიცა წიგნი, რომელშიც შესულია ამ დღიურთაგან მხოლოდ ასი ჩანაწერი.

ასევე აღსანიშნავია „გოუ ჯგუფის“ მიერ მომზადებული ფილმები და პროექტები, რომელშიც ჩართული იყვნენ ქართველი, აფხაზი და ოსი ექსპერტები და ჟურნალისტები. მაგლითისთვის შეიძლება მოვიყვანოთ ამ ორგანიზაციის მიერ ორგანიზებული პროექტი, რომლის მიზანი იყო სომხეთსა და თურქეთს შორის არსებული ურთიერთობების კვლევა. პროექტის ფარგლებში ჟურნალისტებმა მოინახულეს ის ადგილები, სადაც სისხლი დაიღვარა, თუმცა მთავარი აქცენტები ურთიერთობების თანამედროვე ტენდენციებზე კეთდებოდა.⁷¹ ამ ორგანიზაციის ფარგლებში ფუნქციონირებს სტუდია “თვითმხილველი“, რომლის მნიშვნელოვანი ნაწილი კონფლიქტების მოგვარებას ეძღვნება. ამ სტუდიის საქმიანობის ფორმატში მომზადდა რამდენიმე დოკუმენტური ფილმი, რომელმაც პოპულარობა მოიპოვა საქართველოს საზოგადოების გარკვეულ ჯგუფებში⁷².

შეჯამება

საგულისხმოა ის ფაქტი, რომ მშვიდობის მშენებლობის ორგანიზაციების მიერ შექმნილი პროდუქტები მინიმალურად აისახება საქართველოში არსებული მედიის საქმიანობაში, იქნება ეს ტელევიზიები თუ ბეჭდური საშუალებები. ამ საკითხზე საუბრისას, ექსპერტები გამოყოფენ ორ დამოუკიდებელ ცვლადს, რომელიც განსაზღვრავს მედიის უარყოფით როლს მშვიდობის მშენებლობისა და კონფლიქტის ტრანსფორმაციის პროცესზე:

⁶⁹ „1300 ადამიანი დათანხმდა იმას რომ მათი ინტერვიუები გადაეცათ რადიოს საშუალებით, ამიტომაც ძნელი სათქმელია რომ თანხმობის მოპოვება რთული. რეალურად არც არსებობდა იმის განზრახვა ან ვალდებულება, რომ რესპოდენტების ვინაობა საჯარო ყოფილიყო - დღიურების უმეტესობა წინასწარ განზრახულად იყო ანონიმური. დღიურების ძირითადი მახასიათებელი იყო ის რომ რესპოდენტებს შეეძლოთ საკუთარ ისტორიაზე საუბარი ჟურნალისტის დასწრების გარეშე“, ჯონათან კოენი, („სერიების რესურსები“, პროგრამების დირექტორი).

⁷⁰ <http://24saati.ge/index.php/category/culture/2009-09-24/230>.

⁷¹ <http://www.gogroupmedia.net/NewDefault.aspx>.

⁷² <http://www.gogroupmedia.net/Pages/FilmsCollections.aspx?categoryID=15&tab=5>.

1. სამოქალაქო დიალოგის მონაწილეების შიში საზოგადოებრივი აზრის მიმართ (თვით-ცენზურა);
2. კონტროლირებადი მედია.

მედია ტურაშვილის მოსაზრებით, ქართულ-აფხაზური დიალოგის ქართველი მონაწილეები ხშირად თავს არიდებენ დიალოგის შესახებ ინფორმაციის გახმაურებას, რადგან ანგარიშს უწევენ აფხაზი მონაწილეებისთვის რაიმე სახის დისკომფორტის წარმოქმნას. ქართველი მონაწილეების ეს ქმედება განპირობებულია იმ აგრესიის საფრთხით, რომელიც შეიძლება დაატყდეს თავს დიალოგის აფხაზ მონაწილეებს მედიის მხრიდან ინფორმაციის არასწორი ინტერპრეტაციის შემთხვევაში⁷³. რაც შეეხება ქართულ-აფხაზური დიალოგის აფხაზ მონაწილეებს, ისინი თავს არიდებენ ქართველებთან ურთიერთობის აფიშირებას მედიაში შიდა-სოციალური განწყობების გამო. ძალადობრივი კონფლიქტის შედეგად ტრავმირებულ აფხაზ საზოგადოებაში ქართველებთან ნებისმიერი სახის ინტერაქცია ეჭვს იწვევს და ასეთი ფაქტები ხშირად ხდება სხვადასხვა ტიპის დაძაბულობის მიზეზი. ამ თემის მიმართ სენსიტიურობას ხშირად იყენებენ ადგილობრივი აქტივისტები ოპონენტების კრიტიკისთვის⁷⁴. ასეთი მოცემულობა ბუნებრივია ვერ უწყობს ხელს კონფლიქტის ტრანსფორმაციას და მშვიდობის მშენებლობის ორგანიზაციების მხრიდან მოითხოვს შესაბამისი სტრატეგიების შემუშავებას.

მეორე საყურადღებო ფაქტორს წარმოადგენს კონტროლირებადი მედია და ამ კუთხით არსებული პრობლემები. პაატა ზაქარეიშვილის მოსაზრებით, საქართველოში არსებული ე.წ. „სახელისუფლებო მედია“ ხშირად კონფლიქტის თემის გაშუქებისას იყენებს პროპაგანდისტულ მეთოდებს. მან ამ გარემოების საილუსტრაციოდ მოიყვანა 2008 წელს არჩევნების პერიოდში განხორციელებული ქმედება, როდესაც ხელისუფლებამ ხელოვნურად შექმნა დაძაბულობა ამომრჩევლებზე ზეგავლენის მიზნით⁷⁵ და აფხაზები გალის მაცხოვრებლების მიმართ არაადამიანურ მოპყრობაში დაადანაშაულა. ზაქარეიშვილის თქმით, ამ ქმედებაში აქტიურად იყვნენ ჩართული მედიის წარმომადგენლები და ხელისუფლების შეკვეთას ასრულებდნენ.

ამავე პოზიციას იზიარებს „შერიგების რესურსების“ კავკასიური პროექტების მენეჯერი მირა სოვაკარი. მისი აზრით, მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოსა და აფხაზეთში მნიშვნელოვნად იზრდება ინტერნეტის მომხმარებელთა რიცხვი, ტელევიზია კვლავ რჩება ლიდერ საინფორმაციო საშუალებად. შესაბამისად, ის გარემოება, რომ ტელევიზიები უმეტესწილად

⁷³ <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/9A3B2D068BE4F76EC1256C1C0035E759-fewer-cauc-31dec.pdf>.

⁷⁴ LIANA KVARCHELIA, 2010, The Role of International NGOs in the Georgian-Abkhaz Conflict. Transformation Process, p. 57, <http://www.international-alert.org/pdf/Georgian-Abkhaz.pdf>

⁷⁵ <http://www.humanrights.ge/admin/editor/uploads/pdf/Khurcha.pdf>.

ხელმიუნვდომელია მშვიდობის მშენებლობის ორგანიზაციების მიერ შექმნილი პროდუქტებისთვის, ამცირებს ამ ტიპის ორგანიზაციების გავლენას საზოგადოებაზე⁷⁶.

მედიისა და მშვიდობის მშენებლობის პროექტების კორელაციაზე საუბრისას შეჯამების სახით შეიძლება ითქვას, რომ ზემოაღნიშნული ტიპის ტენდენციები, კონფლიქტის ტრანსფორმაციის თეორიიდან გამომდინარე, ხელს უშლის დიალოგის სათანადოდ გაშუქებასა და მის საზოგადოებაში გავრცობას, რაც საბოლოოდ უარყოფითად აისახება კონფლიქტის ტრანსფორმაციის პროცესზე.

თავი IV

მშვიდობის მშენებლობის პროექტების მიმართ არსებული დაბრკოლებები

ზემოაღნიშნულ საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციებს გააჩნდათ გარკვეული პრობლემები აფხაზეთში მუშაობის კუთხით, რაც წარმოადგენდა მნიშვნელოვან დაბრკოლებებს კონფლიქტის ტრანსფორმაციის კუთხით:

1. პოსტ-კონფლიქტური საზოგადოებების ცვლილებების მიმართ მგრძნობიარობიდან გამომდინარე, საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციების საქმიანობა ხშირად იზღუდებოდა ადგილობრივი ხელისფლებების მხრიდან, რადგან მთავრობის წარმომადგენლებს, განსაკუთრებით აფხაზური მხრიდან, გააჩნდათ გარკვეული შიშები ოპოზიციის კრიტიკისა და საზოგადოების მხრიდან ნეგატიური განწყობების მიმართ. მაგალითისთვის შეგვიძლია მოვიყვანოთ ის ფაქტი, რომ ქართველ ჟურნალისტებს, რომლებიც მუშაობდნენ სხვადასხვა (ს)აო-ის მიერ ინიცირებულ პროექტებში, არ მიეცათ აფხაზეთის ტერიტორიაზე მუშაობის საშუალება დე-ფაქტო მთავრობის წარმომადგენლების უარყოფითი პასუხის გამო⁷⁷. აფხაზი ექსპერტი, ლიანა კვარჩელია, თავის ერთ-ერთ ნაშრომში⁷⁸ აღნიშ-

⁷⁶ „ამ კონტექსტში გასათვალისწინებელია ის ფინანსური რესურსები, რომელიც გააჩნია სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებსა და დამოუკიდებელი მედიის საშუალებებს: ამ უკანასკნელთ გააჩნიათ მეტი ფინანსური რესურსი და შესაბამისად აწარმოებენ მეტ მედია პროგრამებს. ამიტომაც არ არის გასაკვირი ის რომ მშვიდობაზე ორიენტირებული მედია პროდუქტები არის მცირე რაოდენობის სხვა მედია პროდუქტებთან შედარებით“, მირა სოვაკარი („შერიგების რესურსები“, კავკასიური პროექტების მენეჯერი).

⁷⁷ რეჟისორი მამუკა ყუფარაძე, რომელიც ბრიტანული საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციის „შერიგების რესურსების“ დახმარებით იღებდა ფილმს „ნების არქონა“, ორი წლის განმავლობაში ელოდა აფხაზური მხრიდან ნებართვას აფხაზეთში გადაღების წარმოების თაობაზე. უარყოფითი პასუხის მიღების გამო, ფილმის პირველ ნაწილში მხოლოდ ქართული პერსპექტივა იქნა წარმოდგენილი. ნებართვა აფხაზეთში ფილმის გადაღების შესახებ დე-ფაქტო ხელისუფლებამ მხოლოდ 2010 წელს გასცა.

⁷⁸ LIANA KVARCHELIA, 2010, The Role of International NGOs in the Georgian-Abkhaz Conflict Transformation Process, p. 57, <http://www.international-alert.org/pdf/Georgian-Abkhaz.pdf>.

ნავს, რომ დემოკრატიის ოპონენტები აფხაზეთში იყენებდნენ ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის თემას შიდაპოლიტიკური დებატებისთვის და იდეოლოგიურ შეტევას ახორციელებდნენ ადგილობრივ არასამთავრობო ორგანიზაციებზე. მისი თქმით, აფხაზ მოსახლეობაში დომინირებდა მოსაზრება იმის შესახებ, რომ ქართველებთან აზრი არ ჰქონდა დიალოგის წარმოებას, სანამ არ სცნობდნენ აფხაზეთის დამოუკიდებლობას. ეს დისკურსი კიდევ უფრო გამყარდა 2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომის შემდგომ. შეიძლება ითქვას, რომ პოსტ-კონფლიქტური მოცემულობა ადვილად მანიპულირებადსა და მგრძობიარეს ხდის ომის შედეგად ტრავმირებულ საზოგადოებებს პოლიტიკური პროცესების მიმართ, რაც, თავის მხრივ, გვევლინება ერთ-ერთ ძირითად დაბრკოლებად მშვიდობის მშენებლობის პროცესში.

2. კიდევ ერთი დაბრკოლება, რომელიც გამომწვეულია აფხაზეთის დე-ფაქტო ხელისუფლების მიზეზით, შეეხება იმ საერთაშორისო ორგანიზაციების მუშაობას, რომელთაც გააჩნიათ რეგიონული სათავო ორგანიზაციები თბილისში⁷⁹. ორგანიზაციებს, რომლებიც ჩვენ განვიხილეთ, მე-4 თავში გააჩნიათ პრინციპულად ჩამოყალიბებული სტრატეგია, რომელიც ითავლისწინებს რეგიონული ორგანიზაციების ჩამოყალიბლებობას აფხაზეთსა და საქართველოს დანარჩენ ტერიტორიაზე, ისინი პრინციპულად არ ქმნიან ფილიალებს. შეიძლება ითქვას, რომ აფხაზეთის დე-ფაქტო ხელისუფლებასთან ფორმატის შეუთანხმებლობის შემთხვევაში საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციების მუშაობა კონფლიქტის ზონაში შეზღუდულია⁸⁰.

3. საქართველოს ხელისუფლებიდან შექმნილ პირველ სერიოზულ დაბრკოლებას წარმოადგენდა „შლაინინგის პროცესში“ სახელისუფლებო შტოს წარმომადგენლებისთვის მონაწილეობის „აკრძალვა“. ვარდების რევოლუციის შედეგად მოსულმა ხელისუფლებამ შეცვალა სახელმწიფოს სტრატეგია კონფლიქტების მიმართ. ეს სტრატეგია გულისხმობდა საქართველოში არსებული კონფლიქტების რუსულ-ქართული დაპირისპირების პრიზმაში განხილვას, რაც, თავის მხრივ, უგულვებელყოფდა აფხაზურ საზოგადოებასთან დიალოგის წარმოების სარგებლიანობას. როგორც ქართველი ექსპერტები აღნიშნავენ, საქართველოს ხელისუფლება ყველა საშუალებით ცდილობდა ქართულ-აფხაზური კონფლიქტი გადაექცია ქართულ-რუსულ კონფლიქტად. ეს სტრატეგია ქართულ-აფხაზური დიალოგის კუთხით გამოვლინდა აფხაზური და ქართული

⁷⁹ ძირითადი მიზეზი იმისა, რის გამოც “შერიგების რესურსებმა” არ გახსნა ოფისები თბილისსა თუ სოხუმში, იყო ის რომ მას სურდა წაეხალისებინა ადგილობრივი პარტნიორი ორგანიზაციები, მეორე, შეენარჩუნებინა აბსოლუტური ნეიტრალურობა რეგიონში კონფლიქტების მიმართ და მესამე, შეემცირებინა ადგილობრივი მთავრობების (ქართულისა და აფხაზურის თანაბრად) მხრიდან ზეგავლენის მცდელობა იმდენად რამდენადაც ეს შესაძლებელია“, მირა სოვაკარი, („შერიგების რესურსები“ კავკასიური პროექტების მენეჯერი).

⁸⁰ „საქართველოს ოკუპირებულ ტერიტორიებზე საქმიანობის წარმართვის წესები“-ს (ე.წ. „მოდულების“) მიღების შემდგომ იგივე შეიძლება ითქვას ქართულ მხარეზეც, შედარებისთვის იხ. <http://www.smr.gov.ge/uploads/file/041010/statement.pdf>.

საზოგადოებების ინტერაქციისთვის არსებული საუკეთესო პროექტის, „შლაინინგის პროცესის“ ჩაშლაში. გარდა ამისა, მთავრობის მხრიდან ასეთი მიდგომის არსებობამ სამოქალაქო საზოგადოების გარკვეულ ნრეებში ჩამოაყალიბა თვით-რეგულაციის ფენომენი, რომელიც გულისხმობდა დუმის საშუალებით სახელისუფლებო პოზიციის მხარდაჭერას. ასეთი ფენომენის არსებობამ, თავის მხრივ, შეზღუდა სამოქალაქო საზოგადოების ჩართულობა მშვიდობის მშენებლობისა და კონფლიქტის ტრანსფორმაციის პროცესში.

4. ამჟამად არსებულ დაბრკოლებებს შორის შეგვიძლია მივიჩნიოთ ის კანონები და კანონქვემდებარე აქტები, რომლებიც მიღებული იქნა საქართველოს მთავრობის სხვადასხვა ვერტიკალების მიერ 2008 წლის შემდეგ დამდგარი ახალი რეალიებიდან გამომდინარე, მათ შორის, კანონი ოკუპირებული ტერიტორიების შესახებ⁸¹, „სახელმწიფო სტრატეგია ოკუპირებული ტერიტორიების მიმართ: ჩართულობა თანამშრომლობის გზით“⁸² და „საქართველოს ოკუპირებულ ტერიტორიებზე საქმიანობის წარმართვის წესები“⁸³. განსაკუთრებულ დაბრკოლებას წარმოადგენს ბოლოს ნახსენები ე.წ. „მოდალობების“ დოკუმენტი („საქართველოს ოკუპირებულ ტერიტორიებზე საქმიანობის წარმართვის წესები“), რომელიც ზღუდავს, არა მხოლოდ ეკონომიკურ, არამედ არაკომერციულ და არასამეწარმეო საქმიანობასაც. აღნიშნულ დადგენილებას გააჩნია მინიმუმ სამი უარყოფითი მახასიათებელი:

ა) ეს დოკუმენტი ქმნის სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებზე კონტროლის მექანიზმს, რომელიც აძლევს მთავრობას შესაძლებლობას თავისი გავლენის ქვეშ მოაქციოს ნდობის მშენებლობისკენ მიმართული სამოქალაქო ინიციატივები. ასეთი პრეცედენტი ეწინააღმდეგება სამოქალაქო საზოგადოებაზე დაფუძნებული სახელმწიფოს იდეას და შეუძლებელია იგი გამართლდეს ამ საკითხის „ოკუპაციურ განზომილებაში“ მოქცევით.

ბ) გარდა ამისა, დოკუმენტში განსაზღვრული პროცედურების მიხედვით, სახელმწიფო მინისტრის აპარატს ნებისმიერ ეტაპზე შეუძლია გააჩეროს მიმდინარე და ახალი პროექტები, თუ ისინი საქართველოს ხელისუფლების პოზიციებსა და მიდგომებს არ შეესაბამება. მაგალითისთვის, სამშვიდობო პროექტების ერთ-ერთ ძირითად კრიტერიუმს⁸⁴ (შეფასების კრიტერიუმების დ. პუნქტი) წარმოადგენს მოთხოვნა, რომ ურთიერთობების აღდგენის პროცესში ჩართული უნდა იყვნენ ოკუპირებულ ტერიტორიაზე მცხოვრები მოსახლეობა და მხოლოდ ამ ტერიტორიიდან დევნილი ადამიანები. ასეთი მიდგომა თავისთავად ეწინააღმდეგება კონ-

⁸¹ <http://idpclub.ge/uploads/prodimgs/d45df2dbf728f5810698a3c09cec026a.pdf>

⁸² <http://www.smr.gov.ge/uploads/file/strategy.pdf>

⁸³ <http://www.smr.gov.ge/uploads/file/041010/statement.pdf>

⁸⁴ საქართველოს ოკუპირებულ ტერიტორიებზე საქმიანობის წარმართვის წესები, მუხლი 6. ოკუპირებულ ტერიტორიებზე განსახორციელებელი პროექტის შეფასების კრიტერიუმები, <http://www.smr.gov.ge/uploads/file/041010/dadgenileba%20320.pdf>.

ფლიქტის ტრანსფორმაციის თეორიასა და შეუძლებელია ხელშესახები შედეგები მოიტანოს, ვინაიდან, თუ კონფლიქტი არ ტრანსფორმირდა საზოგადოების თითოეულ ფენაში, პოზიტიური მშვიდობაზე საუბარიც კი ზედმეტია.

გ) ქართულ-აფხაზური დიალოგის პროცესში მნიშვნელოვანი დაბრკოლება შესაძლებელია გახდეს ენ ნეიტრალური სამგზავრო დოკუმენტები⁸⁵. მოდალობების დოკუმენტის მე-7 მუხლის მე-3 პუნქტის თანახმად, „იმ შემთხვევაში, თუ პროექტით გათვალისწინებულია ოკუპირებულ ტერიტორიებზე მცხოვრები ადამიანების საქართველოს საზღვრებს გარეთ გაყვანა, ამ ადამიანების მგზავრობა უნდა განხორციელდეს, ან საქართველოს საზღვარგარეთის პასპორტით, ან ნეიტრალური სამგზავრო დოკუმენტით“. მიუხედავად იმისა, რომ ნეიტრალურ სამგზავრო დოკუმენტებს არ ექნებათ საქართველოს სიმბოლიკა და სახელიდან გამომდინარე თითქოს, მართლაც ნეიტრალურ დოკუმენტს წარმოადგენს, იმ ფაქტმა, რომ ის საქართველოს მთავრობის მიერ იქნება გაცემული, შესაძლებელია მიგვიყვანოს სავალალო შედეგებამდე. ეს შედეგები შესაძლებელია გამოიხატოს ქართულ-აფხაზური სამოქალაქო დიალოგის საბოლოო ჩაშლაში. სავარაუდოდ, ასეთმა რეალობამ შესაძლებელია გამოიწვიოს აფხაზეთში მცხოვრები მოსახლეობის იზოლაცია საქართველოს მხრიდან და გაზარდოს მათი დამოკიდებულება რუსეთზე, რაც, რასაკვირველია, არ შედის საქართველოს საზოგადოების ინტერესებში.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებისა და საერთაშორისო დონორების მხარდაჭერით მოდალობების მოქმედება ჯერ-ჯერობით შეჩერებულია. ივლიანე ხაინდრავას მოსაზრებით, მიუხედავად ასეთი მდგომარეობისა, ეს დოკუმენტი „დამოკლეს მახვილივით“ არის აღმართული მშვიდობის მშენებლობის ორგანიზაციების წინააღმდეგ და ხელისუფლება სურვილის შემთხვევაში აამოქმედებს მას მათთვის არასასურველი პროექტის გაჩერების მიზნით.

რაც შეეხება, უშუალოდ „სტრატეგიას ოკუპირებული ტერიტორიების მიმართ“, იგი მშვიდობის მშენებლობის პროცესის მიმართ დაბრკოლებას წარმოადგენს იმდენად, რამდენადაც ამ დოკუმენტის არსებობამ შეუქმნა აფხაზურ არასამთავრობო ორგანიზაციებს მნიშვნელოვანი დაბრკოლებები ადგილობრივი საზოგადოებისა და რადიკალური ჯგუფების მხრიდან. მირა სოვაკარის მოსაზრებით, აფხაზეთში არსებული ადგილობრივი ორგანიზაციების კავშირები საერთაშორისო და განსაკუთრებით ქართულ არასამთავრობო ორგანიზაციებთან აფხაზური საზოგადოებაში ეჭვს იწვევს და ხშირად აგრესიის მიზეზი ხდება, რამდენადაც ისინი აღიქმება როგორც ქართული სტრატეგიის ხელშემწყობი საშუალებები, ხოლო ის პირები, რომლებიც ჩართული არიან ქართველებთან დიალოგში, განიხილებიან როგორც „მოღალატეები“. მისი თქმით, ასეთი რეალობა ამჭიდრო-

⁸⁵ იქვე. მუხლი 7. განსაკუთრებული წესები, პუნქტი 3.

ვებს სივრცეს მშვიდობის მშენებლობისთვის და უკიდურესად ართულებს შესაბამისი ნაბიჯების გადადგმას კონფლიქტს ტრანსფორმაციისთვის.

5. ქართულ-აფხაზური დიალოგის უკანასკნელ და ერთ-ერთ მნიშვნელოვან დაბრკოლებას წარმოადგენდა შეხვედრის ადგილზე შეთანხმება. „შლანინგის პროცესის“ ფარგლებში მიმდინარე ქართულ-აფხაზური შეხვედრები იმართებოდა ევროპაში, არცერთი შეხვედრა არ გამართულა აფხაზეთსა და საქართველოს დანარჩენ ტერიტორიაზე. ეს არ იყო დამახასიათებელი მხოლოდ ამ პროექტისთვის, ასეთივე ფორმატი იყო, პოლა გარბის მიერ ინიცირებულ პროექტში⁸⁶, რომელიც ასევე ხორციელდებოდა საზღვარგარეთ კალიფორნიის უნივერსიტეტის (ირვანინი) ეგიდით. შეჯამების სახით შესაძლებელია ითქვას, რომ ქართულ-აფხაზური დიალოგის ფორმატში შეხვედრათა დიდი უმრავლესობა იმართებოდა ქვეყნის ფარგლებს გარეთ. ოლივერ ვოლე საკუთარ ნაშრომში⁸⁷ ასეთი ტიპის დაბრკოლების განხილვისას აღნიშნავს, რომ ამ პრობლემას გააჩნია „კომპლექსური ხასიათი“, რომელიც, ერთი მხრივ, განპირობებული იყო აფხაზ მონაწილეებში საქართველოში ჩასვლის სურვილის ნაკლებობით, მეორე მხრივ კი, გააჩნდა პოლიტიკური და სიმბოლური ხასიათი. ქართველი მონაწილეებისთვის აფხაზეთში შესაძლო შეხვედრის ალბათობა არ ასოცირდებოდა ნეგატივთან, პირიქით, ცალსახად შეიძლება ითქვას, რომ ეს აღიქმებოდა აშკარა პოზიტივად და წინ გადაგმულ ნაბიჯად აფხაზური ანკლავის ქართულ სახელმწიფოში რეინტეგრაციისკენ. რაც შეეხება აფხაზებს, ისინი ანტაგონისტურად იყვნენ განწყობილი საქართველოში ვიზიტების გამართვის იდეის მიმართ შემდეგი მიზეზების გამო:

- მათ მიაჩნდათ, რომ შეხვედრების საქართველოში გამართვის შემთხვევაში ქართველი პოლიტიკოსები და მედიის წარმომადგენლები მოახდენდნენ ამ ფაქტის მათთვის სასარგებლოდ ინტერპრეტაციას, ანუ შეეცდებოდნენ მათი ვიზიტები საქართველოში წარმოეჩინათ აფხაზეთის საქართველოსთან დაახლოებად⁸⁸.
- აფხაზებისთვის ქართველებთან შეხვედრა უფრო მომგებიანი იყო ევროპაში: ა) აცილებული იქნებოდა შეხვედრების „ყალბი შეფა-

⁸⁶ <http://www.socsci.uci.edu/~cpb/progs/georgiaNew.htm>

⁸⁷ Oliver Wolle, A Difficult Encounter d The Informal Georgian-Abkhazian Dialogue Process, 2006, http://www.berghof-peacesupport.org/publications/SC_Difficult_Encounter.pdf

⁸⁸ “გარდა ამისა ისინი სერიოზული შეშფოთებით უყურებდნენ იმ რეაქციებს, რომელიც მოსალოდნელი იყო საქართველოში ვიზიტის განხორციელების შემთხვევაში ადგილობრივი საზოგადოების მხრიდან. თითქმის ყველა ვიზიტი, რომელიც განხორციელდა აფხაზების მიერ საქართველოში ბოლო 15 წლის განმავლობაში ხდებოდა გახმაურების გარეშე. ბოლო შეხვედრა საქართველოში, რომელიც მონაწილეობა მიიღო აფხაზმა სამოქალაქო აქტივისტმა განხორციელდა წყალტუბოში ფილმების ფესტივალის „მე ადამიანი“ ფორმატში 2009 წელს“, მირა სოვაკარი („შერიგების რესურსები, კავკასიური პროექტების მენეჯერი).

სება”, ბ) მესამე ქვეყანაში ქართველებთან შეხვედრა აფხაზებში აღიქმებოდა როგორც მათი არაპირდაპირი აღიარება, გ) ევროპაში ვიზიტები მათ უხსნიდა რუსეთისგან დამოუკიდებელ, ახალ შესაძლებლობებს, ასევე ხელს უწყობდა ევროპელებთან კავშირის დამყარებას, დ) როგორც აფხაზი, ასევე ქართველი მონაწილეებისთვის ევროპაში ვიზიტი მიმზიდველი გახლდათ, შესაბამისად, ესეც იყო დამატებითი მოტივაცია აფხაზებისთვის უარი ეთქვათ საქართველოში შეხვედრების გამართვაზე⁸⁹.

---

⁸⁹ Oliver Wolleh, 2006, A Difficult Encounter d The Informal Georgian-Abkhazian Dialogue Process, , http://www.berghof-peacesupport.org/publications/SC_Difficult_Encounter.pdf.

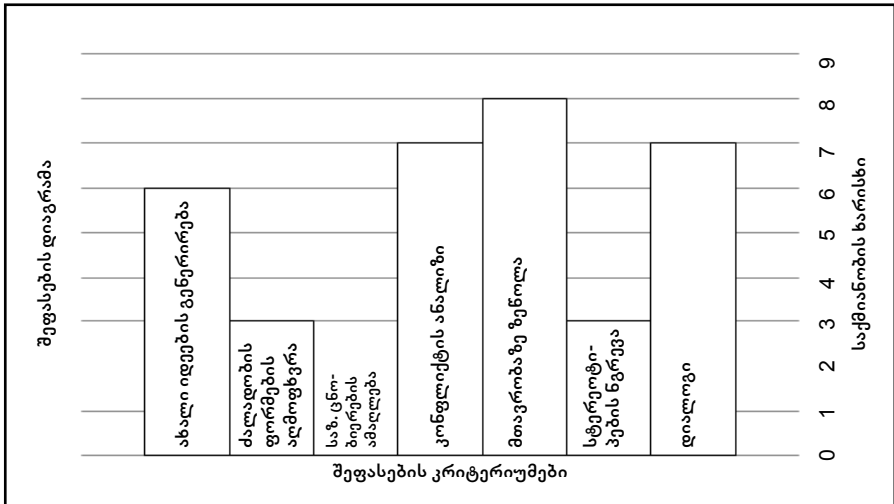
თავი V

მშვიდობის მშენებლობაში არასახელმწიფო აქტორების ჩართულობის ეფექტიანობა: ქართული სამოქალაქო სექტორის ხედვა

(ფოკუს ჯგუფთან მუშაობის შედეგები)

სამშვიდობო პროექტების ანალიზისა და შეფასებისთვის შევქმენით სპეციალური მეთოდი, რომელიც ეფუძნება მშვიდობის მშენებლობის ზოგად პრინციპებს. კონფლიქტის ტრანსფორმაციის თეორიასა და საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციების საქმიანობის მიზნებიდან გამომდინარე, გამოვყავით შეფასების 7 კრიტერიუმი⁹⁰, რომლის ფარგლებშიც გავაანალიზეთ სამოქალაქო ინიციატივების გავლენა კონფლიქტის დინამიკაზე. შეფასების ეს სისტემა შევთავაზეთ ფოკუს ჯგუფს, რომლის ფარგლებშიც მოხდა მშვიდობის მშენებლობის პროცესის თითოეული კრიტერიუმით შეფასება.

ფოკუს ჯგუფთან⁹¹ ჩატარებულმა სამუშაომ მოგვცა შემდეგი სახის შედეგები:

⁹⁰ დანვრილებით ინფორმაცია შეფასების კრიტერიუმების შესახებ იხილეთ ნაშრომის დანართში.

⁹¹ ფოკუს ჯგუფთან ჩატარებულ სამუშაოს შედეგებში შეგნებულად არ არის დაკონკრეტებული თუ ვის ეკუთვნის ესა თუ ის მოსაზრება, რადგან კვლევის ავტორებმა მიიჩნიეს რომ ინტერვიუების ასეთი ფორმატი უზრუნველყოფდა გამოკითხულების მაქსიმალურ გახსნილობას. რაც შეეხება გამოკითხულებს, მათი სია შესაძლებელია იხილოთ დანართში.

როგორც შეფასების დიაგრამაზე გამოსახული, ექსპერტები და სამოქალაქო დიალოგის მონაწილეები, კონფლიქტის ტრანსფორმაციის მხრივ, სუკეთესო მაჩვენებლად მიიჩნევენ მთავრობაზე ზენოლის განხორციელებას სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების მხრიდან. ერთ-ერთი ექსპერტის მოსაზრებით, ის ორგანიზაციები, რომლებიც ჩართული იყვნენ ქართულ-აფხაზურ დიალოგში მუდმივად ახდენდნენ კონფლიქტური ზონების მიმართ მთავრობის ქმედებებისა თუ განცხადებების მონიტორინგს. მისი თქმით, ქართულ-აფხაზური დიალოგის მონაწილეებს ჰქონდათ საშუალება დაყრდნობდნენ არა მხოლოდ ხელისუფლების წარმომადგენლების მიერ მიწოდებულ ინფორმაციას, არამედ მიეღოთ გარკვეული ცნობები კონფლიქტის ზონიდან, დიალოგის შედეგად ჩამოყალიბებული კავშირების დახმარებით. ასეთი რეალობა კი იძლეოდა საშუალებას ორივე მხრიდან მიღებულ ინფორმაციაზე დაყრდნობით შეფასებულიყო მთავრობის ესა თუ ის ნაბიჯი. იმავე ექსპერტის მოსაზრებით, ეს რეალობა ამარტივებდა ვითარებაზე დაკვირვების შესაძლებლობას. მათ მიერ საზოგადოებისთვის ობიექტური ინფორმაციის მიწოდება ურთულებდა ხელისუფლებას კონფლიქტის ზონაში არსებული სიტუაცია გამოეყენებინა საკუთარი პოლიტიკური ინტერესებისთვის. მიუხედავად იმისა, რომ ექსპერტები თანხმდებიან, რომ ხელისუფლებაზე მიმდინარებოდა მნიშვნელოვანი ზენოლა სამოქალაქო საზოგადოების მხრიდან, მათი ნაწილი აღნიშნავს, რომ ამ ქმედებებს არ ჰქონდა ადეკვატური უკუკავშირი არც მთავრობისა და არც საზოგადოების მხრიდან. კერძოდ, ექსპერტთა დიდი უმრავლესობა მიიჩნევს, რომ მიუხედავად იმისა, რომ მათ მიერ ხდებოდა საზოგადოებისთვის მუდმივ რეჟიმში ობიექტური ინფორმაციის მიწოდება, ისინი მაინც ვერ ახერხებდნენ იმ „იდეოლოგიური აპარატის“ დაძლევას, რომელიც გააჩნია ხელისუფლებას. ერთ-ერთმა გამოკითხულმა აღნიშნა, რომ ხელისუფლების მხრიდან მედიის მასშტაბური კონტროლი ვერ აძლევდა კომპეტენტურ პირებს სათანადო მიენოდებინათ ინფორმაცია საზოგადოებისთვის.

როგორც დიაგრამაზე გამოსახული, ერთნაირი შეფასებები აქვს გაკეთებული „კონფლიქტის ანალიზის ხარისხსა“ და „დიალოგის პროცესის წარმატებულობას“. გამოკითხული ექსპერტები მიიჩნევენ, რომ საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციების მხარდაჭერით მომზადდა უამრავი ბროშურა, ჟურნალი თუ კვლევა, სადაც მოცემული იყო საქართველოში არსებული კონფლიქტების მრავალმხრივი ანალიზი. გამოკითხულებმა კონფლიქტის ანალიზის მაგალითად მოიყვანეს შემდეგი ჟურნალები და პუბლიკაციები: ჟურნალი „აკორდი“⁹² (შერიგების რესურსები), „ქარულ-აფხაზური კონფლიქტის ასპექტები“ (კალიფორნიის უნივერსიტეტი, ირვინი; ასევე „საერთო განგაში“, „შერიგების რესურსები“ და „ჰაინრიხ ბოლის ფონდი“, რომლებიც თანამშრომლობდნენ კალიფორნიის უნივერსიტეტთან

⁹² <http://www.c-r.org/our-work/accord/georgia-abkhazia/contents.php>.

⁹³ Publications From Georgian-Abkhaz Dialogue Conferences, <http://www.socsci.uci.edu/~cpb/progs/projpubs.htm>.

ამ პუბლიკაციების გამოცემასთან დაკავშირებით)⁹³, სადისკუსიო მასალები ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის შესახებ („ბერჰოფის ცენტრი“ და „მერიგების რესურსები“)⁹⁴ და „სამხედრო მოქმედებათა განუახლებლობის გარანტიები: საფრთხის მოლოდინი ქართულ-აფხაზური ურთიერთობების კონტექსტში“⁹⁵ („საერთაშორისო განგაში“). გარდა ამისა, ერთ-ერთმა ექსპერტმა აღნიშნა, რომ საქართველოში არსებული კონფლიქტების ანალიზის ერთ-ერთ საუკეთესო მაგალითს წარმოადგენს ჟურნალი „დრო მშვიდობისა“⁹⁶, რომელიც არ სარგებლობს რაიმე ფინანსური თუ სხვა სახის მხარდაჭერით იმ ორგანიზაციების მხრიდან, რომლებიც ამ კვლევაში იყო ასახული, თუმცა, საქართველოში არსებული კონფლიქტების ანალიზის შეფასებისას შეუძლებელია გვერდი ავუაროთ ამ ჟურნალზე საუბარს. მიუხედავად იმისა, რომ ექსპერტთა დიდი ნაწილი თანხმდება კონფლიქტის ანალიზის მაღალ ხარისხს, ზოგიერთი ექსპერტი ცალსახად ხაზს უსვამს იმ ფაქტს, რომ ეს ანალიზი სათანადოდ ვერ მიენოდა საზოგადოების ფართო ფენებს, ვერ მოხერხდა მისი საზოგადოებამდე მიტანა და გააზრება.

ასევე საგულისხმო იყო ის შეფასებები, რომელიც გამოკითხულებმა მიაკუთვნეს „ახალი იდეების გენერირების“ კრიტერიუმს. ექსპერტთა უმრავლესობა თანხმდება, რომ ამ კომპონენტში, როგორც ადგილობრივი, ასევე საერთაშორისო სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების საქმიანობა შესაძლებელია შეფასდეს წარმატებულად. ახალი იდეების გენერირების მაგალითებად გამოკითხულმა ექსპერტებმა მოიყვანეს ის რეკომენდაციები და მიდგომები, რომლებიც შემუშავდა ადგილობრივი არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ საერთაშორისო ორგანიზაციების მხარდაჭერით, კერძოდ, „სამხედრო მოქმედებათა განუახლებლობის გარანტიები: საფრთხის მოლოდინი ქართულ-აფხაზური ურთიერთობების კონტექსტში“ („საერთაშორისო განგაში“), „კონცეფცია საქართველოს სახელმწიფოში აფხაზეთის განსაკუთრებული სტატუსის შესახებ“⁹⁷ და აფხაზეთის დე-ფაქტო ხელისუფლების მიერ შემუშავებული დოკუმენტი „მომავლის გასაღები“. ერთ-ერთი ექსპერტის განმარტებით, იდეა - ბოლოს ნახსენები ორი დოკუმენტის შექმნის შესახებ, „შლაინინგის პროცესის“ მიმდინარეობისას დაიბადა, თუმცა, სამწუხაროდ, ვერცერთმა ხორცი ვერ შეისხა. ერთ-ერთი გამოკითხული ექსპერტის მოსაზრებით, სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების ძირითადი სისუსტე ამ კომპონენტში იყო ის, რომ არ არსებობდა ახალი იდეებისა და რეკომენდაციების ლობირების სტრატეგიები. მისი განმარტებით, სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების მიერ დადებული რეკომენდაციების არმიღება არ შეიძლება მხოლოდ ხელისუფლების ანტაგონისტურ განწყობებს მივანეროთ. მისი თქმით, საქართველოს სამოქალაქო სექტორში არ არსებობს დასავლეთში აპრო-

⁹⁴ http://www.berghof-conflictresearch.org/documents/publications/GA_DiscussionPack.pdf

⁹⁵ <http://www.international-alert.org/pdf/Georgian-Abkhaz.pdf>.

⁹⁶ <http://www.iccn.ge/Peace-Times-Magazine/>.

⁹⁷ <http://zakareishvili.com/pdf/koncefcie.pdf>.

ბირებული ლობირებისა და ადვოკატირების პრაქტიკა, რასაც, საბოლოო ჯამში, უარყოფით შედეგებამდე მივყავართ, კერძოდ, „საერთაშორისო ორგანიზაციების მხრიდან იხარჯება სოლიდური რაოდენობის ფინანსები პრობლემური საკითხების კვლევისა და ხელისუფლებისთვის რეკომენდაციების მომზადებაში, თუმცა ეს რეკომენდაციები თუ შეთავაზებები ხორცშესხმას ვერ ჰპოვებენ ისევ და ისევ არასათანადო ადვოკატირების წარმოების გამო“. იმავე ექსპერტმა ხაზი გაუსვა იმ ფაქტს, რომ სამოქალაქო საზოგადოების წინაშე მდგარ ერთ-ერთ გამონკვევას სწორედ დასავლეთში აპრობირებული ადვოკატირების პრაქტიკის დანერგვა წარმოადგენს და ეს არ ეხება მხოლოდ კონფლიქტის ტრანსფორმაციის კუთხით მომუშავე არასამთავრობო ორგანიზაციებს.

რაც შეეხება დიალოგის პროცესს, ექსპერტებს გაუჭირდათ შეფასების მიცემა ამ კრიტერიუმში. ამ კრიტერიუმზე საუბრისას აუცილებელია შევნიშნოთ, ის ფაქტი, რომ გამოკითხულები წარმოადგენდნენ ქართულ-აფხაზური დიალოგის პროექტების ინიციატორებს თუ არა, მონაწილეებს მაინც. შესაბამისად, შესაძლებელია ითქვას, რომ დიალოგის პროცესის შეფასება მათ მიერ არ გამორიცხავდა სუბიექტურობის გარკვეულ ხარისხს. ინტერვიუების დროს ეს ფაქტი ზოგიერთმა ექსპერტმა თავად აღნიშნა. მიუხედავად არსებული სირთულისა, გამოკითხულებმა სცადეს ნაწილობრივ მაინც გამოსულიყვნენ სუბიექტურობის სივრციდან და ყოფილყვნენ თვით-კრიტიკულები. ექსპერტთა უმრავლესობა თანხმდება, რომ დიალოგის პროცესი შესაძლებელია შეფასდეს დადებითად. მათი ნაწილი მიიჩნევს, რომ არა ეს პროექტები, ვერ ჩამოყალიბდებოდა ადამიანების ის ჯგუფები ქართულ და აფხაზურ საზოგადოებებს შორის, რომელთაც გააზრებული აქვთ მშვიდობის უპირატესობა და საკუთარ პოზიციებს აგებენ არა მითიურ წარმოდგენებზე, არამედ გააზრებულ „ძირითად მოთხოვნილებებზე“. თითქმის ყველა ექსპერტმა ხაზი გაუსვა იმ ფაქტს, რომ საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციებმა, ადგილობრივ პარტნიორებთან ერთად შეძლეს ისეთი კომუნიკაციის ფორმატის შექმნა, რომელმაც საზოგადოების დიდ ნაწილს საშუალება მისცა დაემყარებინა ურთიერთობები მეორე მხარესთან. ჩატარებული სემინარებისა და სამუშაო შეხვედრების რაოდენობა ამტკიცებს ამ მოსაზრების რეალურობას. ერთ-ერთმა ექსპერტმა აღნიშნა, რომ ქართულ-აფხაზურმა დიალოგმა მოიცვა სხვადასხვა პროფესიული და სოციალური ჯგუფები, მათ შორის: პოლიტიკოსები, ჟურნალისტები, ექს-კომბატანტები, დევნილები, ახალგაზრდები, მწერლები, ექიმები, სამოქალაქო სექტორის წარმომადგენლები და ა.შ. თუმცა, იმავე ექსპერტმა იქვე აღნიშნა, რომ დიალოგის პროცესი მაინც შეზღუდულია და, შესაბამისად, შეუძლებელი იყო თითოეული მოქალაქის მასში ჩართვა, მით უმეტეს მაშინ, როცა შეხვედრების უმრავლესობა საზღვარგარეთ იმართებოდა და გარკვეულ ხარჯებთან იყო დაკავშირებული. დიალოგის პროცესის ნაკლოვანებაზე საუბრისას გამოკითხულთა ნაწილმა აღნიშნა, რომ სამოქალაქო სექტორმა ვერ მოახერხა საზოგადოებაში დიალოგის პროცესის გავრცობა,

კერძოდ, ვერ დაძლია ის სტერეოტიპები და პრეჯუდიციები, რომელებიც ქმნის „ომის კულტურას“, ანუ „ომის კულტურიდან“ „მშვიდობის კულტურაში“ გადასვლა ნარუმატებელი აღმოჩნდა.

ამ ფაქტს ადასტურებს ის მაჩვენებლები, რომლითაც შეაფასეს გამოკითხულმა ექსპერტებმა ქვემოთ ჩამოთვლილი სამი კომპონენტი: 1. სტერეოტიპების ნგრევა, 2. ძალადობის ფორმების აღმოფხვრა და 3. საზოგადოების ცნობიერების ამალღება. გამოკითხულებმა სამ-სამი ქულა მიაკუთვნეს საზოგადოებაში სტერეოტიპების ნგრევასა და ძალადობის ფორმების აღმოფხვრას, ხოლო ორი ქულით შეაფასეს საზოგადოების ცნობიერების ამალღება. როგორც ზემოთ მოცემულ ოთხ კომპონენტში, ამ შემთხვევაშიც არ დაფიქსირებულა ექსპერტების შეხედულებებს შორის მკვეთრი განსხვავება. მათი უმეტესობა თანხმდება, რომ დიალოგის პროცესმა ვერ ჰპოვა განვრცობა საზოგადოებაში და შემოიფარგლა მცირე ჯგუფებით ისევ და ისევ ფინანსური რესურსების შეზღუდულობის გამო. ერთ-ერთმა გამოკითხულმა აღნიშნა, რომ უარყოფითი სტერეოტიპების არსებობას ხელს უწყობს ის მედია სივრცე, რომელსაც სავსებით თავისუფლად შეგვიძლია ვუნოდოთ პროპაგანდისტული. იმავე ექსპერტის აზრით, აფხაზებთან დიალოგის პროცესს საქართველოში არსებული ტელევიზიები უარყოფით ან პროპაგანდისტულ ჭრილში აშუქებენ, რაც, თავის მხრივ, უარყოფით გამოძახილს იწვევს აფხაზურ საზოგადოებაში, კერძოდ, ქართული ტელევიზიების მიერ მომზადებული რეპორტაჟები ხშირად გამხდარა სამოქალაქო დიალოგის პროცესის შეჩერების მიზეზი. გარდა ამისა, ექსპერტებმა განსაკუთრებულად გაამახვილეს ყურადღება აფხაზურ საზოგადოებაში არსებულ უარყოფით სტერეოტიპებსა და განწყობებზე ქართველების და ზოგადად საქართველოს მიმართ. ერთ-ერთმა გამოკითხულმა ხაზი გაუსვა იმ ფაქტს, რომ აფხაზეთში უარყოფითი სტერეოტიპები უფრო მძლავრობს ახალგაზრდა თაობაში. ეს ფაქტი მან იმით ახსნა, რომ აფხაზეთში არსებობს „პროპაგანდისტული გარემო“, რომელიც ხელს უწყობს გაბატონებული დისკურსის სიმყარეს და შეხედულებათა პლურალიზმს მინიმუმამდე ამცირებს. ამ გარემოს ერთ-ერთი ძირითადი მამოძრავებელი ელემენტი არის ტელევიზიები და ზოგადად მედია, თუმცა, ვერ ვიტყვით, რომ მხოლოდ მედია სივრცე განაპირობებს უარყოფითი სტერეოტიპებისა და განწყობების ჩამოყალიბებას. გამოკითხულთაგან ერთ-ერთმა დანაწილებით აღნიშნა, რომ პოლიტიკური ელიტები ხშირად მანიპულირებენ საზოგადოებებით, რაც, თავის მხრივ, უარყოფითად აისახება სტერეოტიპების ნგრევაზე⁹⁸. იმავე

⁹⁸ „გარდა ამისა, მე ხშირად მომისმენია აფხაზი ახალგაზრდებისგან რომ მათსა და ქართველ თანატოლებს შორის ერთადერთი კონტაქტის საშუალება არის ბლოგები და ინტერნეტ რესურსები, სადაც სამუნხაროდ ქართველი ახალგაზრდები აფიქსირებენ საკუთარ სტერეოტიპულ განწყობებს და აკეთებენ აგრესიულ და უპატივცემულო კომენტარებს აფხაზების მიმართ. ეს თავის მხრივ აფხაზ ახალგაზრდებს ხელს აღებინებს ქართველებთან ჩართულობის იდეაზე. ბევრი ჩვენი პროექტის ახალგაზრდა მონაწილე სასიამოვნოდ გაცოცხლებული იყო იმ ფაქტით, რომ ისინი შეხვდნენ ისეთ ქართველ თანატოლებს ჩვენი პროექტის ფარგლებში, რომელთანაც შესაძლებელი იყო საუბრის წარმოება“, მირა სოვაკარი, („შერიგების რესურსები“, კავკასიური პროექტების მენეჯერი).

ექსპერტის აზრით, შედარებით მცირე რესურსები დაიხარჯა საზოგადოების ცნობიერების ამაღლებაზე, რაც პირდაპირ კავშირშია უარყოფითი სტერეოტიპებისა და განწყობების ცვლილებაზე. მისი აზრით, სწორედ ეს მიმართულებები შეიძლება ჩაითვალოს სამოქალაქო სექტორის ჩავარდნად. მან აღნიშნა, რომ საქართველოში არსებულმა სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებმა ვერ მოახერხეს ის, რომ მილიტარისტული პოლიტიკა ექციათ არაპოპულარულ ფენომენად, რის გამოც, საბოლოო ჯამში, მივიღეთ 2008 წლის აგვისტოს ომი.

ძალადობის ფორმებზე საუბრისას აღინიშნა, რომ ესეც შეიძლება ჩაითვალოს იმ სფეროდ, სადაც სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებმა „მარცხი განიცადეს“. ერთ-ერთი ექსპერტის მოსაზრებით, ის ფაქტი, რომ საქართველოში კვლავ არსებობს „მეორეხარისხოვანი მოქალაქეები“ ადასტურებს კულტურული ძალადობის ფორმების არსებობას. მისი თქმით, სტრუქტურულად საქართველოში ყველა მოქალაქე თანასწორია, რასაც ადასტურებს საქართველოს კონსტიტუცია, თუმცა, არსებული კულტურული ფენომენები არ აძლევს ეთნიკურად არაქართველ მოსახლეობას პოლიტიკურ ბრძოლაში წარმატების მიღწევის საშუალებას, მეტიც, ეთნიკური უმცირესობები პოლიტიკურად ინდიფერენტულები არიან და მათი საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ჩართულობის ხარისხი ძალიან დაბალია. ასეთი რეალობა, პირდაპირ თუ არა ირიბად, აისახება არსებულ ეთნიკურ კონფლიქტებზე. ერთ-ერთი გამოკითხულის აზრით, ქართულ-აფხაზური და ქართულ-ოსური კონფლიქტის ტრანსფორმაციისთვის დიდი მნიშვნელობა ექნება, თუ როგორი იქნება საქართველო მომავალში - იქნება ის მონო-ეთნიკური ნაციონალიზმზე დამყარებული სახელმწიფო, თუ შედგება როგორც ერი-სახელმწიფო, რომელიც სამოქალაქო ნაციონალიზმს დაეფუძნება.

დასკვნა

ამგვარად, ჩატარებული კვლევის საფუძველზე შესაძლებელია ამომწურავად თუ არა, ნაწილობრივ მაინც გაეცეს პასუხი კვლევის მთავარ შეკითხვას.

ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის ტრანსფორმაციის პროცესს აფერხებს მთელი რიგი ფაქტორებისა, რომლებიც სცდება სამოქალაქო სექტორის ფარგლებს და ღრმად არის გამჯდარი ჩვენი საზოგადოების აზროვნებაში:

1. პირველ რიგში, ნიშანდობლივია აღინიშნოს ის რადიკალურად განსხვავებული დამოკიდებულებები, რომლებიც არსებობს საქართველოში კონფლიქტის დარეგულირებაზე მომუშავე მშვიდობის მშენებლობის ორგანიზაციებსა და ხელისუფლებას შორის. კონფლიქტის შესახებ განსხვავებული წარმოდგენები იწვევს არა მხოლოდ კოორდინაციისთვის შეზღუდული სივრცის არსებობას, არამედ მთავრობის მხრიდან გადადგმული ზოგიერთი ნაბიჯი ხელს უშლის კიდევ პროცესის განგრძობადობას. ამ კოლიზიის თვალსაჩინო მაგალითს წარმოადგენს „შლანინგის პროცესის“ დაბლოკვა და მთავრობის მხრიდან მიღებული კანონქვემდებარე აქტები, რომლებიც ქმნის არაკომფორტულ გარემოს ან ზღუდავს არასამთავრობო ორგანიზაციების მუშაობას კონფლიქტის დარეგულირების კუთხით (მაგ. მოდალობების დოკუმენტი)⁹⁹. ამ დაძაბულობაზე პასუხისმგებლობა აქვს როგორც მთავრობას, ასევე ადგილობრივ არასამთავრობო ორგანიზაციებს, რომელთა ნაწილი რადიკალურად უპირისპირდება ხელისუფლების ამა თუ იმ გადაწყვეტილებას, რაც, თავის მხრივ, ამჭიდროვებს სივრცეს დიალოგისათვის და გამორიცხავს თანამშრომლობის არსებობას.

2. ასეთი ტენდენციები ვლინდება არა მხოლოდ ხელისუფლება VS სამოქალაქო საზოგადოების, არამედ მედიის დონეზეც. ეს განსაკუთრებით ეხება ე.წ. სამთავრობო ტელევიზიებს, რომლებიც ორიენტირებული არიან არა ფართო საზოგადოებისათვის რეალური ფაქტებისა და მოვლენების კომპეტენტურად მიწოდებაზე, არამედ, პირიქით, გვევლინებიან ერთ-ერთ ძირითად ხელშემშლელ ინსტიტუტებად. აღნიშნული ტელევიზიები ხელს უწყობენ მეორე მხარის დეჰუმანიზაციასა და აღრმავებენ გახლეჩილ საზოგადოებებში პოლარიზაციის ტენდენციებს. მედია პროდუქტები, რომელიც იქმნება მშვიდობის მშენებლობის ორგანიზაციების მიერ, ვერ ჰპოვებს საკმარის ასახვას მედია სივრცეში (მაგალითად, მ. ყუფარაძის ფილმი „ნების არქონა“ დღემდე არ უჩვენებიათ არც საზოგადოებრივი მაუწყებლისა და არც სხვა ძირითადი კერძო ტელევიზიებით, მიუხედავად იმისა, რომ ამ ფილმის მიმართ საზოგადოებაში ინტერესი მაღალია)¹⁰⁰. ეს გარემოება ამცირებს მედიის, როგორც საზოგადოებრივი აზრის მაფორმირებელი ერთ-ერთი ძირითადი ინსტრუმენტის, ფუნქციას მშვიდობის მშენებლობის სფეროში.

⁹⁹ <http://www.smr.gov.ge/uploads/file/041010/dadgenileba%20320.pdf>.

¹⁰⁰ <http://www.media.ge/ka/node/6584>.

3. მესამე დამოუკიდებელი ცვლადი, რომელიც ასევე ხელს უშლის პროცესის წინსვლას, უშუალოდ დაკავშირებულია სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების მუშაობასთან. უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოში არსებული ადგილობრივი მშვიდობის მშენებლობის ორგანიზაციების გავლენა საზოგადოების ქვედა რგოლზე (გრასსროტს) მიზერულია (ამას ადასტურებს ფოკუს ჯგუფში შემავალი ექსპერტების მოსაზრებები)¹⁰¹, რასაც განაპირობებს, ერთი მხრივ, მათი „ხელოვნურობა“ (ისინი არ წარმოადგენენ დასავლეთში არსებულ ტიპურ საზოგადოებრივ ორგანიზაციებს და ძირითადად საერთაშორისო დონორების ხარჯზე არსებობენ) და, მეორე მხრივ, ის გარემოება, რომ კონფლიქტის დარეგულირების კუთხით მომუშავე არასამთავრობო ორგანიზაციები ძირითადად ორიენტირებული არიან დაპირისპირებულ მხარეებს შორის დიალოგის წარმოებაზე და ნაკლებ ყურადღებას უთმობენ შიდა საზოგადოებრივ საქმიანობას. დიალოგის პროცესის **გაუფრცვლებლობა** კი ინვევს სამშვიდობო პროცესის შეზღუდვას ადამიანთა მცირე ჯგუფებამდე, რაც, თავის მხრივ, არ უწყობს ხელს საზოგადოებაში სამშვიდობო ინფრასტრუქტურის გაფართოებას. ამ მხრივ აუცილებელია სამოქალაქო საზოგადოების მუშაობის გააქტიურება, განსაკუთრებით რეგიონებში, რათა მოხდეს სამშვიდობო იდეებისა და კონფლიქტების მშვიდობიანი დარეგულირების მეთოდების კულტივირება.

4. კვლევის პროცესში გაირკვა, რომ მშვიდობის მშენებლობის ორგანიზაციებს შორის (როგორც ადგილობრივი ისე საერთაშორისო) კოორდინაციის დონე საკმაოდ დაბალია. ამას განაპირობებს რიგი ფაქტორებისა, რომელთაგან უმნიშვნელოვანესს წარმოადგენს ფინანსურ რესურსებთან დაკავშირებული კონკურენცია. ამ პრობლემის არსებობა ქმნის დამატებით წინააღმდეგობებს და აფერხებს მშვიდობის მშენებლობის პროცესს. კერძოდ, კოორდინაციის ნაკლებობა ინვევს მშვიდობის მშენებლობის ინიციატივებისა და თუ პროექტების დუბლირებას¹⁰² და არა მშვიდობის პროცესის სინერგიას. გარდა ამისა, კოორდინირებული მოქმედებების სიმცირე აფერხებს, ერთი მხრივ, კონფლიქტის ტრანსფორმაციის პროცესისთვის შესაბამისი სტრატეგიების შემუშავებას, მეორე მხრივ კი, - სამოქალაქო საზოგადოების ზეგავლენის მკვეთრ შემცირებას ხელისუფლების გადაწყვეტილებებზე.

5. ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის ტრანსფორმაციის სფეროში მოღვაწე სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებს გააჩნიათ კიდევ ერთი დამატებითი სისუსტე, რომელიც დაკავშირებულია ადვოკატირების სტრატეგიების სათანადოდ არ გამოყენებასთან. მრავალწლიანი გამოცდილება საექსპერტო საზოგადოებას საშუალებას აძლევს კონფლიქტის ტრანსფორმაციის პროცესის ხელშეწყობისთვის შეიმუშავოს შესაბამისი ხედვები და რეკომენდაციები მთავრობისთვის, თუმცა ადვოკატირების სტრატეგიების შესაბამისად არ გამოყენების გამო, ვერ ხდება ამ ხედვების ხელისუფლების

¹⁰¹ იხ. თავი V.

¹⁰² <http://www.international-alert.org/sites/default/files/publications/Georgian-Abkhaz.pdf>.

გადაწყვეტილებებში რელიევანტური ასახვა. მაგალითისთვის შეიძლება მოვიყვანოთ „საერთაშორისო განგაშის“ მიერ განხორციელებული პროექტი „დიალოგი კვლევის გზით“. ამ პროექტის ფარგლებში მომზადებული კვლევები და რეკომენდაციები გამოირჩევა აკადემიურობითა და აქტუალობით, თუმცა პროექტში სათანადოდ არ არის გათვალისწინებული მომზადებული რეკომენდაციების ადვოკატირება, რაც ამცირებს პროექტის გავლენას კონფლიქტის დინამიკაზე (პოზიტიური ცვლილების განხორციელების შესაძლებლობა მცირდება). არსებული რეალობა საჭიროებს სამაქოლაქო საზოგადოების ორგანიზაციების საქმიანობაში მნიშვნელოვან კორექტირებას, რაც გულისხმობს სამოქალაქო სექტორში დასავლეთში არსებული ადვოკატირების სტრატეგიების დანერგვას.

6. ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ფაქტორს წარმოადგენს ქართულ და აფხაზურ საზოგადოებებში არსებული „მითოლოგიზირებული კონფლიქტის“ ფენომენი. ორივე საზოგადოებაში არსებობს მითოლოგიური წარმოდგენები კონფლიქტის მიზეზების შესახებ. ქართულ საზოგადოებაში გაბატონებულ ერთ-ერთ მითია ის, რომ ამ კონფლიქტის ძირითად მიზეზს წარმოადგენდა რუსეთის ძალადობრივი პოლიტიკა. ეს მითი, ერთი მხრივ, უარყოფს საკუთარ პასუხისმგებლობას კონფლიქტის წარმოქმნის შესახებ, მეორე მხრივ კი, უგელვებელყოფს აფხაზური საზოგადოების ძირითად მოთხოვნებს, ინტერესებსა და შიშებს. ამას განაპირობებს კულტურული ძალადობის ის ფორმები, რომლებიც არსებობს ქართულ საზოგადოებაში სსრკ-ს ეპოქიდან, რაც არ აძლევს მას კონფლიქტის სწორი დიაგნოზირების საშუალებას, მის გარეშე კი შეუძლებელია პროგნოზისა და შესაბამისი თერაპიის განხორციელება. ამგვარად, მშვიდობის მშენებლობის ორგანიზაციების ძირითადი საქმიანობა სწორედ ამ კუთხით უნდა იქნას წარმართული, რომელიც უნდა მოიცავდეს არა მხოლოდ აკადემიურ საქმიანობას კონფლიქტის კვლევის კუთხით, არამედ საზოგადოების სხვადასხვა ჯგუფებთან აქტიურ მუშაობას, რამდენადაც კონფლიქტის დე-მითოლოგიზაციისა („კონფლიქტზე მიჯაჭვულობის“ მოხსნა) და დე-პოლიტიზაციის გარეშე შეუძლებელი იქნება მისი ტრანსფორმაცია.

7. კონფლიქტის ტრანსფორმაციის პროცესის ერთ-ერთი მემფერხბელი ფაქტორი იყო ასევე მშვიდობის მშენებლობის პროცესში ჩართული ქართველი და აფხაზი აქტივისტების მიერ პროცესის მნიშვნელობის გაუაზრებლობა და მისი პოლიტიკური მიზნებისთვის გამოყენება. ამ პროცესში ჩართული აფხაზი მონაწილეები მუდმივად ცდილობენ ქართულ-აფხაზური სამოქალაქო დიალოგი გამოიყენონ საერთაშორისო დონეზე აფხაზეთის დამოუკიდებლობასთან დაკავშირებით საკუთარი პოზიციის დასაფიქსირებლად¹⁰³. აფხაზი მონაწილეების მხრიდან ასეთი დამოკიდებულების არსებობას განაპირობებს საკუთარი პოზიციების დასაფიქსირებლად სხვა საერთაშორისო ალტერნატიული ფორმატების სიმცირე. იგივე შეიძლება ითქვას ქართველ მონაწილეებზეც, თუმცა, რასაკვირველია, უფრო მცირე დოზით, რამდენადაც ქართველებს აქვთ შესაძლებლობა სხვა ფორმატე-

ბისა და არენის საშუალებით (მაგალითად, ოფიციალური დიპლომატიური საშუალებებით) გამოხატონ საკუთარი პოზიცია. ასეთი ვითარება ამცირებს ნდობას დიალოგის მონაწილეებს შორის, რაც, თავის მხრივ, უარყოფითად აისახება მშვიდობის მშენებლობისა — და კონფლიქტის ტრანსფორმაციის პროცესზე. აუცილებელია სამოქალაქო დიალოგის მონაწილეებმა გააცნობიერონ, რომ ეს ფორმატი არ არის შესაბამისი საკუთარი პოზიციების საერთაშორისო არენაზე გასატანად, მეტიც, ასეთი ქმედებები ხელს უშლის პოზიტიურ ცვლილებასა და კიდევ უფრო ამტკიცებს „კონფლიქტზე მიჯაჭვულობის“ სინდრომს. სამოქალაქო დიალოგის პროცესი, კონფლიქტის ტრანსფორმაციის თეორიიდან გამომდინარე, დაფუძნებული უნდა იყოს კონფლიქტის მეორე მხარის ძირითადი მოთხოვნილებების, ინტერესების, შიშების გააზრებასა და ამაზე დაყრდნობით, საერთო მიდგომებისა და მოქმედებების სტრატეგიების ჩამოყალიბებაზე. ამიტომაც, ზემოთ აღნიშნული ფაქტორი მიგვაჩინა მნიშვნელოვან გამოწვევად ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის ტრანსფორმაციისთვის.

გარდა ამისა, არსებობს საგარეო პოლიტიკური ფაქტორებიც, რომლებიც ხელს უშლის კონფლიქტის ტრანსფორმაციის პროგრესს. მაგალითისთვის შეგვიძლია მოვიყვანოთ რუსეთის ფედერაციის დესტრუქციული როლი. თუმცა ამ კვლევის ფორმატში ვერ მოხერხდა ასეთი ტიპის დაბრკოლებების ანალიზი და ამ საკითხის გარკვევა დამატებითი კვლევის ობიექტს უნდა წარმოადგენდეს.

წინამდებარე ნაშრომში შევეცადეთ წარმოგვეჩინა ის ფაქტორები, რომლებიც ხელს უშლიდა ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის ტრანსფორმაციის პროგრესს. კვლევის ძირითად ობიექტს წარმოადგენდა სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციები, რომლებიც ორიენტირებული არიან მშვიდობის მშენებლობის საკითხებზე. რასაკვირველია, ნაშრომს ვერ ექნება პრეტენზია სრულყოფილებაზე, თუმცა იმედი გვაქვს, რომ იგი იქნება ხელშემწყობი ფაქტორი არსებული პრობლემების გააზრებისა და ხელს შეუწყობს მათ კვალიფიციურად გადაჭრას. ასევე, იმედს გამოვთქვამთ, რომ ეს კვლევა გამოიწვევს საზოგადოებრივ დისკუსიებსა და წახალისებს ახალი ნაშრომებისა თუ იდეების შექმნას ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის ტრანსფორმაციის შესახებ.

¹⁰³ „ასეთი ფაქტები რას კვირველია ხდებოდა, თუმცა აფხაზი მონაწილეები ძირითადად აფხაზი მონაწილეები იყვნენ კარგად მომზადებულები და დისკუსიები ქართველ მონაწილეებთან შეეხებოდა თემების ფართო სპექტრს. გარდა ამისა აფხაზი მონაწილეები საერთაშორისო მონვეულ ექსპერტებთან ხშირად აფიქსირებდნენ საკუთარ პოზიციას აფხაზეთის დამოუკიდებლობასთან დაკავშირებით, თუმცა უფრო მეტად ისინი აქცენტირებას აკეთებდნენ უფრო დიდ საერთაშორისო ჩართულობას აფხაზეთში, კერძოდ ადვოკატირებას უკეთებდნენ ევროკავშირის სტრატეგიას „ჩართულობა არალიარების გარეშე“. რასაკვირველია, ჩართულობას აღიარება უნდა მოჰყოლოდა, თუმცა პირველ ეტაპზე მიზანი იყო აფხაზეთის დეიზოლოაცია და აფხაზური საზოგადოებისთვის ახალი ჰორიზონტების გაჩენა, რათა აფხაზურ საზოგადოებას ჰქონოდა არჩევანის უფრო ფართო არეალი და არამხოლოდ რუსეთი“, ჯონათან კოენი, („შერიგების რესურსები“, პროგრამების დირექტორი).

რეკომენდაციები:

1. მიზანშეწონილია სამოქალაქო სექტორის შიგნით დაფუძნდეს საქართველოში მოღვაწე მშვიდობის მშენებლობის ორგანიზაციებისა და მშვიდობის აქტივისტების საბჭო, რომელიც ხელს შეუწყობს მათ შორის კოორდინაციის ამაღლებას და საერთო მიდგომების ჩამოყალიბებას.
2. აუცილებელია მომზადდეს კადრები ლობირებისა და ადვოკატირების სტრატეგიებში და მოხდეს მათი გადამზადება საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციებში (ეს უშუალოდ ეხება მშვიდობის მშენებლობის ორგანიზაციებს და მათ ადგილობრივ წარმომადგენლებს), რათა სამოქალაქო საზოგადოებაში არსებულმა ხედვებმა და რეკომენდაციებმა სათანადო ასახვა ჰპოვოს მთავრობის გადანყვეტილებებში.
3. მნიშვნელოვანია საერთაშორისო ორგანიზაციებმა პერიოდულად ჩაატარონ კონფლიქტის ხელახალი ანალიზი, რათა მათ მიეცეთ საშუალება თვალი ადევნონ კონფლიქტის **დინამიკას** (აქ იგულისხმება პოლიტიკური კონტექსტის ცვლილებაზე მუდმივი მონიტორინგის ორგანიზება, რაც ხელს უწყობს რელევანტური მიდგომების ჩამოყალიბებას).
4. აუცილებელია სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების მიერ მოხდეს ისეთი ინსტრუმენტის ინიცირება და ადვოკატირება, რომლის ფარგლებშიც სახელმწიფო დააფინანსებს კვლევებს (მათ შორის კონფლიქტების შესახებ)¹⁰⁴.
5. მიზანშეწონილია ქართულ-აფხაზური დიალოგის ფორმატში განხორციელებული თითოეული შეხვედრის შემდგომ მოხდეს ინფორმაციის განთავსება მედიაში, გარდა ამისა, პარალელურად მომზადდეს შეხვედრები უნივერსიტეტებში და გაიზარდოს შეხვედრების რაოდენობა რეგიონებში.
6. საჭიროა სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებმა შეიმუშაონ სტრატეგია რომლის საშუალებით მოხდება მედია საშუალებების მონიტორინგი კონფლიქტური რეგიონების გაშუქების კუთხით (ეს ხელს შეუწყობს მედიაში დესტრუქციული და დეზინფორმაციული სიუჟეტებისა თუ სტატიების შემცირებას).

¹⁰⁴ „ერთადერთი ნაკლი, რომელიც გააჩნია ამ რეკომენდაციას არის ის რომ, ადვილი იქნება იმ კვლევის დისკრედიტირება, რომელიც დაფინანსებულია რომელიმე კონფლიქტის მხარის მიერ. სამწუხაროდ ასეა, რომ დაფინანსების წყარო არის ყოველთვის ეჭვის საგანი. საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციები ცდილობენ, რომ ჰქონდეთ დაფინანსების სხვადასხვა წყარო მათ შორი ევროკავშირიდან, აშშ-ს მთავრობიდან, კერძო და სამოქალაქო ფონდებიდან, იმ მიზნით რომ ერთი მხრივ თავიდან აიცილონ მიკერძოებულობაში დადანაშაულება, მეორე მხრივ კი - ერთ დონორზე დამოკიდებულობა“, ჯულიეტ სკოფილდი - „საერთაშორისო განგამის“ ევრაზიის პროგრამების მენეჯერი.

7. აუცილებელია მოხდეს ქართულ აფხაზურ დიალოგში მედიის წარმომადგენლების მაქსიმალური ჩართვა.
8. მიზანშეწონილია განხორციელდეს მედიის წარმომადგენლებისთვის „სამშვიდობო ჟურნალისტიკაში“¹⁰⁵ ტრენინგების ორგანიზება, რაც ხელს შეუწყობს გახლეჩილ საზოგადოებებში უარყოფითი სტერეოტიპების ნგრევას.
9. აუცილებელია ხელი შეეწყოს საქართველოში მშვიდობის მეცნიერების განვითარებას, რაც გულისხმობს წამყვან უნივერსიტეტებში შესაბამისი პროგრამების შექმნასა და საქართველოში არსებული ინტელექტუალური პოტენციალის ზრდას, მათ შორის ევროპის უნივერსიტეტებში ქართველი სტუდენტების გაგზავნის საშუალებით.
10. მიზანშეწონილია ქართულ-აფხაზური დიალოგის პროცესში მოხდეს ახალი ადამიანური რესურსების ჩართვა, რაც მოგვცემს საშუალებას თავიდან ავიცილოთ სფეროს მონოპოლიზაციის პროცესი.
11. მშვიდობის მშენებლობის პროცესის წარმატებისთვის მნიშვნელოვანი იქნება, თუ შეიქმნება რეგიონული „მშვიდობის ცენტრები“, სადაც მოხდება სამოქალაქო განათლებისა და კონფლიქტების მშვიდობიანად დარეგულირების სწავლების ორგანიზება (ამ საქმიანობისთვის უმჯობესი იქნება, თუ გამოყენებული იქნება ადგილობრივი არასამთავრობო ორგანიზაციების რესურსები).
12. გრძელვადიან პერსპექტივაში, კონფლიქტის ტრანსფორმაციის პროცესის წარმატებისთვის, აუცილებელია შემუშავდეს სპეციალური პროგრამები სკოლებისთვის, რომლის ფარგლებშიც მოხდება მოსწავლეებისთვის კონფლიქტების მშვიდობიანად დარეგულირების მეთოდების სწავლება (ამ პროცესში აქტიურად უნდა იყვნენ ჩართული მშვიდობის მშენებლობის ორგანიზაციები).

¹⁰⁵ „დიდი ხანია მიმდინარეობს დისკუსია იმის შესახებ თუ რა არის „სამშვიდობო ჟურნალისტიკა“. ბევრი ამბობს, რომ რაც საჭიროა ეს არის კარგი, პროფესიონალური ჟურნალისტიკა - და თუ ჟურნალისტიები არიან პროფესიონალები, ისინი არ აქეზებენ ზიზღს“, ჯონათან კოენი, („შერიგების რესურსები“, პროგრამების დირექტორი).

დანართი 1

შეფასების კრიტერიუმები

კონფლიქტის ტრანსფორმაციის თეორიაში და, ზოგადად, მშვიდობის შემსწავლელ მეცნიერებაში არ არსებობს თეორიული ჩარჩო, რომელიც მოგვცემდა საშუალებას გაგვეზომა სამოქალაქო საზოგადოების როლი მშვიდობის მშენებლობისა და კონფლიქტის ტრანსფორმაციის პროცესებში. შესაბამისი კრიტერიუმების არარსებობა ართულებს დასკვნების გამოტანის პროცედურებს, რაც, თავის მხრივ, ხელს უშლის საერთო კონტექსტის დანახვასა და ტენდენციების განსაზღვრას. ზოგადი სურათის

კრიტერიუმი	აღწერა	შეფასება
დიალოგი	ნეიტრალური და მშვიდობიანი სივრცის შექმნა დიალოგისთვის (პირდაპირი და არაპირდაპირი)	7
უარყოფითი სტერეოტიპები სნგრევა	მოახდინოს უარყოფითი სტერეოტიპების სნგრევა და აამაღლოს გახლეჩილ საოგადოებებში ურთიერთგაგება მონინაალმდეგე მხარეების მოთხოვნილებებისა და მოტივაციის გააზრების კუთხით	3
მთავრობაზე ზენოლა	მოახდინოს მთავრობაზე ზენოლა კონფლიქტის ძალადობრივი გზით დარეგულირების ალტერნატიული საშუალებების ძიების კუთხით	8
კონფლიქტის ანალიზი	ხელი შეუწყოს კონფლიქტის სისტემური ანალიზის პროცესს	7
საზოგადოების ცნობიერების ამაღლება	აამაღლოს გახლეჩილ საოგადოებების ცნობიერება კონფლიქტის მშვიდობიანი დარეგულირების შესახებ	2
ძალადობის ფორმების აღმოფხვრა (რეფორმები)	ხელი შეუწყოს სამთავრობო და სამოქალაქო საზოგადოების დონეზე სტრუქტურული და კულტურული ძალადობის აღმოფხვრას	3
ახალი იდეების გენერირება	მოახდინოს ახალი იდეების გენერირება, რომელიც დაეხმარება გადაწყვეტილების მიმღებ პირებს კონფლიქტის მშვიდობიანი დარეგულირების პროცესის წარმართვაში	6

განუსაზღვრელობას კი კონფლიქტის დარეგულირების სფეროში მოღვაწე ინსტიტუციები გარდაუვალ წარუმატებლობამდე მიჰყავს.

კონფლიქტის ტრანსფორმაციის თეორიიდან გამომდინარე, რთული ისაუბრო მრავალდონიანი დიპლომატიის ცალკეული რგოლის წარმატებაზე. როგორც ადრე აღვნიშნეთ ეს გამომდინარეობს კონფლიქტის ფენომენის კომპლექსური ხასიათისა და ცვლილებების მიმართ არასტაბილური დამოკიდებულებიდან. მრავალდონიანი დიპლომატიის სეგმენტური ხასიათი, რომლის თითოეულ ელემენტს შორის არსებობს მნიშვნელოვანი მიმართებები, არ ექვემდებარება შეფასების ერთიან სისტემას. მიუხედავად სირთულისა, ჩვენ მაინც ვცადეთ ცალკე გამოგვეყო სამოქალაქო საზოგადოების საქმიანობის გარკვეული მიღწევები, რომლებიც შეიძლება გარკვეული კუთხით წარმატებად ჩაითვალოს.

შედეგების შესაფასებლად გამოვყავით, როგორც ზოგადი მიზნები, რომლებიც გააჩნია სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებს, ასევე კრიტერიუმების ჩამოყალიბებისთვის გამოვიყენეთ კონფლიქტის ტრანსფორმაციის სფეროში არსებული თეორიული ჩარჩოები.

ჩამოთვლილ კრიტერიუმებს შორის არსებობს მიზეზ-შედეგობრივი კავშირი. მაგალითისთვის დიალოგის ფორმატის ერთ-ერთ მიზანს წარმოადგენს კომუნიკაციის საშუალებით მხარეებს შორის უარყოფითი სტერეოტიპების ნგრევა. თუმცა, შეფასების კრიტერიუმად მათი ცალ-ცალკე გამოყოფა გამოიწვია, იმ ფაქტორმა, რომ სტერეოტიპების ნგრევა შესაძლებელია, არა მხოლოდ დიალოგის წარმოების საშუალებით, არამედ, მაგალითად, შიდა-საზოგადოებრივი სემინარების ჩატარებით კონფლიქტის მშვიდობიანი გზით დარეგულირების შესახებ. გარდა ამისა, საკითხის მნიშვნელობის სიდიდე არის კიდევ ერთი დამატებითი ასპექტი, რომელიც განსაზღვრავს ამ კრიტერიუმის კვლევის მეთოდში შეტანას.

1. ნეიტრალური და მშვიდობიანი სივრცის შექმნა დიალოგისთვის,

როგორც მესამე თავში აღვნიშნეთ, კონფლიქტის ტრანსფორმაციისთვის ერთ-ერთ არსებით პირობას წარმოადგენს ეფექტური კომუნიკაციის განვითარება გახლენილი საზოგადოებების ყველა დონეს შორის, დაწყებული გადაწყვეტილების მიმღები პირებიდან, დამთავრებული სოციუმუს ქვედა ფენით (grassroots). დიალოგის ფორმატი ხელს უწყობს კონფლიქტით დაშორებულ საზოგადოებებს შორის ნდობის აღდგენასა და თავისუფალი კომუნიკაციის არსებობას.

დიალოგს შესაძლოა გააჩნდეს, როგორც პირდაპირი, ასევე არაპირდაპირი ხასიათი. პირდაპირი დიალოგის ფორმას წარმოადგენს:

1. სემინარები, რომლებიც მიმართულია პრობლემის გადაჭრაზე;
2. სასწავლო ვიზიტები;

3. სოციუმის სხვადასხვა ფენების შეხვედრები (საერთო სფეროს წარმომადგენლების შეხვედრა, მაგალითად, ექიმები, ჟურნალისტები, მასწავლებლები, ექს-კომბატანტები და სხვა).

არაპირდაპირი დიალოგის ფორმას წარმოადგენს:

1. მედია საშუალებები (ტელე- და რადიო გადაცემები, რომლის ტრანსლირების არეალი მოიცავს გახლეჩილი საზოგადოებების ორივე მხარეს, ასევე დიალოგი პრესის საშუალებით);
2. კვლევითი პროექტები (კვლევითი პროექტები, არის დიალოგის ისეთი ფორმა, რომლის დროსაც გახლეჩილის საზოგადოებების წარმომადგენლებს შორის ინტერაქცია ხორციელდება ტექსტების, კვლევების საშუალებით).

საზოგადოებებს შორის დიალოგის ფორმები შესაძლებელია ცდებოდეს აქ ჩამოთვლილ ინტერაქციის ხასიათს და საერთოდ არ გულისხმობდეს სამოქალაქო სექტორის ჩართულობას ამ პროცესში. მაგალითისათვის შეიძლება მოვიყვანოთ ნათესავეებსა და ნაცნობებს შორის კომუნიკაცია სატელეფონო თუ სხვადასხვა სოციალური ქსელების გამოყენებით. თუმცა ჩვენ დიალოგის ფორმებზე საუბრისას აუცულებლად ვგულისხმობთ სამოქალაქო სექტორის მონაწილეობას, შესაბამისად, ასეთი სახის ურთიერთობები ამ კვლევის საგანს არ წარმოადგენს და არ განვიხილავთ.

დიალოგის პროცესის კულმინაციას წარმოადგენს კოოპერაციაზე დაფუძნებული ურთიერთობების ჩამოყალიბება, რაც გულისხმობს სხვადასხვა პროექტების ერთობივ განხორციელებას.

2. მოახდინოს მთავრობაზე ზეწოლა კონფლიქტის ძალადობრივი გზით დარეგულირების ალტერნატიული გზების ძიების კუთხით

პოსტ-კონფლიქტური საზოგადოებები ხასიათდებიან სენსიტიურობის მაღალი ხარისხით, რაც ზრდის მათი მანიპულირების საშუალებას. ხშირად მთავრობები, სარგებლობენ საზოგადოებაში არსებული განწყობით და იყენებენ მათ საკუთარი ძალაუფლების განმტკიცებისა და გახანგრძლივების მიზნით. მთავრობის ქცევა შესაძლებელია გულისხმობდეს მილიტარისტული პოლიტიკის წარმოებას, მონინაალმდევე მხარის დემონიზებასა და სხვა დესტრუქციულ აქტივობებს, რომელიც ამტკიცებს გადანყვეტილებების მიმღები პირების პოზიციებს და ასუსტებს სამშვიდობო პოლიტიკასა. ამკვიდრებს (ახალისებს) კონფლიქტის ძალადობრივი გზით გადანყვეტის კულტურას. სასურველის შესაძლებლად წარმოჩენა, არის ხელისუფლების საზოგადოებაზე ზემოქმედების ბერკეტი, რომელიც პოსტ-კონფლიქტური მოცემულობის პირობებში მეტად ძლიერია.

ასეთი რეალობის არსებობის შემთხვევაში საკანძო მნიშვნელობა გააჩნია სამოქალაქო სექტორის აქტიურობას სამშვიდობო პოლიტიკისა და ზოგადად იდეების პოპულარიზაციის კუთხით. ხელისუფლებაზე ზეგავლენა

შეიძლება ატარებდეს ე.წ. Watch-dog ტიპის ორგანიზაციების ზედამხედველობას, ასევე ძალადობრივი საშუალებების ალტერნატიული_ ე.წ. მოგება-მოგებაზე დაფუძნებული ინიციატივების შეთავაზებას.

3. მოახდინოს უარყოფითი სტერეოტიპების ნგრევა და აამაღლოს გახლჩილ საზოგადოებებში ურთიერთგაგება მონინაალმდეგე მხარეების მოთხოვნილებებისა და მოტივაციის გააზრების კუთხით

უარყოფით სტერეოტიპების ნგრევაში მოიაზრება იმ ნეგატიური განზოგადებების ცვლილება, რომელიც არსებობს კონფლიქტურ საზოგადოებებში და, რომლებიც ქმნიან უარყოფით ალქმებს „მონინაალმდეგე“ საზოგადოების შესახებ. ნეგატიური სტერეოტიპიზაცია არის შედეგი კონფლიქტოგენური გარემოსთვის დამახასიათებელი პოლარიზაციისა, როცა ხდება ჯგუფის დეინტეგრაცია და „ჩვენ“ და „ისინი“ ფენომენების წარმოქმნა. დეპოლარიზაცია ანუ უარყოფითი სტერეოტიპების მინიმიზება შესაძლებელია „მშვიდობის მშენებლობის ორგანიზაციების“ აქტიური ჩართულობის საშუალებით, რომელიც გულისხმობს, როგორც სასწავლო, ასევე საინფორმაციო სამუშაოების ჩატარებას პოსტ-კონფლიქტურ საზოგადოებებში. ამ კუთხით, ასევე აღსანიშნავია, დიალოგის ფორმის პროექტების განხორციელება, რომელიც ამცირებს „მტრის ხატისა“ და „დეკუმანიზაციის“ ფენომენების არსებობას. თუმცა, უნდა ითქვას, რომ, როცა საქმე ეხება ფართომასშტაბიან ეთნიკურ კონფლიქტებს, დიალოგის ფორმის პროექტების შესაძლებლობები მცირდება, რადგან შეუძლებელია ადამიანების ასეთი დიდი რაოდენობის შეხვედრების ორგანიზება. ამიტომ, სტერეოტიპების ნგრევისა და გახლჩილ საზოგადოებებში ნდობის ამაღლების კუთხით არსებულ სამუშაოს უნდა გააჩნდეს მრავალმხრივი ფორმები, რომელიც მოიცავს, როგორც დიალოგს, ასევე ინტრა - საზოგადოებრივი სამუშაოების ჩატარებას.

4. ხელი შეუწყოს კონფლიქტის სისტემური ანალიზის პროცესს

კონფლიქტის ტრანსფორმაცია შეუძლებელია განხორციელდეს კონფლიქტის მიზეზების ობიექტური ანალიზის გარეშე. კონფლიქტის ღრმა და სისტემური ანალიზი იძლევა მისი რეალური მიზეზებისა და დგენის საშუალებას, რაც თავის მხრივ ხელს უწყობს მხარეების მიერ საკუთარი შეცდომების გაცნობიერებასა და მონინაალმდეგე მხარის დემონიზაციის ტენდენციების შემცირებას. სამოქალაქო საზოგადოების როლი, ამ შემთხვევაში, დავინროვდეს იმ არასამთავრობო ორგანიზაციების საქმიანობით, რომელიც ახორციელებენ კონფლიქტის დინამიკისა და მიზეზების მუდმივ და სისტემურ ანალიზს. განსაკუთრებით ღირებულია ანალიზის ის ფორმები, რომელიც ხორციელდება დაპირისპირებული მხარეების საექსპერტო საზოგადოებების მიერ. დამატებით უნდა აღინიშნოს, რომ სასურველი ეფექტის მისაღწევად აუცილებელია განხორციელებული კვლევების გავრცელება საზოგადოების ფართო ფენებში.

5. აამაღლოს გახლეჩილი საოგადოებების ცნობიერება კონფლიქტის მშვიდ ოზიანი დარეგულირების შესახებ.

კონფლიქტის რაობაზე საუბრისას, უკვე არაერთხელ ავლნიშნეთ ამ ფენომენის პერმანენტულობის შესახებ საზოგადოებრივი ცხოვრების პროცესებში. კაცობრიობას საუკუნეების მანძილზე დაუგროვდა გარკვეული გამოცდილება კონფლიქტის მშვიდობიანი დარეგულირების შესახებ – სხვადასხვა კულტურებში არის ასახული კონფლიქტების მოწესრიგების სხვადასხვა მშვიდობიანი ფორმები, რაც არის საფუძველი თანამედროვე კონფლიქტოლოგიისა. თუმცა საგულისხმოა ის ფაქტი, რომ მეოცე საუკუნის მთელი მეორე ნახევრის განმავლობაში მიმდინარე პროცესებმა ეჭვქვეშ დააყენა საზოგადოებების მზაობა კონფლიქტების მიმართ მშვიდობიანი მიდგომების არსებობის კუთხით. მეტიც, ამ პერიოდმა ნათლად დაანახა ყველას, რომ საზოგადოებები, არა თუ მზად იყვნენ კონფლიქტების მშვიდობიანი დარეგულირებისთვის, არამედ მიისწრაფოდნენ ძალადობისა და სისხლისღვრისკენ. დადგა იმის აუცილებლობა, რომ შექმნილიყო ისეთი ფორმატები, რომლებიც აამაღლებდნენ ადამიანებში კონფლიქტთან ურთიერთობის მშვიდობიან კულტურას. საზოგადოებაში ასეთი კულტურის ჩამოყალიბებასა და განვითარებაში მნიშვნელოვანი როლი გააჩნია არასამთავრობო თუ სხვა სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებს. მათი როლი შეიძლება განვსაზღვროთ შემდეგი პუნქტობრივი ფორმით:

ა) მოახდინოს კონფლიქტოგენურ საზოგადოებებში კონფლიქტის მშვიდობიანი მეთოდებით დარეგულირების ფორმების კულტივირება, რომელიც შესაძლებელია განხორციელდეს ე.წ. „სამშვიდობო განათლების“ საშუალებით (სემინარები, ვორქშოპები, რომელიც მიმართული ტოლერანტული და პლურალისტული გარემოს ჩამოყალიბებისთვის)

ბ) პოსტ-კონფლიქტურ საზოგადოებებში ძალადობის შედეგად მიღებული ფსიქოლოგიური ტრავმების რეაბალიტაცია, რომელიც გულისხმობს არამხოლოდ ფსიქოლოგიურ დახმარებას, არამედ საკუთარი პრობლემების ადეკვატური გააზრებისა და მათი მშვიდობიანი გზით გადაჭრის წახალისებას.

6. ხელი შეუწყოს სამთავრობო და სამოქალაქო საზოგადოების დონეზე სტრუქტურული და კულტურული ძალადობის აღმოფხვრას, ხელი შეუწყოს ძალადობის (კულტურული, სტრუქტურული, პირდაპირი) ფორმების აღმოფხვრას.

7. მოახდინოს ახალი იდეების გენერირება, რომელიც დაეხმარება გადანყვეტილებისო: მიმღებ პირებს კონფლიქტის მშვიდობიანი დარეგულირების პროცესის წარმართვაში.

ცხრილი 1.1 პირველი, მეორე და მესამე დონის აქტორები და მათი სტრატეგიები

აქტორები	პირველი დონე	მეორე დონე	მესამე დონე
სტრატეგიები	<p>ორიენტირებულია შედეგზე:</p> <p>დაწყებული ოფიციალური და იძულებითი ზომებით (სანქციები, არბიტრაჟი, სამხედრო შუამავლობა), დამთავრებული არაიტულებითი ზომებით (ფასილიტაცია, მოლაპარაკებები, შუამავლობა, ფაქტების დამდგენი მისიები და ეთელი სამსახური)</p>	<p>ორიენტირებულია პროცესზე:</p> <p>არაოფიციალური და არაიძულებითი ზომები, ძირითადად ფასილიტაცია და კონსულტირება, რომელიც ხორციელდება პრობლემის გადაწყვეტაზე ორიენტირებული სემინარებისა და მრგვალი მაგიდის ფორმით</p>	<p>ორიენტირებულია პროცესზე და/ან სტრუქტურაზე:</p> <p>ადგილობრივი პოტენციალის განვითარება, ფსიქოლოგიური ტრავმების განკურნება, ტრენინგების ჩატარება ქვედა დონეზე</p> <p>ადგილობრივი მოსახლეობისთვის, განვითარება და ადამიანის უფლებების დაცვა</p>

შენიშვნა: ცხრილი აღებულია, Assessing the State-of-the-Art in Conflict Transformation , Cordula Reimann, The Berghof Handbook for Conflict Transformation.

ქართულ აფხაზური დიალოგი („შლაინინგის პროცესი“)		
ვორქშოპი 1	თებერვალი, 2000	შტადშლაინინგი, ავსტრია
ვორქშოპი 2	ივნისი, 2000	შტადშლაინინგი, ავსტრია
ვორქშოპი 3	ნოემბერი, 2000	ბად შცჰნალბაცკ, გერმანია
ვორქშოპი 4	მარტი, 2001	პოტსდამი, გერმანია
ვორქშოპი 5	ივლისი, 2001	ბერლინი, გერმანია
ვორქშოპი 6	დეკემბერი, 2001	ბერლინი, გერმანია
ვორქშოპი 7	აპრილი, 2002	შტადშლაინინგი, ავსტრია
ვორქშოპი 8	ივლისი, 2002	პერშინგი, გერმანია
ვორქშოპი 9	ნოემბერი, 2002	ბერლინი, გერმანია
ვორქშოპი 10	აპრილი, 2003	ჰამბურგი, გერმანია
ვორქშოპი 11	ივლისი, 2003	ბერლინი, გერმანია
ვორქშოპი 12	დეკემბერი 2003	შტადშლაინინგი, ავსტრია
ვორქშოპი 13	მაისი 2004	ბერლინი, გერმანია
ვორქშოპი 14	აპრილი, 2005	ოქსფორდი, დიდი ბრიტანეთი
ვორქშოპი 15	ივლისი/აგვისტო, 2005	ვენა, ავსტრია
ვორქშოპი 16	ნოემბერი, 2005	ბერლინი, გერმანია
ვორქშოპი 17	მარტი, 2006	ლონდონი, დიდი ბრიტანეთი
ვორქშოპი 18	ივნისი, 2006	შტადშლაინინგი, ავსტრია
ვორქშოპი 19	დეკემბერი, 2006	ლონდონი, დიდი ბრიტანეთი
ვორქშოპი 20	ივლისი, 2007	ლონდონი, დიდი ბრიტანეთი

დანართი 2

ქართულ-აფხაზურ და ქართულ-ოსურ დიალოგში ჩართული ახალგაზრდების მიმართვა

სახელმწიფო მინისტრის რეინტეგრაციის საკითხებში

საქართველოს მთავრობამ 2010 წლის 15 ოქტომბერს მიიღო დადგენილება №320 საქართველოს ოკუპირებულ ტერიტორიებზე საქმიანობის წარმართვის წესების შესახებ. დადგენილება არეგულირებს საერთაშორისო და ადგილობრივი ორგანიზაციების საქმიანობის წესებს აფხაზეთსა და ცხინვალის რეგიონში/სამხრეთ ოსეთში. ახალგაზრდები, რომლებიც ჩართულნი ვართ ქართულ-აფხაზური და ქართულ-ოსური დიალოგის პროცესში, მივიჩნევთ, რომ ამგვარი ინიციატივა პირდაპირ ეწინააღმდეგება სამოქალაქო საზოგადოების იდეას და შეუძლებელს ხდის ნდობის აღდგენისაკენ მიმართულ ქართულ-აფხაზურ და ქართულ-ოსურ სამოქალაქო დიალოგსა და ერთობლივ ინიციატივებს.

აღნიშნული დადგენილება ქმნის სამოქალაქო საზოგადოებაზე კონტროლის მექანიზმს, რომელიც სახელმწიფო მინისტრის აპარატს აძლევს საშუალებას თავისი გავლენის ქვეშ მოაქციოს ნდობის აღდგენისაკენ მიმართული ნებისმიერი საზოგადოებრივი ინიციატივა. პროექტის განხორციელებისათვის საქართველოს სახელმწიფო მინისტრის თანხმობის მოპოვების ვალდებულება, რომელიც მინისტრის ბრძანებით ფორმდება, საერთაშორისო თუ ადგილობრივი ორგანიზაციების სამოქალაქო ინიციატივებს სახელმწიფო ინიციატივებზე აქცევს. ეს თავისთავად ეწინააღმდეგება სამოქალაქო საზოგადოების იდეას, რაც ქვეყნის დემოკრატიული განვითარების ერთ-ერთი უმთავრესი წინაპირობაა.

გარდა ამისა, ამ დოკუმენტის მიხედვით სახელმწიფო მინისტრის აპარატი უფლებამოსილი იქნება ნებისმიერ დროს ნებისმიერ ეტაპზე შეაფერხოს მიმდინარე თუ ახალი პროექტები, თუ ისინი არ შეესაბამება საქართველოს ხელისუფლების პოზიციებსა და მიდგომებს. მაგალითისთვის, სამშვიდობო პროექტების განხორციელებისათვის ერთ-ერთ ძირითად კრიტერიუმს წარმოადგენს მოთხოვნა, რომ ურთიერთობების აღდგენის პროცესში ჩართული უნდა იყვნენ ოკუპირებულ ტერიტორიაზე მცხოვრები ადამიანები და მხოლოდ ამ ტერიტორიებიდან დევნილი მოსახლეობა. მიგვაჩნია, რომ ეს არამართებული მიდგომაა, რადგან არადევნილი საზოგადოების მონაწილეობას კონფლიქტის დარეგულირების პროცესში დიდი მნიშვნელობა აქვს აფხაზებს, ოსებსა და მთელი საქართველოს დანარჩენ მოსახლეობას შორის ნდობის აღდგენისათვის. დაუშვებელია ამ პროცესებში ქვეყნის მოსახლეობის მხოლოდ ერთი ჯგუფის აქტიური ჩართვა და დანარჩენი საზოგადოების ნდობის აღდგენის პროცესებიდან მოწყვეტა.

ასევე, მიგვაჩნია, რომ ეს დადგენილება ხელს შეუშლის ქართულ-აფხაზური და ქართულ-ოსური სამოქალაქო დიალოგის პროცესს. მაშინ როდესაც,

ოფიციალურ მოლაპარაკებებს ჯერ რამე კონკრეტული შედეგი არ მოუტანია, ნათელია კონფლიქტების მოგვარებაში არაფორმალური დიალოგისა და სამოქალაქო საზოგადოების ჩართულობის აუცილებლობა. მაგრამ ამ დადგენილებით მივიღებთ მხოლოდ უკუშედეგს: აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის მკვიდრთ პრინციპულად შეუძლებლად მიაჩნიათ ისარგებლონ საქართველოს ხელისუფლების მიერ ინიცირებული, თუნდაც საკმაოდ პრაგმატული შესაძლებლობებით (რეინტეგრაციის საკითხებში სახელმწიფო მინისტრის მიერ დამტკიცებული პროექტები, ნეიტრალური სამგზავრო დოკუმენტი, საქართველოს მოქალაქის პასპორტი და სხვ.), რაც გამოწვეულია ამ რეგიონების მოსახლეობის უნდობლობით საქართველოს ხელისუფლების მიმართ. ჩვენთვის, როგორც ამ პროცესებში ჩართული ადამიანებისათვის, კარგადაა ცნობილი, რომ სახელმწიფო მინისტრის მიერ ბეჭედ-დასმული პროექტების განხორციელება და მათში მონაწილეობა აფხაზი და ოსი პარტნიორებისათვის მიუღებელი იქნება და ამის პრევენტები უკვე არსებობს. შედეგად, ასეთი დებულებები საფრთხეს უქმნის ქართულ-აფხაზური ან ქართულ-ოსური ინიციატივების არსებობას.

ჩვენი აზრით, უნდა გაიმიჯნოს საერთაშორისო და ადგილობრივი სამოქალაქო პროექტები სახელმწიფო ინიციატივებისგან, რათა ქართველებმა აფხაზეთან და ოსებთან კონსტრუქციულ გარემოში, ყოველგვარი წინაპირობის გარეშე შეძლონ დიალოგის წარმართვა. სხვა შემთხვევაში, ვფიქრობთ, შედეგზე ორიენტირებული დიალოგი წარმოუდგენელია.

ამისათვის უმნიშვნელოვანესია, არ მოხდეს სახელმწიფოს მხრიდან სამშვიდობო და სამოქალაქო ინიციატივებში ჩარევა, რათა თავიდან ავიცილოთ აფხაზი და ოსი პარტნიორების კიდევ უფრო გაუცხოება და საქართველოს სამოქალაქო საზოგადოებისათვის უნდობლობის გაღრმავება.

ჩვენთვის ყველაზე მთავარი და პრობლემატური ის სავალალო შედეგია, რომელიც დიდი ალბათობით შეიძლება მოჰყვეს ზემოხსენებულ პროცესებს. არსებობს აფხაზებისა და ოსების იზოლაციის საკმაოდ დიდი საფრთხე, რის შედეგაც ჩვენი ხალხები სხვადასხვა მიმართულებით განვითარდებიან და საბოლოოდ დაიკარგება ჩვენი დამაკავშირებელი ღირებულებები და ამით მომავალში ჩვენი მშვიდობიანი თანაცხოვრების შესაძლებლობა. ამავდროულად, უნდა აღინიშნოს, რომ იზოლაცია ხსენებულ რეგიონებს სულ უფრო მეტად აკავშირებს რუსეთს და შესაბამისად, ამ რეგიონებში უალტერნატივო იქნება რუსიფიკაცია და რუსეთში დომინირებული კვაზი-ღირებულებების გავრცელება.

მართებულად მიგვაჩნია, ხელისუფლებამ ძალადაკარგულად გამოაცხადოს დადგენილება №320 საქართველოს ოკუპირებულ ტერიტორიებზე საქმიანობის წარმართვის წესების შესახებ, რომელიც, ერთი მხრივ ეწინააღმდეგება სამოქალაქო საზოგადოების იდეას და მისი ამოქმედება მიუღებელია დემოკრატიულ პრინციპებზე დაფუძნებულ სახელმწიფოში, ხოლო მეორე მხრივ, ხელს შეუშლის მომავალში ქართული, აფხაზური და

ოსური სამოქალაქო საზოგადოების ჩართულობას არსებული კონფლიქტების დარეგულირებაში.

ვფიქრობთ, ხსენებული დოკუმენტის გაუქმება მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს საქართველოს ხელისუფლებისადმი ნდობის აღდგენის პროცესს და კონფლიქტური რეგიონების მკვიდრთათვის საქართველოს კონსტიტუციით გათვალისწინებული გარანტიების ამოქმედების შესაძლებლობას. ამ ქმედებით საქართველოს ხელისუფლება ასევე შეძლებს აღიდგინოს შელახული საერთაშორისო იმიჯი, რაც სწორედ ამ დადგენილების მიღებას მოჰყვება. ცნობილია, რომ საერთაშორისო ორგანიზაციების დამოკიდებულება ამ დოკუმენტის მიმართ არ არის პოზიტიური.

აქვე გვინდა ხაზი გავუსვათ იმ ფაქტს, რომ მოცემული დადგენილება მიღებულ იქნა საჯარო განხილვების გარეშე, განსხვავებით საქართველოს *ოკუპირებული ტერიტორიების მიმართ სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის* შემუშავებაზე არსებული პოზიტიური პრეცედენტისგან. ზემოხსენებული დადგენილების მზადების შესახებ ადგილობრივი ორგანიზაციები და დაინტერესებული პირები ინფორმირებული საერთოდ არ ყოფილან, მაშინ როდესაც სახელმწიფო მინისტრის აპარატი დისკუსიებს მართავდა დონორ და საერთაშორისო ორგანიზაციებთან. ეს ფაქტი იმაზე მიანიშნებს, რომ სახელმწიფოს მხრიდან იგნორირებულია საქართველოს სამოქალაქო საზოგადოების აზრი.

განხილული დადგენილების გაუქმებასთან ერთად, ქართულ-აფხაზური და ქართულ-ოსური დიალოგის პროცესში ჩართული ახალგაზრდები მივესალმებით საქართველოში მოქმედ სამოქალაქო სექტორის წარმომადგენლებთან ერთად ფართომასშტაბიანი დიალოგის დაწყებას კონფლიქტების დარეგულირების საკითხებზე.

თარიღი: 8 დეკემბერი, 2010 წელი

კვლევის რესპონდენტები:

მირა სოვაკარი - „შერიგების რესურსების“ კავკასიური პროექტების მენეჯერი;

ჯონათან კონი - „შერიგების რესურსები“, პროგრამების დირექტორი.

თინათინ ასათიანი - კონფლიქტებისა და მოლაპარაკებების საერთაშორისო ცენტრი, პროექტ „ჩართულობა დიალოგის გზით“ კოორდინატორი ქართული მხრიდან;

თინათინ ლოლელიანი - კონფლიქტებისა და მოლაპარაკებების საერთაშორისო ცენტრი, კვლევებისა და ანალიზის განყოფილება;

პაატა ზაქარეიშვილი - კონფლიქტებისა და ნაციონალიზმის კვლევის ცენტრი, („შლაინინგის პროცესის“, „ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის ასპექტების“, „ახალგაზრდული დიალოგის პროექტის“ – კოორდინატორი ქართული მხრიდან);

ნინო კალანდარიშვილი - კონფლიქტებისა და ნაციონალიზმის კვლევის ცენტრი, „ახალგაზრდული დიალოგის პროექტის“ (შერიგების რესურსები) ადგილობრივი კოორდინატორი

კოტე ჩოკორაია – ახალგაზრდული ორგანიზაცია „პირველების“ ხელმძღვანელი, „ახალგაზრდული დიალოგის პროექტის“ მონაწილე (შერიგების რესურსები)

ჯულიეტ სკოფილდი - „საერთაშორისო განგაშის“ ევრაზიის პროგრამის მენეჯერი

ივლიანე ხაინდრავა - პროექტ „დიალოგი კვლევის გზით“ („საერთაშორისო განგაში“) მონაწილე-მკვლევარი

მედეა ტურაშვილი - კრისიზების საერთაშორისო ჯგუფის მკვლევარი, ახალგაზრდული პროექტის „ჩართულობა დიალოგის“ გზით მონაწილე

მამუკა ყუფარაძე - ასოციაცია „სტუდია რე“-ს თავჯდომარე, ფილმის „ნების არქონა“ რეჟისორი

გიორგი შაიშმელაშვილი - კულტურულ ურთიერთობათა ცენტრი „კავკასიური სახლის“ სამშვიდობო პოლიტიკისა და უმცირესობათა ინტეგრაციის პროგრამის კოორდინატორი, „ახალგაზრდული დიალოგის პროექტისა“ (Conciliation Resources) და „დიალოგი ჩართულობის გზით“ მონაწილე (IKV Pax Christi, Berghof Peace Support);

იულია ხარაშვილი - იძულებით გადაადგილებულ ქალთა ასოციაცია „თანხმობა“ დირექტორი;

გიორგი კანაშვილი - კულტურულ ურთიერთობათა ცენტრის - „კავკასიური სახლის“ დირექტორი, „ახალგაზრდული დიალოგის პროექტისა“ (Conciliation Resources) და „დიალოგი ჩართულობის გზით“ მონაწილე (IKV Pax Christi, Berghof Peace Support);

ლალი დევიძე - „ახალგაზრდული დიალოგის პროექტისა“ (Conciliation Resources) და „დიალოგი ჩართულობის გზით“ მონაწილე (IKV Pax Christi, Berghof Peace Support).

**CIVIL DIPLOMACY
IN THE GEORGIAN-ABKHAZ CONFLICT**

**Association
“Justice and Liberty”
2011**

Editorial Board:

Author:

Tato Khundadze

Editors:

**Tamar Kheladze
Irakli Sesiashvili**

Translation:

Lia Mamniashvili

Editor of English Version:

Vincent Boivin

Technical Editor:

Irakli Svanidze

The publication was composed and made up in the Association “Justice and Liberty”

OPEN SOCIETY GEORGIA FOUNDATION
ფონდის მიზანშეწონილია საქართველოსთვის

Published with the financial support of
the Open Society Georgia Foundation

The views, opinions and statements expressed by the authors and those providing comments are theirs only and do not necessarily reflect the position of the Foundation. Therefore, the Open Society Georgia Foundation is not responsible for the content of the information material.

© 2011. Association “Justice and Liberty”

Executive Summary

Within the project “Civil Society and Conflict Transformation” implemented with the financial support of the “Open Society Georgia” Foundation, the Association for “Justice and Freedom” conducted a research on Civil Diplomacy in the Georgian-Abkhaz Conflict. The project aimed at exploring existing civil initiatives striving to transform the Georgian-Abkhaz conflict and raising public awareness through the publication and promulgation of the research’s results. The main purpose of the research was to provide answers to the following questions: what was the reason for the disruption of the conflict transformation process in Georgia and why was the transformation not successful? Was it or not a result of irrelevant actions of the Georgian Government and civil society?

The present research is based on the analysis of local and international peace building organizations’ work and interviews conducted with surveyed experts (total of 15 respondents). For the present research, we have also used the focus group method in which five experts were involved. The research identifies the main reasons for the disruption of the conflict transformation process. The research also contains recommendations for civil society organizations that are based on the results and main findings of the research.

The present research is mainly targeted towards civil society organizations that are engaged in the peace building process in Georgia. The research may also be interesting for the Government, international institutions and interested individuals who are working on issues related to the Georgian-Abkhaz conflict.

We hope that the present research will trigger a public discussion and will encourage the generation of new ideas and efforts regarding the transformation of the Georgian-Abkhaz conflict.

Chapter I

Introduction

Civil actors and their role in the transformation of conflicts is one of the most interesting research topics in conflict and peace studies.

The interest towards this topic has significantly increased after the collapse of the Soviet Union, which was followed by a generation of conflicts of a “new type”. The collapse of the huge empire caused irreversible developments within the newly created states, which were manifested by secessionist movements becoming active and by harsh resistance between governing elite groups. The Soviet Republics’ aspirations for independence and active ethnic nationalist movements exacerbated the fear within minority ethnic groups and deepened the alienation towards “titular” nations. Russia, where the hope for maintaining the empire was still alive, used the above-mentioned collisions for its own benefit. As a result, five conflicts of the “new type” were generated in the post-Soviet area, with a tremendous human cost, hundreds of thousands of Internally Displaced Persons (IDP) and a risk of conflict renewal¹.

The bipolar international system of the Cold War period determined the types and characteristics of the world’s conflicts. An ideological confrontation between the two poles of the system generated hot spots worldwide that evidently, in the first place, derived from the two adverse states’ desires to increase and further spread their influence. Within this setting, ideological approaches were used as instruments for conflict management².

Occurrences of the “new type” of conflicts that are significantly different from the resistance movements of the cold war period created the need for the development of new conflict resolution approaches.

In the modern world, with an increased interdependence of states where a process of globalization has become irreversible, the influence of non-governmental actors in the political decision-making process is becoming increasingly evident.

An active participation of the public in the political life creates a reality where decisions made at the highest level necessarily require the approval of a lower unit. We can assume that in a modern democratic society, the illegitimacy of decisions made at the highest level of power serves as one of the primary causes for political crisis.

---

¹ To compare please see ABKHAZIA: DEEPENING DEPENDENCE, p. 8 http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/202_abkhazia_deepening_dependence.ashx

² Obviously there are exceptions with regard to the arising of conflicts, such as the conflicts in Cyprus and Rwanda for instance. However, as mentioned above, ideological conflicts were the most widespread.

The changes that took place in a general political context promoted paradigms that are different from real politics (such as, for instance, constructivism). This explains the popularity of theories and approaches such as conflict “management”, “transformation” and “resolution”. These theories resonate and are suited with the modern reality and recognise the tremendous importance of civil society in the process of political change. Methods of conflict studies such as the cultivation of cooperation-based ideas as well as increasing international society’s engagement in conflict regulation are linked to these theories.

Nevertheless, it must be mentioned that in reality these theories were unproductive in resolving ethnic conflicts. The ineffectiveness of the steps made to transform conflicts in Georgia is a clear example of it.

Although the ethnic conflicts that occurred in Georgia attracted a big attention worldwide, it happened upon their submersion and not during their active phase. Numerous international intergovernmental and non-governmental organizations entered the country, which aimed at peace building and the creation of a stable environment in the region.

Notwithstanding the scale of the efforts made by the international community, the creation of a culture of peace amongst the divided societies was not achieved. A clear evidence of this is an unstable and often negative attitude towards the reconciliation process in these societies, which was accompanied by the facts of violence during the post-conflict period. The non-achievement of significant results during the past period naturally poses questions and without answering them progress can not be achieved. It is necessary to determine what was the reason for the disruption and failure of the conflict transformation process in Georgia. Was it the result of irrelevant actions of the Government and civil society? Does the understanding of the reasons for the disruption of the transformation process requires a more thorough analysis?

The main objective of the current work is to determine what were the stumbling obstacles for conflict transformation in Georgia and what is the reason for the low impact of civil society’s engagement (public diplomacy) in this process. In order to achieve this goal we identified four very reputable non-governmental organizations which are highly regarded and trusted in both societies, different sides of the conflict³. This method implies the evaluation not only of international organizations’ work, but also monitoring actions of their local partners and reaching appropriate conclusions.

In the present research, we first of all determine conceptually where civil society falls in the conflict transformation process; at the next stage we review, within

---

³ The present research refers only to the peace initiatives for the resolution of the Georgian-Abkhaz conflict .

the analysis of the four international non-governmental organizations' work, the level of engagement of the Georgian and the Abkhaz civil societies; at the final stage we conduct a comparative analysis of theory and practice. A theoretical model of conflict transformation allows us to determine the methods, tools, limits, problems and goals of civil society's actions, and reveals the tendencies and limitations through further comparative analysis in order to make adequate conclusions.

Moreover, during the research process, we actively used the focus group method and indepth (non-structured) interviews. We selected the respondents based on the degree of their engagement in the Georgian-Abkhaz dialogue and their experience in the peace building process. Such a methodology led us to important findings which we will discuss in the conclusion of the current research.

The research contains six main parts: The Introduction, the Methodology and The Theoretical Basis of the Research, the Review of the Peace Building Organizations, The Main Barriers for the Peace Building Process, The Focus Group Results, and the Conclusion.

Chapter II

The Methodology and the Theoretical Basis of the Research

2.1. The Methodology of the Research

In this research, we present the methodology component in two parts: The first is the theoretical/methodological aspect of the research, which is based on theoretical models of conflict studies and provides us with a conceptual framework. The second, - technical/methodological aspect, which is used for obtaining and analysing empirical data, is mainly based on the analysis of secondary sources that includes existing researches, articles, essays and other material which carry an important value and function for a steady analysis of the major assumptions and hypotheses.

In this research, we paid a significant attention to non-structured interviews⁴ since this kind of interviews, as opposed to structured interviews, provides more flexibility and freedom. Interviews were conducted with experts working on the conflict, representatives of international non-governmental organizations, and with active participants of the Georgian-Abkhaz dialogue. This additional component of the research enriched the research by adding an interesting feature to it and led us to finding answers to new questions.

At the final stage of the research, which implied the evaluation of projects and making conclusions, we used a criteria consisting of seven components; in the evaluation system and through the focus group, we reviewed civil initiatives related to conflict transformation and identified their strengths and weaknesses, which are reflected in the final conclusion.

2.2. The Conflict Transformation

In this chapter, we try to discuss one of the strategies for conflict regulation – transformation, which is an important component of modern conflict and peace studies. In this case, our main goal is to review the main postulates of transformation theory, formulate a conceptual basis and then, within this framework, evaluate the work of civil-society actors engaged in the regulation of the Georgian- Abkhaz conflict.

Transformation [Transformatio in Latin] is a Latin word and means reconstruction, change ⁵. The definition of **conflict transformation** as such

---

⁴ See Zurabishvili, T, 2006, page 14 <http://www.ucss.ge/upload/iblock/ed0/ed0bfc8dc56c1add7a368a99025fddf0.pdf>

⁵ See the Civic Education Dictionary, <http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=3&t=40348><http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=6&t=22580>

was established relatively recently, its usage in scientific literature coincides with the collapse of the Soviet Union. This was linked to a so-called “matrioshka nationalism” entering an active phase and increasing secessionist aspirations in the Former Soviet Republics. Theoretical approaches offered then by conflict studies were not able to meet the challenges of those times and were unable to stop state crises in the post-Soviet space, which generated ethnic rivalry and mass killings. Therefore, the need to develop new conceptual frameworks, which would provide the effective means for bringing the volume of violent events of the conflict to a minimum and to establish long-term peace in the conflict regions, was crucial. However, it should be mentioned that the concept of conflict transformation already existed in the Eighties; as John Paul Lederach points out, he started using this term from 1980 with regards to conflicts in Central America⁶.

However, plenty of theoretical scientists as well as practicing experts oppose the idea of discussing conflicts only in a negative way and provide for a different definition of its nature. Unlike conflict resolution theory, which defines conflicts as a “bad phenomenon”⁷ with its resolution possible through mediation or other kind of intervention during a short period of time, transformation theory views the conflict phenomenon as a “non-violent struggle for social changes”⁸. In other words, a conflict is a type of “motor for changes that makes relationships and social structures dynamically accountable to basic needs of a human being”⁹. According to one of the prominent scientists of conflict transformation theory, Johan Galtung, a conflict has positive as well as negative faces, and it is created from obstacles existing in a structure of the society¹⁰.

Conflict transformation theory offers a different description of conflicts. As Lederach points out, a conflict viewed through a “transformation lense” is not connected to its immediate resolution through negotiations and other techniques, but rather gives a paradigm of a complex nature for the conflict regulation¹¹.

---

⁶ Lederach, John Paul. “Conflict Transformation.” *Beyond Intractability*. Eds. Guy Burgess and Heidi Burgess. Conflict Research Consortium, University of Colorado, Boulder. Posted: October 2003 <http://www.beyondintractability.org/essay/transformation>.

⁷ Spangler, Brad. “Settlement, Resolution, Management, and Transformation: An Explanation of Terms.” *Beyond Intractability*. Eds. Guy Burgess and Heidi Burgess. Conflict Research Consortium, University of Colorado, Boulder. Posted: September 2003 http://www.beyondintractability.org/essay/meaning_resolution.

⁸ Cordula Reimann, 2007, For conflict transformation: the survey of contemporary theories related to the conflict settlement, *The Berghof Handbook for Conflict Transformation*, http://www.berghof-handbook.net/documents/publications/russian_reimann_handbook.pdf

⁹ Lederach, John Paul. “Conflict Transformation.” *Beyond Intractability*. Eds. Guy Burgess and Heidi Burgess. Conflict Research Consortium, University of Colorado, Boulder. Posted: October 2003. <http://www.beyondintractability.org/essay/transformation/>

¹⁰ See for comparison: Galtung, J. 1996. *Peace by Peaceful Means*, 70-126.

¹¹ *Ibid.*

For conflict transformation, it is necessary that each unit of the society has its own role in a long-term peace building process. This process must be implemented gradually, step by step, with a gradual engagement of different groups (layers) of the society.

According to this theory, the main focus is on the elimination of “cultural and structural violence”. Structural violence is a result of a “bad” governance system, which is characterised by political, social and economic inequality, and unequal distribution of power and resources. The cultural violence can be defined as a social event granting “legitimacy”, which legalises structural violence in the society¹².

It must be mentioned that there is a certain correlation between state-building and conflict transformation. “Evil structures” existing in an environment of weak statehood create a rich soil for conflicts to escalate into a violent stage. The absence of a culture of peaceful resolution of conflicts is one of the main reasons for military resistance.

When the transformation model is used, it provides for an opportunity to get rid of the conflict’s “forms of violence”, that allows the parties to implement social changes through peaceful political methods.

We can easily call conflict transformation theory a development theory because the elimination of structural and cultural violence through the establishment of “good governance” promotes the satisfaction of basic needs of individuals, which obviously is a major precondition for creating and maintaining the rule of law and a developed society.

2.3. Multi-track Diplomacy: A Major Instrument for Conflict Transformation

What is multi-track diplomacy and why do we need it? A conflict, due to its difficult and complex nature, is not able to get rid of its violent forms without an active engagement of all segments of the society. Hence, it is necessary to use multi-track approaches, which will have a positive influence on peace building and conflict transformation in societies divided by conflicts. Unlike the strategy for conflict resolution, which is mainly oriented towards initiatives at the second level of diplomacy, the transformation model uses in addition the third level of diplomacy.

To see the big picture, it is better to differentiate and analyse specific elements of multi-track diplomacy (See Annex, Chart 1.1) .

---

¹² Cordula Reimann, 2007, For conflict transformation: the survey of contemporary theories related to the conflict settlement, The Berghof Handbook for Conflict Transformation, http://www.berghof-handbook.net/documents/publications/russian_reimann_handbook.pdf

As the chart in the Annex demonstrates, multi-track diplomacy involves a broad scope of actions oriented on the result, the process and structural changes. We should also mention here that each track of diplomacy is logically connected to others. It is impossible to evaluate the success or the failure of any of the tracks separately because the general picture will not change without a general consensus in the society. In other words, conflict transformation can not be implemented at separate levels of groupings within a given society.

We must mention that the above mentioned approach of multi-track diplomacy highlights the importance of the engagement of the full spectrum of the society in the conflict transformation and peace building processes, as well as the importance of coordination between the different tracks of diplomacy. This is due to the fact that the conflict, based on its complex nature, requires a systemic approach, and its transformation is not possible with inconsistent and uncoordinated approaches. On the other hand, coordination and consistent efforts create a synergy which facilitates a peaceful resolution of the conflict¹³. It must be mentioned that coordination does not imply monopolization of the process by the state, i.e. the representative of the first track. A growing influence of the state on the civil society sector is mutually exclusive to the processes of democracy and peace. Moreover, such a tendency directly indicates the growing of forms of structural violence, which disproportionately impacts the processes of peace building and conflict transformation. Coordination amongst tracks of diplomacy is based not on violent control, but on the principles of accountability and cooperation.

Chapter III: International Peace building Organizations Acting in Georgia and Peace-building Initiatives

During the research, we identified four major international organizations that have achieved significant results in terms of rebuilding trust amongst divided groups, destroying existing negative stereotypes and creating a cooperative environment between mid-level leaders. One of the main criteria we used to select these organizations was the degree of trust towards them amongst both divided societies affected by the conflict. In terms of the degree of reputation amongst the population separated by the dividing lines, as well as in terms of the number and the effectiveness of projects implemented, four international non-governmental organizations stood out:

1. Conciliation Resources
2. International Alert

---

¹³ McDonald, John W. "Multi-Track Diplomacy." *Beyond Intractability*. Eds. Guy Burgess and Heidi Burgess. Conflict Research Consortium, University of Colorado, Boulder. Posted: September 2003 http://www.beyondintractability.org/essay/multi-track_diplomacy/.

3. University of California at Irvine

4. Berghof Research Center for Constructive Conflict Management.

In this chapter, we also placed the projects of local and international non-governmental organizations that had a certain impact on the peace building process; although the main focus is still on the analysis of the projects implemented by those four organizations.

We chose to study the work of international organizations because of the two following reasons:

1. Georgian and Abkhaz civil society organizations do not have the opportunity, due to a number of subjective and objective reasons, to have direct independent interactions without international donors and non-governmental organizations.
2. The facilitation process was implemented by international organizations.

Taking into account these two reasons, we can say that Georgian-Abkhaz civil initiatives either would not have existed, or would have existed in a very limited way, without any international engagement. Therefore, our research, deriving from the existing reality, is based on the analysis of the experience of international non-governmental organizations, which naturally include the Georgian-Abkhaz civil initiatives.

For the analysis, we selected the projects that based on their forms, character and dimensions had had an impact on the structure and the process of the conflict and had managed to achieve specific results towards the development of the peace process.

3.1. Dialogue and internal state actions

In the present sub-chapter, which relates to the review of the projects for the Georgian-Abkhaz civil dialogue, we discuss a few of such projects in detail. We also discuss the weaknesses and the problems due to which the conflict transformation at the society level failed.

The “Schlaining Process”¹⁴

The “Schlaining Process” is one of the most important processes that was being implemented by “Conciliation Resources” within the format of the Georgian – Abkhaz dialogue. The project started in February 2000 and it was given a symbolic name, the “Schlaining Process”, since the first meeting for

---

¹⁴ <http://www.c-r.org/our-work/caucasus/schlaining.php>.

the project was held in the city of Schlaining, Austria. One of the organizers of the initial meetings, along with “Conciliation Resources”, was the “Berghof Research Center”¹⁵.

The first meeting took place in January 1997 in the city of Schlaining, in the “Austrian Study Centre for Peace and Conflict Resolution”.

The project had three specific objectives:

1. Provide support to the representatives of the civil society organizations at both sides of the conflict in order to assist them to develop their capacity and deepen their knowledge according to their interests and their needs;
2. Develop appropriate forums for communications, which would enable the decision makers to develop constructive approaches and common initiatives in order to eliminate major difficulties.
3. Generate and develop common ideas (vision) amongst the participants of the project, which would allow them to transfer the dialogue process into practical projects, actions and political decisions¹⁶.

Apart from these three major objectives, the authors of the project also aimed at conducting seminars within a pre-defined theoretical structure, i.e. to achieve a practical implementation of the “interaction and cooperation” diagram within the dialogue framework. This conceptual diagram first of all aims at establishing a contact between the participants of the dialogue. Its following stages imply establishing common understandings, a review and discussion of the problems, the development of a theoretical scheme for the resolution of the problem, and finally achieving the “common action”.

This format of dialogue was created for government officials, politicians and civic actors. It allowed the politicians to engage in a dialogue on painful issues behind closed doors and analyze the problems they faced and generate new ideas for the resolution of these problems. The project format was unofficial; the parties did not represent official delegations and therefore did not make political decisions. The participants did not represent state institutions and participated in the project as experts. The work was conducted based on the “Chatham House” principle, i.e. citation of any of the participants or the parties was not allowed, but it was permissible to put ideas into the public domain (i.e. peoples’ names were not to be cited in relation to any comments). This form of confidentiality ensured an appropriate environment for open, direct and substantial work to be done. Participants were able to discuss every aspect of the conflict and peace process in frank and open terms. The

---

¹⁵ See, Oliver Wolleh, *A Difficult Encounter – The Informal Georgian-Abkhazian Dialogue Process*, 2006, http://www.berghof-peacesupport.org/publications/SC_Difficult_Encounter.pdf

¹⁶ *Ibid.*

core part of the project was the fact that only Georgian and Abkhaz high ranking officials, politicians and experts participated in the meetings. The third party did not participate in the process of dialogue itself. “Conciliation Resources” (as well as the “Berghof Centre” till 2004) played only the role of facilitator. This process was the only format which provided Georgian and Abkhaz politicians regular and consistent opportunities to have an informal dialogue without the influence of third parties; to define their own strategy and tactical steps through studying, analyzing and taking into consideration the positions and the interests of the adverse party; to clarify, through the dialogue, the vision of the other party on a range of issues, and therefore prepare grounds for future official and unofficial meetings; from February 2000 till July 2007 total of 20 workshops were conducted within the project of the “Schlaining Process”.

The merits of the “Schlaining Process” can be listed as follows:

1. The big scale of the project

It implies a significant number of participants from both sides of the conflict (a total of 56 individuals from the Abkhaz side and of 59 individuals from the Georgian side participated in the project).

2. The level of commitment demonstrated within the project and the project’s important impact on the process.

This positive outcome of the projects becomes evident looking at the creation of positive documents such as “the Key for Future”¹⁷ and “The Concept for the Special Status of Abkhazia within the Georgian State”. Although none of these documents have been put to work, the creation of such positive documents based on mutual interests demonstrates the significant impact of the “Schlaining Process”.

3. The informative nature of the Project.

This feature of the project can be elaborated in the following manner: taking into account the fact that politicians participated in the “Schlaining Process”, this allowed for information exchanges between the parties and for a revision of their positions. The fact that the meetings held under this project were of an informal nature, it allowed the politicians to engage in the dialogue without populist pressures and overcome myths and prejudices created as a result of the conflict in both societies.

Notwithstanding the fact that high government officials from both sides participated in the process, it did not manage to transform the Georgian -

---

¹⁷ “This document was not a direct product of the Schlaining process although one of the authors did take part in the Schlaining process and his thinking might well have been informed by it”, comment of Jonathan Cohen (Conciliation Recourses, Director of Programmes).

Abkhaz conflict constructively. Such a failure was caused by a number of reasons, which we will discuss in the conclusion of the current research.

The last meeting of the “Schlaining Process” took place on 26-30 July 2007 in London. According to one of the organizers and an active participant of the process, Mr Paata Zakareishvili, one of the reasons of the termination of the project was a radical change in the Georgian Government’s approach towards conflicts. According to Mr Zakaraeishvili, the Georgian Government attempted to transform the Georgian-Abkhaz and the Georgian-Ossetian conflicts into a Georgian-Russian resistance mode. The Georgian Government evidently was not interested in continuing the Georgian-Abkhaz dialogue process. Therefore, the Government took several measures to make the termination of the “Schlaining Process” inevitable. Mr Zakareishvili describes, in one of his articles¹⁸, how the “Schlaining Process” had been blocked step by step. According to him, the Georgian Government, with the purpose of blocking the process, banned politicians under its influence from participating in the process. As a result, continuing the dialogue process in its existing format became impossible.

The University of California at Irvine has been regularly organizing, since 1997, meetings and seminars within the under the coordination of Paula Garb; where representatives of the Georgian and Abkhaz societies discuss various problematic issues within the format of a dialogue. The dialogue is transparent, which implies that meetings are recorded and the work later published. 15 issues have been published within the framework of this project. The title of the series is “The Aspects the Georgian-Abkhaz Conflict” and it is published in Russian and English (abstract). The work is also available online¹⁹.

Unlike the “Schlaining Process”, these project belongs to the second track diplomacy since only representatives of the civil-society participate in it. Paata Zakareishvili points out that the books published at the initial stage of the project (“The Aspects the Georgian-Abkhaz Conflict”) did not get much public attention and were unpopular; nowadays this tendency has been changed and few parts of the series have been reprinted.

The main objectives of the project are as follows:

1. To support the constructive dialogue and cooperation between the Georgian and the Abkhaz societies;
2. Contribute to the development of conflict transformation theory though monitoring the impact of unofficial diplomacy and the dynamics of the conflict;

---

¹⁸ http://zakareishvili.com//index.php?categoryid=1&p2_articleid=3.

¹⁹ Publications From Georgian-Abkhaz Dialogue Conferences, <http://www.socsci.uci.edu/~cpb/progs/projpubs.htm>.

3. To promote the results of the project in the region as well as among international organizations and specialists engaged in the area of conflict resolution²⁰.

Different issues and topics were discussed at every meeting, which primarily referred to crucial aspects for both parties: “the role of unofficial diplomacy in the peace process”, “the succession of cultural heritage within the context of state-building”, “review of the stability agreement in the Caucasus and the strategy for the peace process”, “the analysis of the main interests and the interests of the parties within the development of interaction models”, “Time for changes”, “The role of Russia: The myths and the reality”, and “The possible outcomes of Georgia joining the NATO with regard to the Georgian-Abkhaz peace process”. The effectiveness of the dialogue process was increased by highly competent and reputable international experts participating in the process, including representatives of scientific - research and non – governmental organizations in the US, Europe and Russia.

The format of the project facilitated the dialogue process and increased the culture of tolerance within the Abkhaz and the Georgian civil societies. The civil society representatives, unlike politicians, openly expressed their positions on every issues, even the most painful, something which would have been impossible at official meetings.

The merits of the projects can be outlined as follows:

1. **Transparency of the project**, which was manifested by the stenographic records of each meeting and their further publication.
2. **Big scale of the project**, which was evident by the significant number of meetings held and their participants.
3. **The degree of awareness of the society** - through the published work.

Apart from the projects discussed above, we should mention the work of the international non-governmental organization “International Alert” for the development of the Georgian-Abkhaz dialogue. “International Alert” has been implementing civil initiatives relating to the Georgian-Abkhaz conflict since 1997. The organization’s goal in the region is to assist the conflict torn societies and create structures that would promote peace building and will impact the government and various groups of the society in an effort to rebuild trust within these various groups²¹.

One of the important and original projects of “International Alert” was the so-called “writers’ project”, under which a book was published “The Writers of

---

²⁰ Publications From Georgian-Abkhaz Dialogue Conferences, <http://www.socsci.uci.edu/~cpb/progs/projpubs.htm>.

²¹ <http://www.international-alert.org/caucasus/index.php?t=1>.

South Caucasus about the War”. This book collects the creations of Abkhazian, Georgian, Azerbaijani, Armenian, and Ossetian writers about war²².

The fourth important project that was aimed at the facilitation and promotion of the Georgian-Abkhaz civil dialogue was the Northern Ireland project, which in fact was created within the project of the “Schlaining Process”. This project contained study visits to Northern Ireland and Great Britain²³, where political, security and economic aspects of the Northern Ireland peace process were discussed and compared to the context of the Georgian-Abkhaz conflict²⁴.

1.2. Youth dialogue

One additional component of the work of international and local peace building organizations was working with the youth, especially since young people are the driving force for future development and for social transformation²⁵. The main objective of civil initiatives in this direction was peace building amongst young people in the conflict torn societies and the formation of future leaders, who would further manage to find common grounds and develop common strategies²⁶. In the present sub-chapter we discuss two important youth projects, their structure, as well as their strengths and weaknesses.

The “Youth Dialogue Project” (implemented by “Conciliation Resources”) – started in 2007 and is still ongoing (2011). Five meetings²⁷ have been held outside the conflict zone within the project framework. The project target group includes youth of the age of 18-28 years, who are active members of their societies (young leaders)²⁸.

The goal of the projects is to give Georgian and Abkhaz young people opportunities to analyze the conflict and exchange their views. The project is based on the assumption that as far as young people have no opportunity to have direct contacts with the adverse party, an interaction format is needed which will enable the young leaders to conduct discussions and hold a dialogue on issues of importance²⁹.

Some meetings were of the study visit nature, which implied introducing the participants to the structure and principles of international organizations’ work,

---

²² Ibid.

²³ <http://www.c-r.org/resources/occasional-papers/study-visit-reflections.php>

²⁴ http://www.microconflict.eu/publications/PWP3_NM_NP.pdf

²⁵ http://www.berghof-handbook.net/documents/publications/schell_faucon_hb.pdf

²⁶ http://www.c-r.org/our-work/caucasus/youth_dialogue_project.php

²⁷ Before 2007 CR was organizing int’l summer schools in Pitsunda (Abkhazia/Georgia) on an annual basis, always with participation of a number of Georgian youth. There were 5 International Relations Summer Universities in Pitsunda from 2002-2006 – about 170 people took part in total and of these about 20 were Georgian;

²⁸ Conciliation Resources, Youth Dialogue Project, , http://www.c-r.org/our-work/caucasus/youth_dialogue_project.php

²⁹ Ibid.

as well as organizing meetings with individual victims of violent conflicts in order to exchange experiences and lessons learned. Another aim of the study trips is to give policy makers in European capitals the rare opportunity to hear from young Georgians and Abkhaz directly; how they view their future in the region and what they expect from European institutions. One part of the trip agenda always involves interactions with international experts and diplomats³⁰.

The principle of participation in the “Youth Dialogue Project” is different from other similar projects. In particular, a certain rule of rotation requires that in every new meeting, at least one third of its participants must be drawn from previous meetings. Such a rotation approach aims on the one hand at increasing the level of competency of the youth, and on the other hand at building trust amongst future political and social leaders. Another aspect of this is CR’s emphasis that dialogue within communities is as important as dialogue across the conflict divide. Involving a mix of new and previous participants effectively stimulates discussion and diversity among peers. This is further helped by the involvement of participants not only from the capitals. Specific efforts are being made to recruit participants from regions; and at least two participants on each trip are IDPs.

In view of the local partners of the “Conciliation Resources”, the project has a number of positive traits. In the first place, young people are given an opportunity to interact with their peers, which facilitates the establishment of personal relationships. Such personal relationships may become, in the future, preconditions for partnership and for the creation of a positive peace. Besides, the participants realize, upon their return from the meetings, that the major problems lie in the approaches of their own societies, which in many cases become their local challenges. An example of this is the actions of the “Youth Organization Pirvelebi” within the Georgian society that aims at increasing civil society engagement in the transformation of the Georgian-Abkhaz conflict. We should note the fact that these organizations’ core is formed by the young individuals who took part in the dialogue organized by “Conciliation Resources”. The actions of these young people include mainly the promotion of positive outcomes of the Georgian-Abkhaz dialogue through public discussions, student meetings and the cultivation of peace ideas amongst society’s young people³¹.

As a conclusion, it can be said that the merit of the project is its methodological aspect which greatly promotes trust building amongst the youth and insures a peaceful space for dialogue. Moreover, such a dialogue format facilitates the deconstruction of “enemy image” and negative stereotypes. As one of the active participants of the project Kote Chokoraia points out, the types

---

³⁰ (E.g. see last year’s trip report: http://www.c-r.org/our-work/caucasus/documents/Youth_Dialogue_Brussels_2010_report.pdf).

³¹ <http://pirvelebi.ge/index.htm>.

of discourses are well implanted within Abkhaz youths from the time of their childhood, due to subjective or objective reasons, and these discourses will not/could not reflect positively on the transformation of the Georgian-Abkhaz conflict. According to this participant, one of the main objectives of the youth dialogue is to destroy such kinds of false discourses.

A limited number of participants may be considered as a shortcoming of the project. This hinders the dissemination or propagation of the advantage of peace within the adverse societies and of peoples' diplomacy as one of the main tools for the conflict transformation. However, multiple seminars of the project participants in the regions compensate, in some degree, for this shortcoming.

In addition, the project has one more shortcoming that concerns its information policy, namely an insufficient diffusion of information about the project; the information about the project is not placed on social and information networks.

Engagement Through Dialogue³² - the project is implemented with the financial support of the European Commission. The Berghof Centre, within the framework of the Georgia-Abkhaz and the Georgian – Ossetian conflict dialogue, along with four other international and local partners³³, is organizing study meetings of leaders. The project has several objectives, in particular:

1. To broaden the space for direct interaction among the societies torn apart by the conflict.
2. To support and facilitate growing opportunities for the young leaders, in order to enable them to discuss complex models for solution to problems faced by their societies.
3. Also to give the young leaders an opportunity to explore the means and limits of the peace building process³⁴.

Within the framework of the project study meetings are organized in Moldova and Kosovo, where the participants meet local journalists, experts, scientists and politicians. Based on the examples of conflicts in Kosovo and Moldova (Transnistria), the participants are able to analyze the Georgian-Abkhaz and Georgian-Ossetian conflicts, make comparison and see the differences, and also find common issues and explore the ways which would allow for a peaceful resolution of these conflicts.

12 participants take part in each visit (6 from Georgia, and the rest from Abkhazia and South Ossetia). The meetings last 6 working days. The Berghof

---

³² <http://www.caucasus-dialog.net/Caucasus-Dialog/Welcome.html>.

³³ Ibid.

³⁴ <http://www.caucasus-dialog.net/Caucasus-Dialog/Welcome.html>.

Centre and the other international non-governmental organizations engaged in the project facilitate the working group.

As a Georgian coordinator of the project, Tinatin Asatiani points out that the objectives of the project as well as the principles of creating the target groups are oriented towards the future. In her opinion, we can talk about the results of the project only in the future since its objectives are aimed at the future. This project is not limited only with the meetings abroad of youths from the conflict zones. Once the participants return home from the meetings, local (coordination) organizations constantly organize meetings where the participants exchange their experience and share their understandings. In addition, meetings in regions are organized where young participants share, with their peers, their knowledge and the experience of their relationship with Abkhaz and Ossetian partners.

It must be mentioned that the participants are not selected only from the capital city. The project coordinators try to have at least one participant from the regions. This facilitates the construction of a countrywide peace infrastructure.

The selection process of participants is distinctly different from the method that is used in the Youth Dialogue Project³⁵. In this project, new participants are selected through the recommendations of the former participants. This kind of selection method strengthens group cohesion and promotes collective action for intra-societal changes. A clear example of collective action done by the network which was created as result of the project was the declaration³⁶ that was directed against the document entitled "Modalities for Conducting Activities in the Occupied Territories of Georgia"³⁷.

Finally, we can conclude that the project has a complex character and is oriented towards the future. The professionalism of the organizers is one of the main preconditions for the final success of the project.

1.3. Single-community projects

1.4. In-state actions of peace building organizations for the transformation of the Georgian-Abkhaz conflict were focused on working with groups damaged by the conflict and marginal groups.

The major beneficiaries of peace building organizations in this regard were: internally displaced persons, ex-combatants, persons injured as a result of violence (especially children in need of psychological rehabilitation).

---

³⁵ See. P. 12-13.

³⁶ This declaration was elaborated by the participants of the project "Engagement Through Dialogue". The document had been signed by the all participants of the project and afterwards given to the State Minister of for Reintegration. See the annex 2.

³⁷ <http://www.smr.gov.ge/uploads/file/041010/statement.pdf>.

Regarding the work with the internally displaced persons, the work of “Conciliation Resources” is remarkable. With the support of “Conciliation Resources”, a coalition was created that currently unites 20 non-governmental organizations working on the issues of internally displaced persons. The scope of work of this coalition includes: conducting a general analysis of the issues of internally displaced persons, exchange of information between the main actors, supporting the integration of internally displaced persons and the protection of their rights, and advocacy for the protection of the rights of internally displaced persons. One of the representatives of this coalition was invited as an advisor by the Government to develop the strategy for the internally displaced persons³⁸.

With the support of “Conciliation Resources”, a TV studio Asarkia has been functioning in Abkhazia since 2009³⁹ and has recently launched a website. This studio covers different stories regarding social developments in Abkhazia. Part of their stories is devoted to ethnic Georgians living in Abkhazia. The website also features a monthly newsletter, “People and the Time”, that CR partners have been issuing since 2009. The topics of this newspaper are focused mainly on three districts: Oчамchire, Gali, and Tkvarcheli. The newspaper relates to the events that take place in these districts, the civil sector, and also tells the stories of people living in these districts⁴⁰.

According to Mira Sovakar’s, there is very limited interactions between the Georgian community in the Gali region and Abkhazians in the rest of Abkhazia, which reinforces stereotypes and a sense of marginalization. People and Times is a newsletter for and about Abkhazia’s ethnic Georgian community. Written by local Georgian journalists working with an Abkhaz editor based in Sukhumi, the newsletter offers to an often isolated and vulnerable community the chance to raise issues of concern and to access much needed information about local and regional developments. Issues raised so far have included healthcare and education, citizenship, passports and politics.

In terms of in-state actions in Abkhazia, the activities of the “Center for Humanitarian Programs” is of significant importance. It includes the following activities:

1. Providing emergency assistance to the victims of violence;
2. Rehabilitation of individuals who suffered a damage by the war;
3. Preparation of audio-visual archive about the Georgian-Abkhaz conflict;
4. Building capacity of local non-governmental organizations;
5. Reintegration of ex-combatants.

---

³⁸ <http://www.c-r.org/our-work/caucasus/idp-network.php>.

³⁹ <http://www.asarkia.info/>.

⁴⁰ http://www.asarkia.info/upload/people_and_times/n24.pdf.

Since 1994, CHP (“Center for Humanitarian Programs”) has focused on physical and psychological rehabilitation for war victims, but soon recognized the need to eliminate the root causes of war and prevent renewed violence. Today it focuses on promoting democratic development and political pluralism. With CR’s support, CHP has published the journal “Grazhdanskoe Obshchestvo” (Civil Society), runs civic education training for teachers and youths, and works on local government reforms. With the efforts of this organization, in partnership with Georgian organizations, a few summer camps for internally displaced children, together with Abkhazians, were organized⁴¹.

Apart from the aforementioned organizations, main actors in the area of the conflict transformation at the in-state level are as follows: the non-governmental organization “Ojakh”, women’s organization – cultural and humanitarian fund “Sukhumi”, the association “Help Yourself”, “The Association of Women Displaced from Abkhazia”, etc. As we mentioned above, the main beneficiaries of these organizations are internally displaced persons and other individuals who suffered a damage by the war.

The Conclusion

When summarizing the discussion about projects targeted towards the dialogue, it can be said that through these projects small groups were created in civil society organizations. However, it must be mentioned that their impact on the wide public opinion is small in Abkhazia as well as in the remaining territory of Georgia. This is shown by surveys which were conducted within the societies torn apart by the conflict. For instance, a social survey organized by American and Russian experts in 2009 demonstrated that about 58% of the ethnic Abkhaz population living in Abkhazia declares that they are not able to forgive others the violence committed in 1992-1993; based on the same research, only 9 % of the ethnic Abkhaz population is able to forgive the others violence committed during the war⁴². With regard to the Georgian society, in 2010 “Conciliation Resources” and the “Caucasus Research Resource Centers” conducted a research⁴³ related to the analysis of the attitude of internally displaced persons in connection with internal displacement, return, conflict resolution, and issues of justice. The research was conducted in the area densely populated by internally displaced persons. This research reveals that 20% of internally displaced persons think that military means should be used as a way for conflict resolution only in extreme cases, and 6% supports the military way of conflict resolution. From the results of this research we can

---

⁴¹ http://www.microconflict.eu/publications/PWP3_NM_NP.pdf.

⁴² http://www.colorado.edu/ibs/pec/defacto_states/docs/OLoughlinEta1_InsideAbkhazia.pdf

⁴³ http://www.c-r.org/our-work/caucasus/documents/IDPs_2011/IDPs%20in%20Georgia_Final.pdf.

conclude that 26 % of the people surveyed still admits that military operations can be one of the means for conflict resolution, which on its part shows that civil society organizations, and in particular the process of dialogue, has had an insufficient impact on the wider public. If we also take into consideration the fact that internally displaced persons belong to the social group with which civil society organizations and peace building activists dedicated the highest amount of work, the situation can be regarded as problematic. From the aforementioned data we can assume that the attitude in the remaining parts of Georgia's population is even worse⁴⁴.

While discussing the dialogue process, one part of experts expressed the opinion that the influence of the Georgian-Abkhaz dialogue amongst the societies torn apart by the conflict is quite small. According to the view of a researcher of the "International Crisis Group", Ms Medea Turashvili, civil society organizations and peace building activists did not manage to convert the idea of conflict transformation into civil activism and this idea remained at the level of small groups and several experts. According to Ms Turashvili, this is caused by several reasons, the most important being the factors which exist independently from civil society organizations (such as: controlled media and the forms of society's self regulation, negative approach of the Government towards the process of dialogue and obstacles resulting from this). On the other hand, the weaknesses of civil society organizations themselves also plays out; particularly elitism, lack of coordination, lack of pro-activeness, lack of institutional sustainability, etc. In her opinion, these are the determining factors for the failure of civil society organizations working in this area. It is worth mentioning that Mira Sovakar, the Caucasus manager of "Conciliation Resources" shares the same view. According to her evaluation, the major problem that international and local peace building organizations face is the insufficient promotion of the dialogue process among the divided societies. However, she attributes the limited impact of local and international organizations to an inherent lack of civic culture and activism in the societies of the South Caucasus as a whole rather than to weaknesses within the organizations themselves.

With respect to in-state activities of peace building organizations, their main shortcoming is that their work was mainly focused on social groups that suffered a damage during/after the war and they rarely (or incompletely)

---

⁴⁴ "Our analysis of this specific data is exactly the contrary: yes, there's still a lot that needs to be done in this regard. However, our partners in Abkhazia, for instance, were very positively surprised by the 59% of IDPs that reject a military solution. They would have expected the belligerent group to be much higher" In fact, in a survey conducted by NRC in 1995 among the displaced community only one third of the respondents imagined return only by peaceful means., comment of Mira Sovakar („**Conciliation Resources**" , **Caucasus Programme Projects Manager**).

considered the importance of working with the wider public. In addition, the offices of peace building organizations were located in the capital and it limited their work in the regions (with an exception of Samegrelo)⁴⁵. This served as an additional reason for the implementation failure of the conflict transformation process in the wider society.

With respect to local non-governmental organizations working in Abkhazia, similar to Georgian organizations, their work was mainly focused on social groups that suffered damage during/after the war, and they did not work with the wider public. They did not manage to eliminate the taboos on the issue in the local Georgian society. Moreover, often these organizations and peace building activists voluntarily or involuntarily avoided discussions in their societies about their contacts and cooperation with Georgian organizations since the Abkhaz society still resists such topics, and referring to Georgia (and Georgians) in a positive context generates aggression. In order to protect themselves from this aggression, Abkhaz peace building organizations often referred to the Georgian-Abkhaz dialogue and the other joint projects within the regional context⁴⁶. Such a reality hinders the deconstruction of the “enemy image” firmly implanted in the Abkhaz society and it would be appropriate for local organizations to change their strategy in this regard.

1.5. Research projects

Research organizations and academic circles can make a great contribution in rethinking the reasons for the conflict and violence. Based on the theory of conflict transformation, research organizations can be engaged in monitoring the peace process, as well as creating opportunities for exchange and educational programs⁴⁷.

“Discussion Pack on the Georgian-Abkhaz Conflict”⁴⁸ – this project was an offshoot of the “Schlaining process”, and the very idea of this project was born during the “Schlaining process”. The project was supported by Abesalom Lephsaia and Paata Zakareishvili, representatives of the Abkhaz and the Georgian civil society organizations. This project can be considered as one of the important achievements of the Berghof Center in connection with the Georgian-Abkhaz conflict⁴⁹.

---

⁴⁵ http://www.microconflict.eu/publications/PWP3_NM_NP.pdf.

⁴⁶ The author of the research deliberately hesitates to quote such declarations and projects

⁴⁷ See. Rupesinghe, K., Anderlini, S. N. (1998), p. 126, *Civil Wars, Civil Peace: An Introduction to Conflict Resolution*, International Alert, London, Sterling, Virginia.

⁴⁸ http://www.berghof-conflictresearch.org/documents/publications/GA_DiscussionPack.pdf

⁴⁹ Apart from the Berghof Center, “Conciliation resources” was also directly involved in this process and the process was based on the materials about Northern Ireland prepared by “Conciliation resources”.

The authors of the projects prepared an original compilation of discussion materials, which was based on Conciliation Resources' publication "Accord", the scientific material available on other areas of conflictology, as well as on the experience of persons involved in the conflict.

Unlike other projects which were based only on dialogue, the presented format also included cooperation aspects. The authors of the book to be published within the framework of the project would have been the representatives of both parties. During the writing process and discussions the participants of the project managed to more thoroughly understand the reasons for the conflict, thus the project had also a considerable scientific value.

The Berghof Center organized periodic meetings during two years for the authors and contributors of the publication and worked on editing and refining the materials in conjunction with Conciliation Resources. Based on the presented materials, in Spring 2002 a cycle of trainings was conducted in Abkhazia as well as in the territory of the rest of Georgia, and a couple of meetings facilitated by Berghof and CR brought together contributors to the publication and teachers to discuss the material jointly. The experience gained at these trainings was taken into account in the last version of the book; at both stages of the project's implementation: in the evaluation of the content, as well as during methodological approbation, representatives of different groups of society were involved in the process – officials, university teachers, students, high school students, experienced trainers etc. The societies had a positive attitude towards the project which was demonstrated by the success of its preliminary trial.

We can summarize the main positive features of the above project which gave it its productive outcome:

1. An in-depth analysis of the conflict, based on the mutual cooperation of the representatives of the both sides of the conflict;
2. Inclusion of the both sides in the implementation of the project (the cooperation aspect);
3. A wide inclusion of the society through participation in trainings.

"Dialogue Through Research" – "International Alert"⁵⁰ has been implementing this particular initiative since 2008. "International Alert", thanks to its experience and reputation, had an opportunity to gather, from both sides of the conflict, groups of individuals who had a significant experience in the academic field and were also able to influence the decision making processes.

---

⁵⁰ <http://www.international-alert.org/>.

With an active financial support and facilitation of “International Alert”, two analytical work have been prepared during the last two years: “International engagement in the Georgian-Abkhaz Conflict Resolution Process⁵¹”, “Dialogue on Security Guarantees in the Context of the Georgian-Abkhaz conflict”⁵².

As Juliet Schofield, a project manager of “International Alert’s Eurasia program”, pointed out, the main motivations behind the creation of these projects were:

1. To promote and deepen “understanding of different approaches towards the issue of the conflict and towards its interpretation”;
2. “Dissemination of the results of a qualified research amongst the decision making groups and wider society”;

According to her, research projects bring two very important results:

1. “Ideas developed during unofficial dialogue meetings & research are now contributing to discussions at the official level”;
2. “Groups of people from each side of the conflict are well informed about motivations, concerns, needs and processes occurring on the opposite side”⁵³.

Taking into account these two very important results, we can consider the “research projects” a successful project; however, it is necessary to mention weaknesses that make it difficult for people involved in the project to have a great influence on decision makers and on the societies divided by the violent conflict.

One of the weaknesses of research projects is the fact that cooperation is accorded less importance in these projects⁵⁴. In particular, the project participants from the Georgian and the Abkhaz sides independently prepare analytical articles, a fact which limits the space for cooperation.

Another very important weakness of a research project is its aspect, namely that the project has no defined instrument through which the recommendations of the project would be advocated. This is very important because although individuals close to the government and representatives of the intellectual elite take part in

---

⁵¹ <http://www.international-alert.org/pdf/Georgian-Abkhaz.pdf>.

⁵² http://www.international-alert.org/pdf/Dialogue_on_security_guarantees_in_the_context_of_the_georgian_abkhaz_conflict_en.pdf.

⁵³ “This is a result of work over a protracted period by a number of organizations.

In fact, this stage of the dialogue, i.e. the ‘dialogue through research’ is only possible because of previous stages of dialogue – the group of people involved in the dialogue developed enough confidence in each other’s ability to produce relatively objective research, that they agreed to participate in the same process and publish in the same volume their respective analyses of the same issues”, comment of Juliet Schofield „International Alert“, Eurasia Program Manager.

the research⁵⁵, the recommendations developed through the projects are not often upheld by the governments, which downgrades the relevance of the project at least two times and minimizes the importance of the work conducted⁵⁶. Keeping in mind these two weaknesses, we can say that this project of International Alert requires important revisions. Otherwise, in the long-term perspective, it will become a project for the financial and intellectual support of the Georgian (Abkhaz) experts' community, which does not fit the project goals.

When discussing this project, Ivliane Khaindrava⁵⁷ pointed out that it is not the duty of a researcher to advocate the recommendations developed through the research. According to him, in order to compensate this shortcoming, it is necessary to engage competent specialist in the project who would try to facilitate the inclusion of recommendations in Government's decisions through active communications with decision-makers.

In terms of analyzing the Georgian-Abkhaz conflict and its political context, it is also important to discuss the research conducted by the "International Center for Conflicts and Negotiations" and by "International Crisis Group"⁵⁸.

---

⁵⁴ "I disagree with this. The element of cooperation is there, firstly in the way that the research topics are selected: the selection of the topic is done at joint meetings (dialogue meetings), whereby both sides list a range of themes on which they would like to 'commission' (çàèàçùâââò) the 'other' side to research. Through a process of negotiation, they arrive at a common theme, which they then agree to research in 'parallel'. This is an important aspect of the 'dialogue' nature of the research, in that it ensures that each side has an interest in the results of the other sides' analysis. Furthermore, the drafts are exchanged and participants have the opportunity to comment on the drafts prior to finalization and publication.

The second reason why I disagree with the conclusion that this format limits space for cooperation, is - if you were to read the conclusions of both sides, you would see that they do not differ so widely as one might expect. Admittedly, neither side 'gives up' their position on the conflict (i.e. nature of political resolution), but neither is this the goal of the dialogue. We never expect the sides to give up their position, only to develop a deeper understanding of what lies behind the positions and to find alternative paths to resolution. If we were to take the stage one step further, it wouldn't be too difficult to agree on 'common' recommendations. At present, it is left to the reader to draw these common conclusions. The idea is to stimulate thinking and to juxtapose the two sides' opinions side by side - it is not purely an advocacy project", comment of Juliet Schofield -, "International Alert", Eurasia Program Manager.

⁵⁵ However, it can not be unequivocally said that each researcher has a positive attitude towards the Government.

⁵⁶ "I agree with this absence of mechanism as a weakness. But on the other hand, if you look at the conclusions of the research, there are not always very specific concrete recommendations - perhaps a more important weakness. Having said that, look at the themes we have done the 'dialogue through research' on - "security guarantees" looks at the signing of an agreement on non-resumption of hostilities. This is discussed in Geneva after nearly 3 years, they have achieved little progress, so it is unfair to criticize a small NGO for not impacting on decision makers! Please acknowledge that there are other factors at play here, and we can only ever make a small contribution. Again, it is a matter of not having such grand expectations of NGOs. They play an important role, but others play more important role", comment of Juliet Schofield -, "International Alert", Eurasia Program Manager.

⁵⁷ Ivliane Khaindrava is one of the participants and a researcher of this project.

⁵⁸ <http://www.crisisgroup.org/en/regions/europe/caucasus/georgia.aspx>.

Since 1997, the “International Center for Conflicts and Negotiations” has implemented the project entitled “the Monitoring Network for Early Understanding of Ethnic, Social and Religious Conflicts”⁵⁹. The main purpose of the project was to analyze the situation in the conflict zone and to deliver appropriate recommendations to the adverse parties. This organization also published books and magazines about the conflict, which make a great contribution to developing conflict studies in Georgia and raising public awareness. When talking about this organization, we should make sure to mention the publication of the “Time for Peace” magazine, which publishes articles and essays of prominent conflict scientists.

The Conclusion

Evaluating the projects initiated and implemented by peace building organizations, we can highlight three main problems:

1. Conflict research organizations existing in Georgia (same applies to the Abkhaz side) have a quite weak institutional ground and often such organizations rely on specific individuals. A conflict, as a dynamic process, requires constant analysis and monitoring. Research organizations in Georgia often don't have such capacity, which is caused by a lack of qualified human resources and by financial limitations⁶⁰. The financial limitations are triggered by the fact that international donor organizations are not keen on funding research organizations and that state's contribution in funding research projects is close to zero.

2. The other major problem is a lack of qualified researchers that are also willing to engage properly with their peers on the other 'side' of the conflict. This dilemma is specifically prominent among Abkhaz civil society, where engagement with Georgians is highly unpopular and requires strong determination and is therefore limited to a small number of 'usual suspects'. As long as conflictology and peace studies remains new disciplines, the existence of this problem has its logic. In addition, during the Soviet Union, the area of social sciences was underdeveloped in Georgia. According to Medea Turashvili, often the same person performs the work about conflict related problems, international politics, economics, regional cooperation, etc. This diminishes the quality of the research. The work about the conflict that has been created on both the Georgian and the Abkhaz sides has often focused heavily on history and justifications for the positions of one or the other party⁶¹; this goes against the purpose of the research and makes it useless in terms of fixing current policies.

---

⁵⁹ <http://www.iccn.ge/Projects/>

⁶⁰ According to Mira Sovakar limited access to reliable information about events in Abkhazia is one additional limitation.

⁶¹ <http://www.conflict-prevention.net/page.php?id=40&formid=73&action=show&surveyid=53>.

3. The third problem is not directly linked to the quality of the research. These problems refer to the insufficient articulation of the results (recommendations) of the research in Government decisions and strategic documents related to the conflict. This problem, as mentioned above, is caused by the lack or absence of an advocacy process⁶².

3.5. Media

The media is one of the strong instruments in the conflict transformation process since this area of social life has a great potential for the formation of positive or negative public opinion, as well as triggering change⁶³. For this very reason, in the present sub-chapter we tried to review the projects which stood out in terms of the magnitude of their influence on the conflict torn societies and in terms of their engagement.

“Absence of The Will”⁶⁴ – an Association “Studio Re”⁶⁵, with the support of the British organization “Conciliation Resources” and the Heinrich Boell Foundation, created a documentary entitled “Absence of The Will” about conflict issues in Georgia. The documentary triggered hot discussions in the Georgian and Abkhaz societies, which is why we decided to briefly describe its content and the feedback it received. We remind you that it is not our goal to review each episode of the documentary separately.

“Absence of Will”, as a phenomenon carrying a certain context, is one of the evident examples showing how the elements of reflecting on own mistakes and regretting affect the conflict dynamics in divided societies.

The documentary is mainly based on interviews with state officials, experts and members of the population displaced from the conflict regions. The documentary, with such a structure, allows the big picture of the conflict causes to be revealed; meaning to the greatest possible degree free of ethnic-nationalistic aberrations and mainly putting accents on missed opportunities by the Georgian side (since the target audience is Georgian).

The character of the documentary triggered hot discussions in the Abkhaz society. Even more according to Abkhaz experts, the documentary made by

⁶² “It’s not solely due to the lack of advocacy, though we can acknowledge that advocacy is a weakness. For example, our ‘Dialogue through Research’ process is frequently criticized as focused on the ‘wrong’ conflict – i.e. Georgian-Abkhaz conflict, rather than Georgian-Russian. There is something fundamental in the Georgian government’s approach to the conflict that does not sufficiently acknowledge openly the Abkhaz as a party to the conflict, and thus deny the relevance of any recommendations related to the ‘Georgian-Abkhaz’ conflict”, comment of Juliet Schofield -, „International Alert“, Eurasia Program Manager.

⁶³ http://www.berghof-handbook.net/documents/publications/melone_hb.pdf.

⁶⁴ <http://www.youtube.com/watch?v=YZ8O2Ya-fnA>.

⁶⁵ <http://www.studiore.org/?menu=7&art=102>.

Mamuka Kuparadze went beyond the theatre where it was shown and the TV channel where it was broadcasted. The film as such received a positive feedback in Abkhazia where people acknowledged the progressiveness of the Georgian film-maker. Conciliation Resources even managed to achieve a clearance for Kuparadze to travel to Sukhumi and take part in a film screening and a discussion with the local civil society. However, when the film and the discussion that followed were broadcasted without warning on Abkhaz TV and viewers saw positive reactions of Abkhaz NGO representatives, this became the ground for a massive political hysteria⁶⁶: Abkhaz participants of the discussion were called ‘traitors’ and rumors arose that the film was produced as part of the Georgian State Strategy on Occupied Territories. According to these critics, the film was produced to create the illusion that Georgians had changed so that the Abkhaz would voluntarily re-consider reintegration, now that the military option had been out ruled once and for all. However, the documentary not received only negative feedbacks. Amongst Abkhaz liberal circles, it was perceived as “a very rare attempt at searching for the true causes of wars that took place in Georgia”; a portrait where the Georgian Government, its elite, and sometimes even the entire nation is being criticized for their irresponsible actions which made the bloodshed between the Georgian and Abkhaz societies inevitable⁶⁷. Irakli Khintba, a well-known Abkhaz expert, calls the feedbacks of some representatives of the Abkhaz society a “mass hysteria” and considers such an approach as a stumbling block for the main goal of the Abkhaz society: universal recognition⁶⁸.

Mamuka Kuparadze said in his interview that so far it was not possible to broadcast the documentary through a public broadcaster in Georgia. The film was not broadcasted by Georgia’s other big TV channels either, except for the TV channel “Maestro” and “kavkasia”, which cannot broadcast in Georgia’s regions (only in Tbilisi). Mamuka Kuparadze links this situation to the criticism of the Government expressed in the documentary.

In 2010, this time with the support of “International Alert”, a second part of the documentary was made, which unlike the first part allocated more time to interviews with Abkhaz experts. This, according to Kuparadze, is important for generating positive changes in the society.

True Stories from the Caucasus – with the support of “Conciliation Resources” has been implemented a project, “Radio Diaries”, in which 40 journalists and 20 radio stations from Georgia participated (including from Abkhazia and South Ossetia), as well as from Armenia, Azerbaijan, and Nagorny Karabakh. The objective of the project was to challenge the

---

⁶⁶ <http://liberali.ge/en/node/3084>.

⁶⁷ Ibid.

⁶⁸ <http://khintba.livejournal.com/1722.html?view=23482#t23482>.

stereotypes amongst the damaged and divided societies and to conduct a civil discussion on the issues related to the conflict. The project implementation started in 2002 and more than 1300 diaries were broadcasted through the radio. Some of them were published in Georgian, Abkhaz, Azerbaijani and Armenian newspapers. The diaries were recorded with members of the population and conversations mainly related to their life, post-war problems and challenges. The project also faced certain difficulties: it was often a difficult task to get the consent of members of the population to take part in the dialogue, and some preferred to stay anonymous⁶⁹. However, as one of the participants of the project Tamar Balavadze pointed out, the most interesting stories were revealed from the individuals living an isolated life⁷⁰. In 2006, a book in Russian was published which included one hundred stories from these diaries.

Films and projects prepared by “Go Group” are also worth mentioning. They involved Georgian, Abkhaz and Ossetian experts and journalists. One of the examples of the projects prepared by this organization is a project which aimed at researching the relationships between Armenia and Turkey. Within the project framework, journalists visited the places where the bloodshed took place, but the project was mainly focused on modern tendencies of relationships⁷¹. A network, “Eyewitness”, is operating within this organization which is devoted in the most part to conflict resolution. Within the scope of work of this studio, two to three short films are made every week by resident reporters throughout Georgia; films which have become popular among certain groups of the Georgian society⁷² and have taken a life of their own on the internet.

The Conclusion

It is remarkable that products created by peace building organizations find minimum space in activities of the Georgian media, both TV and printed media. When talking about this issue, experts identify two independent realities that define the negative role of the media in the process of peace building conflict transformation:

1. The civil society dialogue participants' fear of public opinion (self-censorship);

---

⁶⁹ “1300 people gave consent to have their radio diaries broadcast, so this hardly suggests it was difficult to get their consent and there was no intention or obligation that people should reveal their identity – most of the diaries were intentionally anonymous. Perhaps the key characteristic of the diaries was that they gave people an opportunity to tell their story without the presence of a journalist”, comment of Jonathan Cohen (Conciliation Recourses, Director of Programmes).

⁷⁰ <http://24saati.ge/index.php/category/culture/2009-09-24/230>.

⁷¹ <http://www.gogroupmedia.net/NewDefault.aspx>.

⁷² <http://www.gogroupmedia.net/Pages/FilmsCollections.aspx?categoryID=15&tab=5>.

2. Control of the media.

Based on the opinion of Medea Turashvili, Georgian participants of the Georgian-Abkhaz dialogue often avoid publicizing the information about the dialogue because they do not want to put the Abkhaz participants in uncomfortable situations. This behavior of Georgian participants is motivated by the risk of aggression from the media towards Abkhaz participants in the case of incorrect interpretations⁷³. With respect to the Abkhaz participants of the Georgian-Abkhaz dialogue, they avoid publicizing in the media their relationships with Georgians due to the social attitude in Abkhazia. The Abkhaz society, traumatized after the violent conflict, is skeptical about any kinds of interactions with Georgians and such facts often become the grounds for different kinds of tensions. Local activists often use the sensitiveness towards this issue to criticize their opponents⁷⁴. Such a reality obviously does not facilitate conflict transformation and calls for peace building organizations to create appropriate strategies in that regard.

The other important issue is the control of the media and the problems related to it. Based on the opinion of Paata Zakareishvili, the so-called "Government media" in Georgia often used propaganda methods when discussing conflict issues. As an example, he named a precedent that took place during the elections in 2008 when the Government artificially created tensions in order to influence the electorate⁷⁵ and blamed the Abkhaz population for the inhuman treatment of the Gali population. According to Zakareishvili, media representatives were actively involved in this action and they acted according to the Government's request.

Mira Sovakar, the manager of the Caucasus projects of "Conciliation Resources", agrees that access to airing time in the mainstream media is a problem. According to her, although the number of internet users is growing in Georgia and Abkhazia, television still remains the major media instrument. Therefore, the fact that the products created by peace building organizations in most cases do not reach the TV media diminishes the influence of these organizations on the society⁷⁶.

---

⁷³ <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/9A3B2D068BE4F76EC1256C1C0035E759-fewer-cauc-31dec.pdf>.

⁷⁴ LIANA KVARCHELIA, 2010, The Role of International NGOs in the Georgian-Abkhaz Conflict Transformation Process, p. 57, <http://www.international-alert.org/pdf/Georgian-Abkhaz.pdf>

⁷⁵ <http://www.humanrights.ge/admin/editor/uploads/pdf/Khurcha.pdf>.

⁷⁶ "it is also important to put into perspective the budgets of civil society organizations and those of state/public and private media companies: the latter have substantially more resources at their disposal and therefore produce more programmes, which dominate the airwaves, which means that it should not be surprising that peace oriented media products are few and far between compared to other media products", comment of Mira Sovakar („**Conciliation Resources**“ , **Caucasus Programme Projects Manager**).

When talking about the correlation between the media and projects of peace building organizations, we may conclude that the tendencies discussed above, based on conflict transformation theory, hinder the appropriate publicity of the dialogue and its promotion within the society, which ultimately has a negative impact on conflict transformation.

Chapter IV

Barriers for Peace Building Organizations' Projects

The international non-governmental organizations discussed above faced certain problems with their work in Abkhazia, problems which created significant barriers to their efforts towards conflict transformation:

1. Based on the sensitivity of post-conflict societies directed towards change, activities of international non-governmental organizations were often restricted by Governments because government officials, especially on the Abkhaz side, have certain fears towards criticism emanating from the opposition and negative attitudes in their society. A good example is the fact that Georgian journalists who worked in projects of international non-governmental organizations were not given the possibility to work on the Abkhaz territory due to their rejection by representatives of the de facto government⁷⁷. An Abkhaz expert, Liana Kvarchelia, points out in one of her works⁷⁸ that opponents of democracy in Abkhazia used the theme of the Georgian-Abkhaz conflict for internal political debates and made political attacks on local non-governmental organizations. According to her, the Abkhaz society was dominated by the view that dialogue with Georgians was pointless unless they recognized Abkhazia's independence. This discourse was further strengthened after the 2008 Russia-Georgia war. It can be said that the post-conflict reality makes societies traumatized by the war more fragile for manipulation and more sensitive towards political developments, which on its part serves as one of the significant barriers for the peace building process.

2. One more barrier, which is created by the de facto government of Abkhazia, relates to the work of international organizations which have regional headquarters in Tbilisi⁷⁹. The organizations discussed in the 4th Chapter of this research have solid strategies which imply the non-establishment of regional organizations neither in Abkhazia nor in the remaining territory of Georgia; they firmly follow the policy of not creating branch offices. It can be said that

---

⁷⁷ The director Mamuka Kuparadze, who created a documentary "Absence of Will" with the support of the British non-governmental organization "Conciliation Resources, had to wait for two years for a permission from the Abkhaz authorities to work on the documentary in Abkhazia, which was finally granted in 2010 on a rather ad-hoc basis.

⁷⁸ LIANA KVARCHELIA, 2010, *The Role of International NGOs in the Georgian-Abkhaz Conflict Transformation Process*, p. 57, <http://www.international-alert.org/pdf/Georgian-Abkhaz.pdf>

⁷⁹ "CR's main reasons for not establishing field offices in either Tbilisi or Sukhum/i are first of all, that we want to foster and encourage local ownership as much as possible, secondly maintain absolute neutrality in the conflict regions we work in, thirdly remain as little exposed to interference on the part of the authorities (both Georgian and Abkhaz equally) as possible", comment of Mira Sovakar („**Conciliation Resources**" , **Caucasus Programme Projects Manager**).

in case of disagreement with the de facto authorities of Abkhazia regarding the format, actions of international non-governmental organizations in the conflict zone are restricted⁸⁰.

3. The first serious barrier created by the Georgian Government was “prohibiting” the participation of Government representatives in the “Schlaining process”. The authorities which came to power through the Rose Revolution changed their strategy towards the conflicts after 2006. This strategy implied approaching the conflicts of Georgia within the context of Russian-Georgian resistance, which downplayed the importance and the use of dialogue with the Abkhaz society. As Georgian experts point out, the Georgian Government was trying by all means to convert the Georgian-Abkhaz conflict into a Georgian-Russian conflict. This strategy resulted, in relation to the Georgian-Abkhaz dialogue, in the collapse of the “Schlaining process”; the most appropriate project to sustain interactions between the Abkhaz and Georgian societies and between decision-makers. Besides, such an approach from the government prompted a self-regulation phenomenon within certain groups of civil society, which implied supporting the Government’s approach through silence. Such a phenomenon limited the engagement of civil society in the peace building and conflict transformation process.

4. Among the barriers in place to date are the laws and sub-normative acts adopted by the Georgian Government and its various vertical structures based on the new realities which developed after 2008. This includes the Law of Georgia on Occupied Territories⁸¹, “The State Strategy Towards the Occupied Territories: Engagement Through Cooperation”⁸², and “The Rules for Operation on the Occupied Territories of Georgia”⁸³. The latter, the so-called “Modalities” document (“Rules for Operations on the Occupied Territories of Georgia”) is a particularly difficult barrier which restricts not only economic activities but also limits non-commercial and non-profit activities. This decree has at least three negative characteristics:

a) This document has the potential to create a mechanism to control civil society organizations, which would allow the Government to bring peace building initiatives under its influence. Such a precedent is contrary to the idea of a state based on civil society and it is impossible to justify it by putting it into the “occupation dimension”.

b) Moreover, according to the procedures laid out in the document, the secretariat of the State Minister is allowed to terminate, at any stage, any

---

⁸⁰ After the adoption of the „Rules for Operations on the Occupied Territories of Georgia” (so called „Modalities”) the same can be said about the Georgian side, for comparison please see: <http://www.smr.gov.ge/uploads/file/041010/statement.pdf>.

⁸¹ <http://idpclub.ge/uploads/prodimgs/d45df2dbf728f5810698a3c09cec026a.pdf>.

⁸² <http://www.smr.gov.ge/uploads/file/strategy.pdf>.

⁸³ <http://www.smr.gov.ge/uploads/file/041010/statement.pdf>.

new project or a project already underway if they do not fit the positions and the approaches of the Georgian Government. As an example, one of the main criterion for the approval of peace projects⁸⁴ (Evaluation Criteria, sub-paragraph D) is the request that only the population living in the occupied territories and people displaced from these territories can be involved in the process of rebuilding the relationships. Such an attitude in its very substance is contrary to conflict transformation theory and cannot bring significant results since without conflict transformation within each layer of society the creation of positive peace is out of the question.

c) The so-called neutral travel documents may become a serious obstacle in the process of the Georgian-Abkhaz dialogue⁸⁵. According to subparagraph 3 of paragraph 7 of the Modalities document, “in cases when the project assumes taking the individuals living on the occupied territories beyond Georgian borders, these individuals must travel either with Georgian passports, or with neutral travel documents”. Although the neutral travel documents will not carry Georgian state symbols and that they will appear to be neutral based on the title, the fact that they are issued by the Georgian Government can bring about irreversible negative results. These results may be substantiated in the final collapse of the Georgian-Abkhaz civil dialogue. Such a reality is likely to cause the isolation of the population in Abkhazia from Georgia and actually increase their dependence on Russia, which without any doubts, is not in Georgia’s interests.

We should also mention here that with the support of civil society organizations and international donors, the operation of the Modalities document is so far suspended. Based on Ivliane Khaindrava’s view, notwithstanding this situation, this document still hangs above peace building organizations like the “Sword of Damocles”, and the Government will put it into action whenever it wants to suspend a project it does not want.

With regard to the “The State Strategy towards the Occupied Territories”, it is a barrier for the peace building process so long as this document created serious obstacles, coming from local society and radical groups, for Abkhaz non-governmental organizations. According to Mira Sovakar, there have been cases where contacts of local Abkhaz organizations with international and especially with Georgian non-governmental organizations created suspicion in the Abkhaz society and often became a ground for aggression; since they are perceived as supporters of the Georgian strategy and the individuals who are engaged in the dialogue with Georgians are perceived as “traitors”.

---

⁸⁴ The Rules for Operation on the Occupied Territories of Georgia, Article 6. Evaluation Criteria for Projects to be Implemented on the occupied territories, <http://www.smr.gov.ge/uploads/file/041010/dadgenileba%20320.pdf>.

⁸⁵ Ibid . Article 7. Special Rules, Sub-paragraph 3.

5. Last but not least, one of the significant barriers to the Georgian-Abkhaz dialogue was an agreement on the meeting place. Georgian-Abkhaz meetings within the framework of the “Schlaining process” took place in Europe, and none of its meetings were held in Abkhazia or any other place in Georgia. This was not only peculiar to this project; the same format was applied to the project initiated by Paula Garb⁸⁶ which was also implemented abroad under the auspices of the University of California (Irvine). As a conclusion, we can say that a big majority of the meetings held within the format of the Georgian – Abkhaz dialogue took place abroad. Oliver Wolleh points out in his work⁸⁷, while discussing barriers like this, that this problem has a “complex character”, which on one hand was caused by the reluctance of Abkhaz participants to travel to Georgia and on the other had a political and symbolic nature. Among Georgian participants, the likelihood of possible meetings in Abkhazia was not taken negatively, quite the opposite since it can be said that it was perceived as an obvious positive element and a step forward for the reintegration of Abkhaz society into the Georgian state. With regards to Abkhaz participants, they took the idea of holding visits in Georgia negatively for the following reasons:

- Regarding the possibility of holding meetings in Georgia, they thought that Georgian politicians and media would have interpreted this fact to their own benefit, i.e. they would have attempted to package it as proof of Abkhazia strengthening its ties with Georgia⁸⁸.
- For Abkhaz participants, meeting Georgians in Europe was more beneficial because: a) They would have avoided the “untrue assessment” of the meeting; b) Meeting Georgians in a third country was perceived by Abkhazians as an indirect fact of their recognition; c) Visits to Europe gave them new opportunities, independent from Russians, and also supported them in establishing contacts with Europeans; d) Visits to Europe were attractive for Abkhaz as well as Georgian participants and therefore it provided an additional motivation for Abkhaz to refuse organizing meetings in Georgia⁸⁹.

---

⁸⁶ <http://www.socsci.uci.edu/~cpb/progs/georgiaNew.htm>.

⁸⁷ Oliver Wolleh, A Difficult Encounter – The Informal Georgian-Abkhazian Dialogue Process, 2006, http://www.berghof-peacesupport.org/publications/SC_Difficult_Encounter.pdf

⁸⁸ “Also, they’re seriously concerned about reactions back home if they were to travel to Georgia. Almost all travels of Abkhaz to Georgia proper that has taken place over the past 15 years was done so very much under the radar. The last case of an Abkhaz civil society activist taking part in broader discussions in Georgia proper was at screenings of ‘Nationality Human’ film festivals in Tskaltubo in 2009”, comment of Mira Sovakar („**Conciliation Resources**“ , **Caucasus Programme Projects Manager**).

⁸⁹ Oliver Wolleh, 2006, A Difficult Encounter – The Informal Georgian-Abkhazian Dialogue Process, http://www.berghof-peacesupport.org/publications/SC_Difficult_Encounter.pdf.

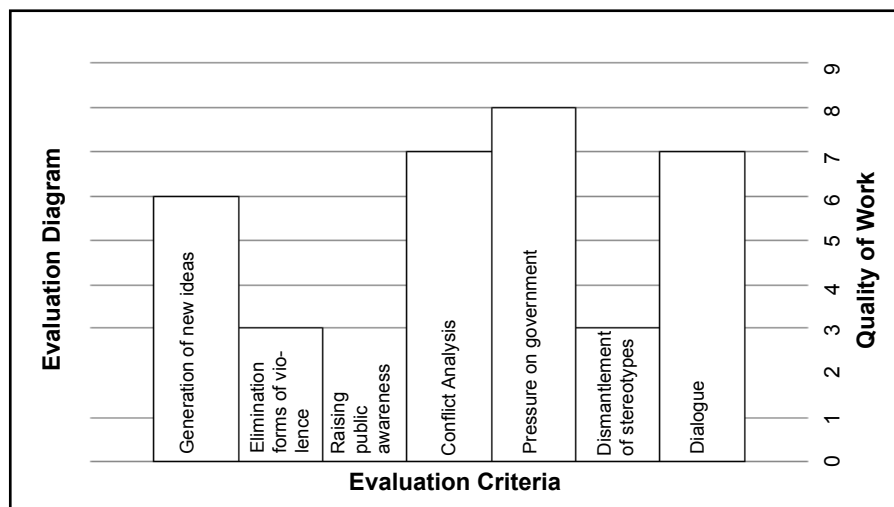
Chapter V

Effectiveness of the Engagement of Non-state Actors in the Peace Building Process: the Vision of the Georgian Non-governmental Sector

(results of the work with the focus groups)

In order to analyze and evaluate peace projects, we created a special method which is based on general principles of peace building. Based on conflict transformation theory and the objectives of activities of international non-governmental organizations, we identified 7 criteria for evaluation⁹⁰ based on which we analyzed the impact of civil initiatives on the conflict dynamics. We offered the focus groups this system of evaluation within which we evaluated the peace building process against each criterion.

Our work conducted with the focus groups⁹¹ gave the following results:

⁹⁰ Please see the detailed information about the selection criteria in the Annex of the present research.

⁹¹ In the results of our work with the focus groups we do not specify consciously the individuals to whom the vision belongs to, since the authors of the present research think that such format of interviews provided for a maximum degree of frankness from the participants. You can still see the list of individuals interviewed in the Annex of this research.

As it is shown on the evaluation diagram, experts and participants of the civil dialogue consider the pressure from civil society organizations on the Government as the most effective tool in terms of conflict transformation. According to one of the experts, those organizations that were engaged in the Georgian-Abkhaz dialogue conducted a constant monitoring of Government actions and declarations in relation to the conflict zones. According to this expert, the participants of the Georgian –Abkhaz dialogue had the opportunity to rely not only on the information provided by Government officials, but also to receive information for the conflict zone through their contacts established as a result of the dialogue. Such a reality created the opportunity to evaluate the steps made by the Government based on the information received from both sides. According to the same expert, such a reality made it easier to monitor the situation. Delivery of the information by them to the society made it difficult for the Government to use the situation in the conflict zone for their own political interests. Although the experts are unanimous that civil society organizations put significant pressure on the Government, part of the experts points out that these actions had no adequate links neither with the government nor with the society. A vast majority of experts believes that although they constantly and regularly delivered objective information to the public, they could not manage to overcome the “ideological machine” which is run by the Government. One of the interviewed individuals said that a massive control of media by the Government did not allow competent individuals and entities to deliver information to the public.

As it is shown on the evaluation diagram, “The degree of the conflict analysis” and the “success of the dialogue process” received the same ranking. The experts interviewed said that with the support of international non-governmental organizations, a big number of brochures, magazines, and research were prepared which provided for complex analyses of the conflicts in Georgia. The interviewed individuals named several magazines and publications as examples: journal “Accord”⁹² (Conciliation Resources); Aspects of the Georgian-Abkhaz Conflict (University of California, Irvine; and more recently International Alert, Heinrich Bell Foundation and Conciliation Resources who collaborated with UCI to produce “Aspects”)⁹³; Discussion Materials about the Georgian-Abkhaz Conflict (“Berghof Centre” and “Conciliation Resources”)⁹⁴; and “Security Guarantees: Anticipation of Danger Within the Context of the Georgian Abkhaz Relationships”⁹⁵ (“International Alert”). One of the experts also mentioned that one of the best examples of conflict analyses in Georgia

---

⁹² <http://www.c-r.org/our-work/accord/georgia-abkhazia/contents.php>.

⁹³ Publications From Georgian-Abkhaz Dialogue Conferences, <http://www.socsci.uci.edu/~cpb/progs/projpubs.htm>.

⁹⁴ http://www.berghof-conflictresearch.org/documents/publications/GA_DiscussionPack.pdf

⁹⁵ <http://www.international-alert.org/pdf/Georgian-Abkhaz.pdf>.

is the magazine “Time for Peace”⁹⁶, which does not receive financial or any other kind of support from the organizations that have been included in this research; however, we cannot ignore this magazine when we evaluate the analysis of conflicts in Georgia. Although the majority of experts agree that the conflict has been thoroughly analyzed, some experts still highlight the fact that the analysis has not been appropriately delivered to a wide public and it did not reach society, it was not thought over by the public.

The assessments that the interviewed individuals gave to the criterion of the “generation of new ideas” were also remarkable. The majority of experts agree that activities of local as well as international civil society organizations can be evaluated as successful within this component. The experts submitted examples of generation of new ideas such as the recommendations and approaches which had been developed by local non-governmental organizations with the support of international organizations; in particular, “Security Guarantees: “Dialogue on Security Guarantees in the Context of the Georgian-Abkhaz Conflict” (“International Alert”), “The Concept About the Special Status of Abkhazia within the Georgian State”⁹⁷, and “The key for Future”, the document developed by the de facto authorities of Abkhazia. According to one of the experts, the idea for the development of the latter two documents was born during the “Schlaining process”; however, sadly, none of them materialized. According to one of the experts interviewed, a major weakness of civil society organizations in connection with this component was that they did not have the strategies to lobby for new ideas and recommendations. Based on the opinion of this expert, the non-acceptance of recommendations provided by civil society organizations cannot be blamed only on the antagonistic approach of the Government. According to this expert, the civil sector in Georgia does not have the lobbying and advocacy experience which is well utilized in the west. This ultimately brings about negative results, particularly “international organizations spend significant amounts of financial resources to research problematic issues and develop recommendations for the Government, but these recommendations and suggestions do not materialize due to insufficient and inadequate advocacy efforts”. The same expert stressed that one of the challenges that civil society faces is introducing and strengthening the practice of advocacy which is already well established in the west, and this applies not only to civil society organizations working on conflict transformation.

With respect to the dialogue process, the experts found it difficult to give their assessment of this component. When discussing this criterion, it is necessary to mention the fact that the experts interviewed were either the initiators of the

---

⁹⁶ <http://www.iccn.ge/geo/magazine-time-forpeace>.

⁹⁷ <http://zakareishvili.com/pdf/koncefciaje.pdf>.

Georgian-Abkhaz dialogue or its participants. Therefore, they may not have been able to resist being biased in their evaluation of the dialogue process. Some experts talked about this during their interviews. Notwithstanding this challenge, participants tried to be objective and self-critical. The majority of experts agree that the dialogue process can be evaluated positively. Some of them say that without this process it would have been impossible to create groups among Georgian and Abkhaz societies which understand the advantage of peace and build their approaches not on mythical views, but rather on well thought over “basic requests”. Almost all experts underlined the fact that international non-governmental organizations, together with their local partners, managed to create a communication format which allowed a big part of their societies to establish contacts with the other side. The number of meetings and seminars organized supports the plausibility of this assessment. One of the experts pointed out that the Georgian-Abkhaz dialogue covered different professional and social groups including: politicians, journalists, ex-combatants, internally displaced persons, youth, writers, doctors, members of civil society, etc. However, the same expert added that the dialogue process is still limited and therefore, the engagement of each citizen in it was impossible especially when the majority of meetings took place abroad and were costly. When talking about the weaknesses of the dialogue process, some experts said that the civil society sector failed to promote it within society. In particular, it failed to overcome the stereotypes and prejudices which create a “war culture”; in other words, they failed to evolve from a “war culture” to a “peace culture”.

This fact is supported by the criteria based on which the interviewed experts evaluated the three components listed below: 1. Dismantling stereotypes, 2. Elimination of forms of violence, 3. Raising public awareness. The interviewed experts awarded 3 points each to dismantling stereotypes and to the elimination of forms of violence, and awarded 2 points to raising public awareness. As in the above mentioned four components, experts did not have a significant divergence of views in this case either. The majority of them agreed that the dialogue process was not appropriately promoted in the society and it was limited with small groups, again due to limited financial resources. One of the experts pointed out that the creation of negative stereotypes is supported by the media space which we can freely call propagandistic. According to this expert, Georgian TV channels broadcasted the dialogue process with Abkhazia either in a negative or a propagandistic way. This receives a negative feedback in the Abkhaz society; in particular stories broadcasted by the Georgian TV channels often became reasons to suspend the civil dialogue process. Moreover, the experts interviewed spoke specifically about negative stereotypes and attitudes in the Abkhaz society towards Georgians and Georgia in general. One of the interviewed experts stressed that negative stereotypes are very strong among Abkhaz youths. This expert explained this

fact by the “propagandistic environment” in Abkhazia, which strengthens the existing discourse and minimizes pluralism. One of the major driving forces of such an environment are TV channels and media in general; however, we cannot say that only media promotes the creation of negative stereotypes and attitudes. One of the experts interviewed mentioned with regret that the political elite often manipulates societies, element which has a negative effect on dismantling the stereotypes⁹⁸. Moreover, a relatively small amount of resources was spent on raising public awareness, element which is directly linked to changing negative stereotypes and attitudes. According to this expert, these components can be considered as failed areas of the civil society sector. The expert pointed out that ***civil society organizations in Georgia failed to make military politics an unpopular phenomenon, which ultimately explains that we had the war in August 2008.***

During discussions on forms of violence, it was pointed out that this area can also be considered as a failure of civil society organizations. In view of one of the experts, the fact that “second rate citizens” still exist in Georgia proves the existence of forms of cultural violence in Georgia. According to this expert, every citizen is equal in Georgia in terms of the structure which is provided and supported by the Constitution; however, the cultural phenomenon in place does not allow the non-ethnic Georgian population to be successful in a political battle. Moreover, ethnic minorities are politically indifferent and the degree of their engagement in social and political life is very insignificant. Such a reality influences, directly or indirectly, the existing ethnic conflicts. According to one of the experts interviewed, ***it will be very important to the transformation of the Georgian-Abkhaz and the Georgian-Ossetian conflicts what kind of state Georgia will become in the future - whether it will be a state based on mono-ethnic nationalism or it will become a nation-state based on civil nationalism.***

The Conclusion

As a conclusion, based on the research we can answer, maybe not completely but to some degree, the main question of the research.

The transformation process of the Georgian-Abkhaz conflict is hindered by a number of reasons, which go beyond the borders of the civil sector and are deeply implanted in the mentality of our society:

---

⁹⁸ “In addition to this, I’ve heard very often from young people in Abkhazia that their only interaction with Georgian peers takes place through comments on blogs and other internet sources, where, sadly, in most of the cases they see their stereotypes confirmed in that Georgian contributors post very aggressive and dismissive comments that put young Abkhaz off the idea of engagement. Many of our participants have been positively surprised when they actually got to meet Georgian peers in person who they found worth talking to”, comment of Mira Sovakar („**Conciliation Resources**“ , **Caucasus Programme Projects Manager**).

1. In the first place, we should highlight the radically different approaches which exist among peace building organizations working on conflict resolution in Georgia and the Government. Difference of views about the conflict not only limits the space for coordination, but some steps made by the Government hinder the continuation of the process. Blocking the “Schlaining process” and sub-normative acts adopted by the Government, which create an uncomfortable environment or restricts the work of non-governmental organizations in the area of conflict regulation are clear examples of such collision (for instance, the Modalities document)⁹⁹. Responsibility for this tension must be laid on the Government as well as on local non-governmental organizations, some of which are radically opposing certain decisions of the Government which limits the space for dialogue and eliminates chances for cooperation.

2. Such tendencies are revealed not only at the Government VS civil society level, but also at the media level. This is especially true about the so-called Government TV channels which do not focus on competently delivering true facts and developments to the public, but rather appear as one of the institutions creating serious barriers. These TV channels support the dehumanization of the other side of the conflict and deepen the tendencies of polarization in divided societies. Media products created by peace building organizations are not sufficiently broadcasted by public media (for instance, the documentary of M. Kuparadze “Absence of the Will” has not been broadcasted so far by the public broadcaster of Georgia, neither by any other major big TV channels (notwithstanding the fact that public interest towards this documentary is high)¹⁰⁰. This reality diminishes the role of the media as one of the instruments for shaping public opinion with regards to the peace building process.

3. The third independent variable that also hinders the success of the process is directly connected to the work of civil society organizations. It must be mentioned that the influence of local peace building organizations in Georgia on lower layers of the society (grassroots) is minimal (this is confirmed by the experts views who participated in the focus groups)¹⁰¹. This is caused on one hand by their “artificial” nature (they are not the typical western style civil organizations and they survive mainly with the financial support of international donors) and on the other hand by the fact that non-governmental organizations which are working in the area of conflict resolution are mainly focused on conducting the dialogue between the divided societies and do not pay enough attention to working with the society public itself. The **non-promotion** of the dialogue process limits the peace process to small groups of people, element which does not support the enlargement of the peace infrastructure to larger

---

⁹⁹ <http://www.smr.gov.ge/uploads/file/041010/dadgenileba%20320.pdf>.

¹⁰⁰ <http://www.media.ge/ka/node/6584>.

¹⁰¹ See Chapter V.

society. In order to fix this, civil society organizations must become more active, especially in regions, in order to cultivate ideas about peace and the peaceful resolution of the conflict.

4. We found out during the research process that the degree of coordination between peace building organizations (local as well as international) is quite low. This is due to many reasons, among which the competition for financial resources is the most significant. This problem creates additional barriers and hinders the process of peace building. Particularly, this lack of coordination causes the duplication of peace building initiatives and projects¹⁰² and hinders the synergy of the peace process. Besides, the lack of coordinated actions hinders on one hand the development of appropriate conflict transformation strategies and on the other significantly lowers the influence of civil society on Government decisions.

5. Civil society organizations working on issues related to the transformation of the Georgian-Abkhaz conflict have one more weakness, which is connected to the insufficient and inappropriate use of advocacy strategies. Their long term experience allows the expert society to develop a vision and recommendations to facilitate the conflict transformation process and then deliver these to the Government. However, due to the insufficient and inappropriate use of advocacy strategies, their vision and recommendations do not materialize in Government decisions. One of the examples is the project of “Dialogue through research” implemented by “International Alert”. Research findings and recommendations developed within this project stood up with their academic value and relevance; however, the project did not envision advocating the prepared recommendations, which diminishes the project’s influence on the conflict dynamics. Such a reality calls for serious revisions in the work of civil society organizations, which implies implementing advocacy strategies similar to the ones that are well established and developed in the West.

6. One of the serious barriers is the dominant “mythological conflict” phenomenon in the Georgian and Abkhaz societies. Both societies have mythological views about the causes of the conflict. One of the myths which dominates in the Georgian society is that the major cause for this conflict was the violent politics of Russia. This myth rejects one’s own responsibility for the creation of the conflict, while ignoring basic requests, interests and fears of the Abkhaz society. These are triggered by the forms of cultural violence which have existed in the Georgian society since the USSR era and it deprives the country with the opportunity to find a true diagnosis for the conflict; without which it is impossible to make a prognosis and use the appropriate therapy. Hence, the main activities of peace building organizations must head in this

---

¹⁰² <http://www.international-alert.org/sites/default/files/publications/Georgian-Abkhaz.pdf>.

direction: they should not only include academic activities focused on conflict research, but should also include active efforts with various groups of the public since without the elimination of myths from the reality of the conflict (removal of “dependence on the conflict”) and without depoliticizing, the conflict cannot be transformed.

7. One of the stumbling blocks for the conflict transformation process was also the fact that Georgian and the Abkhaz activists engaged in the peace process did not fully grasp the importance of the process and used it for their own political goals. Abkhaz participants engaged in this process constantly try to use the Georgian-Abkhaz dialogue to spell out, at the international level, their position with regards to Abkhazia’s independence¹⁰³. Such behaviour from Abkhaz participants is motivated by the lack of other international formats where they can express their position. The same applies to Georgian participants, however to a smaller scale, since Georgians have opportunities to express their position through other alternative formats and arenas (for instance, through official diplomacy). Such an environment reduces the degree of trust between participants of the dialogue, element which has a negative effect on the peace building and conflict transformation processes. It is important for the participants of the civil dialogue to understand that this format is not appropriate to import their positions on the international arena; moreover, such actions hinder positive changes and strengthen the “conflict dependence” syndrome. The civil dialogue process, based on conflict transformation theory, must be built on the understanding of requests, interests and fears of the other party, and consequently be focused on developing common approaches and common strategies.

Besides, there are foreign policy obstacles which hinder the conflict transformation progress. The Russian Federation’s destructive role is a clear example of it. However, within the format of the present research we could not analyze such obstacles and this topic is left aside to a separate research.

In the present research we tried to reveal the barriers that hinder the progress of the Georgian-Abkhaz conflict transformation process. The main objects of the research were civil society organizations that are working towards peace building. Of course the research does not have the ambition to be complete,

---

¹⁰³ “it certainly happened but the Abkhaz participants were more sophisticated than this and there was often genuine debate with Georgian participants about a wide range of issues; in addition in many interactions with international interlocutors the Abkhaz did not use the platform to spell out the Abkhaz position with regard to independence but rather urge for greater international engagement in Abkhazia – in many ways advocating the strategy that the EU and to an extent the Georgians took up: engagement without recognition. No doubt the objective was that after engagement had begun it might lead to recognition, but in the first instance the objective has long been to diminish isolation and widen horizons so that Abkhaz society has more outlets than just Russia”, comment of Jonathan Cohen (Conciliation Recourses, Director of Programmes).

but we hope that it will be useful in understanding the problems faced and will facilitate their positive resolution. We also hope that the present research will trigger public discussions and encourage new works and/or generation of ideas on the transformation of the Georgian-Abkhaz conflict.

Recommendations:

1. It would be appropriate to establish, within the civil sector, a counsel of peace building organizations and peace activists working in Georgia, which will facilitate the coordination among them and will also facilitate the development of common approaches.
2. It is necessary to prepare qualified specialists in lobbying and advocacy practices and train them in international organizations (this concerns peace building organizations and their branches), to make sure that civil society's vision and recommendations are appropriately reflected in Government's decisions.
3. It is important that international organizations conduct a regular analysis of the conflict so that they are able to follow the conflict dynamics (implementing and constantly monitoring the political context to perceives changes which support the development of relevant approaches).
4. Civil society organizations should necessarily initiate and advocate for such instruments, within which the state would finance research (including about conflicts)¹⁰⁴.
5. It is appropriate to publicize in the media the information after each meeting of the Georgian-Abkhaz conflict format, and also organize parallel meetings in universities and increase the number of meetings in the regions.
6. Civil society organizations need to develop a strategy to monitor the media in terms of delivering information about the regions in the conflict zone (this will reduce the number of destructive and false/inaccurate stories and articles in the media).
7. It is necessary to engage media representatives in the Georgian-Abkhaz dialogue.

---

¹⁰⁴ "The only drawback with this recommendation is that it would be easy to discredit the research as not objective if funded by one of the parties to the conflict. Unfortunately so, perhaps, but the source of funding is always a source of suspicion. INGOs tend to have a mixture of funding, from different EU, US governments, private & public foundations, in order to avoid the accusation of bias and avoid dependence on one donor", comment of Juliet Schofield „International Alert“, Eurasia Program Manager.

8. It is appropriate to organize training in peace journalism¹⁰⁵ for media representatives, which will facilitate dismantling the stereotypes in divided societies.
9. It is necessary to support the development of peace science in Georgia, which implies creation of appropriate study programs in leading universities and growing of Georgia's intellectual potential, and also the creation of opportunities for Georgian students to attend study tours in European universities.
10. It is recommended to engage new human resources in the process of the Georgian-Abkhaz dialogue, which would help avoiding the monopolization of the process.
11. It would be important for the success of the peace building process to create regional "peace centers", which would organize study programs on civil education and the peaceful resolution of conflicts (it would be better for these activities to use the resources of local non-governmental organizations).
12. In the long term perspective and to ensure the success of the conflict transformation process, special programs for schools should necessarily be developed; school students would be taught methods of peaceful conflict resolution (peace building organizations must be actively involved in this process).

---

¹⁰⁵ "There has long been a discussion about what is peace journalism. Many people say that what is needed is good, professional journalism – and if journalists are professional they will not incite hatred", comment of Jonathan Cohen (Conciliation Recourses, Director of Programmes).

Annex 1

Evaluation Criteria

The conflict transformation theory and peace science in general has no ready made theoretical framework which would allow measuring the role of the civil society in peace building and the conflict transformation process. Non existence of appropriate criteria makes it difficult to arrive at conclusions, which, on its part, makes it hard to see the general context and define tendencies. Without determining the general picture , the institutions working in the area of conflict resolution face inevitable failure.

Based on the theory of conflict transformation, it is difficult to talk about the success of separate units of the multi-track diplomacy. As mentioned earlier, this derives from a complex nature of the phenomenon of conflict and from instable attitude towards changes. Segment nature of the multi track diplomacy the elements of which are significantly interrelated, does not fall under the universal system of evaluation. Notwithstanding the difficulties, we try to identify certain achievements of the civil society, which can be viewed as some degree of success.

Criterion	Description	Evaluation
Dialogue	Creation of neutral and peaceful space for dialogue (direct and indirect)	7
Dismantling negative stereotypes	To cause dismantling negative stereotypes and increase mutual understanding of mutual requests and motivations amongst the divided societies	3
Pressure on the Government	Put pressure on the Government with respect to searching for alternatives to military solution of the conflict	8
Conflict analysis	Facilitate the process of systemic analysis of the conflict	7
Raising public awareness	Raise awareness of divided public about peaceful resolution of the conflict	2
Elimination of form of violence (reforms)	Support and promote elimination of structural and cultural violence at the Governmental and civil society level	3
Generation of new ideas	Generate new ideas which will support the decision makers in handling the process of peaceful resolution of the conflict	6

For evaluating the results we identified general objectives of the civil society organizations, and also used, for developing the criteria, theoretical frameworks from the field of conflict transformation.

The above listed criteria are interrelated with causal links. For example, one of the objectives of the format of the dialogue is dismantling negative

stereotypes amongst the diverse parties through communication. However, we put them as a separate evaluation criterion since dismantling stereotypes is possible not only through leading the dialogue, but also, for instance, through organizing internal state seminars about peaceful resolution of the conflict. The big importance of the issue is also an additional aspect that defines inclusion of the criterion in the method of the research.

1. Creation of neutral and peaceful space for dialogue.

As we discussed in the third Chapter, one of the preconditions for the conflict transformation is developing an effective communication between all layers of divided societies, starting from decision makers, finished with the lower layer of the society (grassroots). The format of the dialogue facilitates restoring the trust between the societies divided by the conflict and maintenance of free communication.

The dialogue may be of direct or indirect nature. The forms of direct dialogue are as follows:

1. Seminars, which are geared towards solving a problem;
2. Study visits;
3. Meetings of different layers of the society (meeting of representatives of common fields as doctors, journalists, teachers, ex-combatants etc).

The forms of indirect dialogue are as follows:

1. Means of media (TV and radio programs, which broadcasts at both sides of the divided society, as well as the dialogue through press);
2. Research projects (research projects are a form of dialogue, when interaction between the members of divided society takes place through texts and research).

The forms of dialogue between societies may go beyond the nature of the interaction discussed here and may not even imply engagement of civil society in the process. We can use an example of a communication between relatives and friends via telephone or different social networks. However, when we talk about the form of the dialogue, we always assume the participation of civil society, and therefore, this kind of relationships are not subject of the present research and thus we do not discuss them.

A culmination of the process of the dialogue is the creation of cooperation based relationships, which assumes implementation of joint projects.

2. Put pressure on the Government with respect to searching for alternatives to military solution of the conflict.

Post-conflict societies are known for a high degree of sensitivity which increases the possibility of their manipulation. Often governments take advantage of public mood and use it for strengthening and prolonging their power. Government action may assume executing military politics, demonizing the adverse party and other destructive actions, that strengthen the positions of decision makers and weakens the peace politics, while establishes and encourages a culture of violent resolution of the conflict. Presenting desirable as possible is the government's tool for influencing the public which becomes very strong within the post-conflict reality.

In such a reality active engagement of civil society in the peace politics and in popularization of peace ideas in general carries a crucial importance. Influence on the Government may be implemented as a monitoring by so called Watch-dog organizations as well as suggesting alternative means for violent methods – so called win-win initiatives.

3. To cause dismantling negative stereotypes and increase mutual understanding of mutual requests and motivations amongst the divided societies.

Under the dismantling of negative stereotypes we mean changes into negative generalizations, which exist in conflict societies and, which create negative perceptions about the “adverse” society. Negative stereotypes are the result of polarization peculiar to conflict environment when a group is disintegrated and the phenomenon of “us” and “them” are created. Depolarization or minimizing negative stereotypes is possible through active engagement of peace building organizations, which implies study as well as information works in post-conflict societies. In this respect, we should also discuss the implementation of projects in the form of dialogue, which diminishes the existence of the “enemy” concept and the “dehumanization” phenomenon. However, we should mention that, in case of big scale ethnic conflicts, opportunities for projects in the form of the dialogue are reducing, because it is impossible to organize meetings of such big number of people. That is why work for dismantling stereotypes and increasing trust in divided societies should have multiple forms, which include dialogues as well as intra-society works.

4. Support the process of systemic analysis of the conflict.

The transformation of the conflict is impossible without objectively analyzing the causes of the conflict. In-depth systemic analysis of the conflict allows identification of its true reasons, which facilitates the parties' understanding of their mistakes and reduces the tendencies

of demonization of the other party. The role of the civil society may be limited in this case by actions of non-governmental organizations which undertake constant and systemic analysis of the conflict dynamics and its causes. Forms of analysis which are implemented by expert societies of the adverse parties are especially valuable. We should add that in order to achieve a desired result, it is necessary to disseminate the research amongst wide public.

5. Raise awareness of divided public about peaceful resolution of the conflict.

When discussing the substance of the conflict, we mentioned, many times, about the permanent nature of this phenomenon in the process of public life. The mankind accumulated, during the centuries, certain experience in peaceful resolution of conflicts – different cultures describe different peaceful forms of conflict resolution which lay the ground for modern conflictology. But we should keep in mind the fact that the development that took place during the entire second half of the twentieth century put a serious doubt on the readiness of the modern societies for peaceful approaches of conflict resolution. Moreover, this period made it clear for everyone that not only the societies were not ready for peaceful resolution of conflicts, they were striving for violence and bloodshed. A need for formats, which would raise the culture of peaceful interaction with conflicts among humans, became evident. Non-governmental organizations and other civil society organizations have a significant role in establishing and developing such culture in the society. Their role may be defined as listed below:

- a) Cultivate peaceful methods for conflict resolution in conflict societies, which may be implemented through so called “peace education” (seminars, workshops, which promote creation of tolerant and pluralistic environment).
- b) Rehabilitation of psychological traumas received as a result of violence in post conflict societies, which implies not only the psychological assistance, but also encouraging reflecting on and understanding of people’s own problems and peaceful ways for their solution.

6. Support and promote elimination of structural and cultural violence at the Governmental and civil society level.

7. Generate new ideas which will support the decision makers in handling the process of peaceful resolution of the

Chart 1.1 First, Second, and Third level Actors and their Strategies

	First level	Second level	Third level
Actors	Political and military leaders, which act as mediators and/or representatives of the conflict parties.	Group of actors, including private persons, scientists, experts, civil society activists, which take on the role of civil mediation and conducting the people's diplomacy, and international local non-governmental organizations which specialize in conflict resolution.	Group of actors which includes local organizations at lower level, local and international organizations, that are oriented towards development, Human Rights, and humanitarian assistance.
Strategies	Result oriented: Starting from official and involuntary measures (sanctions, arbitration, military mediation), finished with voluntary measures (? facilitation, negotiations, mediation, fact establishing missions)	Process oriented: Unofficial and voluntary measures mainly facilitation and consultations, which is implemented in the form of seminars and roundtables oriented at the problem solution	Process and/or structure oriented: Development of local potential, treatment of psychological traumas, conducting trainings at a lower level for local population, development and protection of Human Rights.

Note: The chart is taken from: Assessing the State-of-the-Art in Conflict Transformation, Cordula Reimann, The Berghof Handbook for Conflict Transformation.

The Georgian-Abkhaz Dialogues („Schleining Process“)		
Workshop 1	February, 2000	Schtadschlaining, Austria
Workshop 2	June, 2000	Schtadschlaining, Austria
Workshop 3	November, 2000	bad Schwalbach, Germany
Workshop 4	March, 2001	Potsdam, Germany
Workshop 5	July, 2001	Berlin, Germany
Workshop 6	December, 2001	Berlin, Germany
Workshop 7	April, 2002	Schtadschleining, Austria
Workshop 8	July, 2002	Hersching, Germany
Workshop 9	November, 2002	Berlin, Germany
Workshop 10	April, 2003	Hamburg, Germany
Workshop 11	July, 2003	Berlin, Germany
Workshop 12	December, 2003	Schtadschlaining, Austria
Workshop 13	May, 2004	Berlin, Germany
Workshop 14	April, 2005	Oxford, Great Britain
Workshop 15	July/August, 2005	Vienna, Austria
Workshop 16	November, 2005	Berlin, Germany
Workshop 17	March, 2006	London, Great Britain
Workshop 18	June, 2006	Schtadtschleining, Austria
Workshop 19	December, 2006	London, Great Britain
Workshop 20	July, 2007	London, Great Britain

Annex 2

of the Young People involved in the Georgian-Abkhazian and Georgian-Ossetian Dialogues

To the State Minister for Reintegration

On October 15 2010 the Government of Georgia adopted *Resolution N320 on the Modalities for Conducting Activities in the Occupied Territories of Georgia*, regulating the rules of engagement of national and international non-governmental and humanitarian organisations in Abkhazia and Tskhinvali region/South Ossetia. We, the youth involved in the ongoing process of conducting Georgian-Abkhazian and Georgian-Ossetian dialogues, consider that this initiative directly contradicts the very idea of civil society and makes Georgian-Abkhazian and Georgian-Ossetian civil dialogue, and joint initiatives aimed at confidence building, impossible to implement.

The Resolution creates a mechanism for exercising control over civil society, allowing the Office of the State Minister to bring any public initiatives aimed at confidence-building under its authority. The obligation for civil society initiatives to obtain approval from the State Minister, issued by an Order of the State Minister of Georgia for Reintegration, before conducting any activities turns the civil initiatives launched by international or local organisations into state initiatives. This fundamentally contradicts the principle of civil society activity, one of the basic preconditions for the democratic development of a country.

Furthermore, under the Resolution, the Office of the State Minister is authorised to interfere in ongoing or new projects at any time, at any stage, if they do not correspond with the position and approach of the Georgian government. For instance, one of the main criteria for implementing confidence-building initiatives is the stipulation that projects which promote the restoration of relationships between the divided societies will engage both the population currently residing in the occupied territories and only the population displaced from those territories. We consider such an approach to be wrong, as the involvement of persons who have not been displaced in the process of conflict resolution is of immense importance in building confidence among Abkhazians, Ossetians and the rest of the population of Georgia. It is wrong to allow the involvement of only one group of the population and exclude the rest from the confidence building process.

It is our firm conviction that the Resolution will hinder the process of Georgian-Abkhazian and Georgian-Ossetian civil dialogue. As official negotiations have not had any positive effect, an informal dialogue, and the involvement of civil society in conflict resolution, are clearly necessary. The Resolution will likely to result in the populations of Abkhazia and South Ossetia deeming it impossible on principle to take advantage of opportunities, however prag-

matic they may be, offered by the Georgian government (projects adopted by the State Minister for Reintegration Issues such as providing neutral travel documents, issuing Georgian passports, etc), due to their lack of confidence in the Government of Georgia. We, as persons involved in these processes, are aware that participation in, and implementation of, projects approved by the State Minister of Georgia will prove unacceptable for our Abkhazian and Ossetian partners, and there are precedents demonstrating this. Therefore, such provisions jeopardise the existence of Georgian-Abkhazian and Georgian-Ossetian initiatives.

In our opinion, international and national civil projects should remain distinct from Government initiatives in order to allow Georgians to conduct a dialogue with Abkhazians and Ossetians in a constructive environment, without any preconditions. If this does not happen, we strongly believe that a result-oriented dialogue will be impossible to achieve.

To this end it is imperative that the State refrains from getting involved in confidence-building and other civil initiatives in order to prevent a further alienation of Abkhazian and Ossetian partners and the aggravation of their existing lack of confidence in Georgian civil society.

It is highly probable that the aforementioned involvement may produce a grievous outcome that we are most concerned about. There is a considerable threat that the isolation of Abkhazians and Ossetians will lead to our people taking different paths of development, meaning our common values will eventually be lost along with the possibility of peaceful co-existence in the future. Here it is noted that the isolation of these regions further encourages their developing ties with Russia, posing threat of their Russification and the spreading of the quasi-values which dominate Russia.

Therefore, it is our firm belief that the *Resolution N320 on the Modalities for Conducting Activities in the Occupied Territories of Georgia* should be repealed. On the one hand, the Resolution contradicts the very idea of civil society activity and its implementation would be unacceptable in a country based on democratic principles; on the other hand, it will hinder the involvement of Georgian, Abkhazian and Ossetian civil societies in the process of conflict resolution.

We consider that repealing the Resolution will significantly contribute to the process of restoring confidence in the Government of Georgia and providing the legal guarantees for people living in the conflict regions stipulated in the Constitution of Georgia. It will also enable the Government of Georgia to redeem its international image, which has been battered by the adoption of the Resolution. It is well known that the document has received negative feedback from international organisations.

Hereby, we would like to emphasise that the Resolution was adopted without public review, contrary to the positive precedent adopted during the elaboration of the *Strategy of Georgia on the Occupied Territories and Action Plan*. National organisations and interested parties were not informed about the elaboration of this Resolution, and the Office of the State Minister held discussions only with donors and international organisations. This means that the Government ignored Georgian public opinion.

Together with the repeal of the Resolution, the youth involved in Georgian-Abkhazian and Georgian-Ossetian dialogues would welcome the launch of a large-scale dialogue with representatives of the Georgian civil sector on issues of conflict resolution.

Date: December 8, 2010

Signatures:

The respondents of the research:

Mira Sovakar - „Conciliation Resources“ , Caucasus Programme Projects Manager;

Jonathan Cohen (Conciliation Recourses, Director of Programmes)

Tinatin Asatiani - International centre for Conflicts and negotiations, Coordinator from the Georgian side for the Project „Engagement Through Dialogue“;

Tinatin Ghogheliani - International centre for Conflicts and negotiations, Department for research and Analysis

Paata Zakareishvili - Centre for Research of Conflicts and nationalism (Coordinator for the Georgian side for: “Schleining Process”, “Aspects of the Georgian-Abkhaz Conflict”, “Youth Dialogue Project”);

Nino Kalandarishvili - Centre for Research of Conflicts and Nationalism, Local Coordinator “Youth Dialogue Project” (Conciliation Resources);

Kote Chokoraia – Hed of youth organization “the First” , a participant of the “Youth Dialogue Project” (Conciliation Resources);

Juliet Schofield - „International Alert“, Eurasia Program Manager

Ivliane Khaindrava - participant and a researcher of the project “Dialogue Through Research“, „International Alert“;

Medea Turashvili – Researcher at the International Centre for Crisis, participant of the youth projects “Engagement Trough Dialogue”

Mamuka Kuparadze – Chairman of the Association Studio Re, director of the documentary “Absence of Will”

Giorgi Shaishmelashvili – Centre for Cultural Relations „Caucasian House“, Program Coordinator for Peace Policy and Minority Integration, participant of the „Youth Dialogue Project“ (Conciliation Resources) and „Dialogue Trough Engagement“ (IKV Pax Christi, Berghof Peace Support);

Julia Kharashvili – Director of Association of Internally Displaced Women “Consent”;

Giorgi kanashvili - Director of Centre for Cultural Relations „Caucasian House“, Program Coordinator for Peace Policy and Minority Integration, participant of the „Youth Dialogue Project“ (Conciliation Resources)

ÓÐ „Dialogue Trough Engagement“ (IKV Pax Christi, Berghof Peace Support);

Lali Devidze - participant of the „Youth Dialogue Project“ (Conciliation Resources) „Dialogue Trough Engagement“ (IKV Pax Christi, Berghof Peace Support).

